

De aanslag op aartshertog Franz Ferdinand in Serajewo

Toelichting door de auteur:

5 De dag ná de aanslag op het echtpaar Franz Ferdinand en Sophie Chotek staan in de Nederlandse kranten al details over de gebeurtenissen. De dagen daarop worden nog meer gegevens bekend. De telegraafdiensten werkten in de zomer van 1914 al zeer snel en betrouwbaar. Deze krantenberichten zijn in dit bestand gerubriceerd naar
 10 onderwerp, zodat het verband kan worden gezien in de artikelen, bijvoorbeeld over de kinderen van het echtpaar.
 De artikelen zijn per rubriek in chronologische volgorde opgenomen.
 Een personenregister is samengesteld van personen die in de artikelen genoemd worden - praktisch altijd met naam en functie. De naam wordt slechts één maal opgenomen in dit personenregister.
 15 Alle artikelen zijn vinden en wel met de datum van de dag van de verschijning van het artikel in de krant
 Deze verzameling krantenartikelen loopt tot medio juli 1914. Daarna worden de relaties nog grimmiger en begin augustus 1914 resulteert dat in de "Europeesche oorlog", later al "wereldoorlog" genoemd. Op zijn beurt resulteert de oorlog in het
 20 verdwijnen van de keizer van Oostenrijk-Hongarije en Duitsland, de tsaar in Rusland en ietwat later in het einde van het Ottomaanse Rijk.

Inhoudsopgave 28 juni 1914 e.v. Aanslag op Franz Ferdinand

Toelichting door de auteur:	1
De moord op de aartshertog/Death of Franz Ferdinand.	7
SERAJEWO, 28 Juni. (Reuter). De bijzonderheden.	7
SERAJEWO, 28 Juni. (Reuter). De moord op Franz Ferdinand.	7
SERAJEWO, 28 Juni. (Reuter). Toen de aartshertog met zijn gemalin	7
WEENEN, 28 Juni. (Reuter.) In de namiddaguren werd hier het gerucht	8
WEENEN, 28 Juni. (Reuter). Van andere zijde wordt over den aanslag	8
BAD ISCHL, 28 Juni. (Reuter). De keizer, die dadelijk van het overlijden	8
29 juni 1914 De omstandigheden van den aanslag. [-1-]	8
De omstandigheden van den aanslag. [-2-]	8
29 juni 1914 Een "verhaal van den moord". [-1-]	9
Een "verhaal van den moord". [-2-]	9
Een "verhaal van den moord". [-3-]	10
BERLIJN, 29 Juni. (Eigen bericht). Uit Weenen wordt	10
SERAJEWO, 29 Juni. (Reuter's bijzondere dienst.) Omtrent den aanslag	10
Vorbereidingen en begrafenis/Funeral and its preparations.	11
SERAJEWO, 29 Juni. (Reuter.) In den konak zijn de lijken	11
SERAJEWO, 29 Juni. (Reuter.) [De] lijken zijn hedenmiddag ingezegend	11
WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) Naar wij vernemen, komen de lijken op 2 Juli	11
WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) Volgens betrouwbare mededeelingen	11
TRIËST, 1 Juli. Vanavond om zeven uur is het slagschip "Viribus Unitis"	11
WEENEN, 2 Juli. Hedenavond om 10 uur is de trein met de lijken	11
WEENEN, 2 Juli. Op alle stations, waar de trein met de lijken	11
2 juli 1914 DE VORSTENMOORD TE SERAJEWO.	11
WEENEN, 3 Juli. De kisten met de overblijfselen van den aartshertog	12
WEENEN, 3 Juli. Vanmiddag om vier uur heeft in de kapel	12
WEENEN, 3 Juli. Te 10 uur werden de lijken in de kerk van den Hofburg	12
ARSTETTEN, 4 Juli. In tegenwoordigheid van Karel Frans Jozef, ...	12
ARSTETTEN, 4 Juli. De begrafenis van Frans Ferdinand en zijn gemalin.	12
4 juli 1914 De moord te Serajewo.	12
De persoon Franz Ferdinand en zijn familie.	13
29 juni 1914 Aartshertog Franz Ferdinand. †	13
5 juli 1914 Sternberg over Frans Ferdinand.	14
6 juli 1914 Sternberg over Frans Ferdinand.	14
7 juli 1914 De nuntius te Weenen over den vermoorden aartshertog.	15
9 juli 1914 Het sterfbed van den Oostenrijkschen troonopvolger.	15
De aartshertogin.	16
9 juli 1914 De vermoorde aartshertogin.	16
De kinderen van de aartshertog.	16
30 juni 1914 Gravin Chotek, de zuster van de vermoorde aartshertogin, ...	16
WEENEN, 30 Juni. Heden is in tegenwoordigheid van keizer Frans Jozef	17
BERLIJN, 2 Juli. Prins Heinrich heeft, evenals de keizer, ...	17
WEENEN, 3 Juli. De moord te Serajewo.	17

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

WEENEN, 4 Juli. De keizer heeft de kinderen van aartshertog Frans Ferdinand ..	17
WEENEN, 4 Juli. Na den moord te Serajewo.	17
7 juli 1914 DE KINDEREN VAN FRANZ FERDINAND.	17
8 juli 1914 Een nieuwe hertog van Lotharingen.	18
De vleugel-adjutant, overste Mefizzi/Merizzi.	18
WEENEN, 3 Juli. Uit Serajewo wordt aan de bladen gemeld, ...	18
WEENEN, 3 Juli. (Reuter.) Uit den Balkan.	18
SERAJEWO, 15 Juli. Overste Mefizzi, die bij den bomaanslag	18
Graaf Berchtold.	18
8 juli 1914 Minister Berchtold.	18
ISCHL, 9 Juli. (Reuter.) Minister Berchtold is heden	18
ISCHL, 9 Juli. Oostenrijk en Servië.	18
ISCHL, 9 Juli. (Reuter.) De minister van buitenlandsche zaken	18
ISCHL, 9 Juli. Graaf Berchtold is hier vergezeld van den chef	18
WEENEN, 10 Juli. (Reuter). Graaf Berchtold.	18
Keizer Wilhelm.	18
BERLIJN, 2 Juli. (Reuter.) Keizer Wilhelm niet naar Weenen.	18
BERLIJN, 2 Juli. Naar in hofkringen verluidt, is de ongesteldheid	18
Keizer Franz Jozeph.	19
WEENEN, 29 Juni. (Reuter's bijzondere dienst.) Kort nadat de Keizer	19
WEENEN, 3 Juli. De moord te Serajewo.....	19
6 juli 1914 Een proclamatie van keizer Franz Joseph.	19
WEENEN, 7 Juli. (Reuter.) De keizer is te 8.34 naar Ischl vertrokken, ...	19
WEENEN, 9 Juli. Het "Neue Wiener Tageblatt" verneemt uit Ischl, ...	19
Diverse personen.	19
1 juli 1914 MAXIMILIAAN OF FERDINAND?	19
WEENEN, 8 Juli. De "Zeit" bericht: Aartshertog Friedrich	20
8 juli 1914 Aartshertog Friedrich.	20
8 juli 1914 De tegenwoordige troonopvolger van Oostenrijk.	20
8 juli 1914 Uit Oostenrijk.	20
BERLIJN, 9 Juli. Aartshertog Friedrich van Oostenrijk is hier hedenmorgen ...	21
Condoleances/Condolences.	21
PARIJS, 28 Juni. (Reuter.) Indruk in het buitenland.	21
ROME, 28 Juni. (Reuter). De koning van Italië betuigde telegrafisch	21
LONDEN, 28 Juni. (Reuter.) De koning van Engeland gelastte, ...	21
BELGRADO, 29 Juni. (Reuter.) Indruk in het buitenland.	21
BELGRADO, 29 Juni. (Reuter.) Het bericht van den aanslag	21
BELGRADO, 29 Juni. (Reuter's bijz. dienst.) Andra Nicolitsj, ...	21
BELGRADO, 29 Juni. (Reuters bijzondere dienst.) Het persbureau	21
29 juni 1914 De moord op het Vorstenpaar.	22
DURAZZO, 29 Juni. (Reuter.) Het bericht van den moord op aartshertog	22
LONDEN, 29 Juni. (Reuter.) Bij de behandeling van de begroting	22
29 juni 1914 Uit Parijs.	22
PARIJS, 29 Juni. (Reuter.) Ministerpresident Viviani zeide in den Senaat, ...	22
ROME, 29 Juni. (Reuter.) De Paus schreef persoonlijk aan keizer Franz Josef ..	22
ROME, 29 Juni. (Reuter.) Minister de San Giuliano verklaarde in de Kamer, ...	22
BERLIJN, 29 Juni. (Reuter.) De "Nordd. Allg. Ztg." schrijft over den moord ...	23
BERLIJN, 29 Juni. (Reuter.) De Keizer zal zich naar Weenen begeven	23
WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) Ondanks den Zondag zijn heden	23
BELGRADO, 30 Juni. Het Servische persbureau geeft met machtiging	23
BOEDAPEST, 30 Juni. In de zitting van het huis van afgevaardigden, ...	23
30 juni 1914 De moord te Serajewo.	23
NEUES PALAIS, 30 Juni. De keizer, is voornemens zich 2 Juli naar Weenen	23
BELGRADO, 2 Juli. De "Staatscourant" deelt mede, dat kroonprins-regent	24
1 juli 1914 Laatste Berichten.	24
SOFIA, 3 Juli. Het Bulgaarsche ministerie van buitenlandsche zaken	24
BELGRADO, 3 Juli. Hedenmorgen is in de Katholieke kerk een plechtige dienst ..	24
BERLIJN, 3 Juli. Hedenmorgen te 11 uur is onder leiding	24
7 Juli '14. VAN 'T HAAGSCHE BINNENHOF. EERSTE KAMER.	24
8 juli 1914 UITVAART VAN FRANZ FERDINAND.	24
9 juli 1914 Ter nagedachtenis van Franz Ferdinand.	25
10 juli 1914 UITVAART AARTSHERTOG FRANS FERDINAND.	25
12 juli 1914 's-GRAVENHAGE.	26
Algemene overzichten/Reviews.	26
1 juli 1914 ALGEMEEN OVERZICHT.	26
2 juli 1914 ALGEMEEN OVERZICHT.....	27

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

3 juli 1914	ALGEMEEN OVERZICHT.	29
4 juli 1914	ALGEMEEN OVERZICHT.	30
6 juli 1914	ALGEMEEN OVERZICHT.	31
7 juli 1914	ALGEMEEN OVERZICHT.	31
9 juli 1914	ALGEMEEN OVERZICHT.	32
10 juli 1914	ALGEMEEN OVERZICHT.	32
13 juli 1914	ALGEMEEN OVERZICHT.	33
Oproer in Europa/Uproar in Europe.		35
SERAJEW, 29 Juni. (Reuter.) De anti-Servische betoogingen		35
SERAJEW, 29 Juni. (Reuter.) De betoogingen hebben zich herhaald		35
SERAJEW, 29 Juni. (Reuter.) Door het uiteenspringen van een bom		35
SERAJEW, 29 Juni. (Reuter.) Heden zijn wederom twee bommen geworpen, ...		35
WEENEN, 29 Juni (7 uur 's avonds.) (Reuter.) Het in het buitenland		35
WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) De "Neue Freie Presse" verneemt uit Serajewo, ...		35
WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) De minister-president graaf Stürgkh		35
WEENEN, 29 Juni. (Reuter's bijzondere dienst.) Uit Serajewo		35
AGRAM, 30 Juni. Bij een nieuwe anti-Servische betooging		35
AGRAM, 30 Juni. De rouwbetooging van den Kroatischen landdag		35
AGRAM, 30 Juni. Na een stormachtige zitting, die verscheidene uren		36
PARIJS, 30 Juni. Uit Weenen wordt aan de "Temps" gemeld:		36
SERAJEW, 30 Juni. (Reuter.) De in buitenlandsche bladen doorkomende		36
SERAJEW, 30 Juni. De moord op Frans Ferdinand.		36
WEENEN, 30 Juni. Volgens een particulier bericht uit Serajewo		36
SERAJEW, 1 Juli. De moord te Serajewo.....		36
WEENEN, 1 Juli. (Reuter). De anti-Servische betoogingen.		36
1 juli 1914 DE BETOOGINGEN TEGEN DE SERVIËRS.....		36
SERAJEW, 1 Juli. De bladen der oppositie, "Krbskarilse", "Narod"		37
SERAJEW, 1 Juli. De gouverneur heeft den staat van beleg		37
WEENEN, 2 Juli. De betoogingen van gisteren hebben hier en daar		37
WEENEN, 2 Juli. In den loop van den avond trachtte wederom		37
WEENEN, 3 Juli. (Reuter.) Betoogingen te Weenen.		37
BELGRADO, 3 Juli. De Balkan.		37
WEENEN, 4 Juli. De dagbladberichten dat er bij de straatbetogingen		37
WEENEN, 4 Juli. Anti-Servische betoogingen.		37
AGRAM, 7 Juli. Na afloop van het requiem voor Frans Ferdinand		37
AGRAM, 7 Juli. (Reuter.) Na de Requiem voor den Aartshertog Franz Ferdinand ..		37
10 juli 1914 Betooging ter nagedachtenis aan Franz Ferdinand.		38
10 juli 1914 De Servische pers en de moord op Franz Ferdinand.		38
Gebeurtenissen rondom het verblijf en de aanslag in Serajevo.		39
30 juni 1914 De moord op den Troonopvolger. Gewaarschuld. [-1-]		39
De moord op den Troonopvolger. Een Servisch complot. [-2-]		39
De moord op den Troonopvolger. Het Servische nationalisme. [-3-]		39
De moord op den Troonopvolger. Een Servisch oordeel. [-4-].....		40
De moord op den Troonopvolger. De rol van Rusland? [-5-]		40
De moord op den Troonopvolger. De nawerking in Oostenrijk. [-6-]		41
De moord op den Troonopvolger. De nawerking in Oostenrijk. [-7-]		41
De moord op den Troonopvolger. Het overbrengen der lijken. [-8-]		41
De moord op den Troonopvolger. De toekomst. [-9-]		41
De moord op den Troonopvolger. De anti-Servische beweging. [-10-]		42
De moord op den Troonopvolger. De anti-Servische beweging. [-11-]		42
De moord op den Troonopvolger. De Oostenrijksche slachtoffers. [-12-]		42
WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) De moord op Franz Ferdinand. [-1-]		43
WEENEN, 29 Juni. (Reuter). De moord op Franz Ferdinand. (vervolg van pag. 6). [-		43
2-]		43
De moord op Franz Ferdinand. Betoogingen. [-3-]		43
De indruk op den Paus. [-4-]		43
De aanslag. [-5-]		44
Kabrinowitsj. [-6-]		44
De aanslag. [-7-]		44
De bijzetting. [-8-]		44
De mededeeling aan de kinderen. [-9-]		44
De indruk in Oostenrijk. [-10-].....		45
De moord op Franz Ferdinand. [-11-].....		45
SERAJEW, 30 Juni. (Reuter's bijzondere dienst.) Naar het blad "Novo Sinje" ..		45
Nasleep van de aanslag op Franz Ferdinand en zijn vrouw.		45
WEENEN, 29 Juni. (Reuters bijzondere dienst.) Het testament		45

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

WEENEN, 30 Juni. [er staat 20!] (Reuter). Het "Prager Tageblatt" meldt, ...	45
WEENEN, 1 Juli. Volgens het "Neue Wiener Tageblatt" is te bevoegder plaatse ..	45
WEENEN, 1 Juli. Volgens het "Wiener Tageblatt", missen de mededeelingen	45
1 juli 1914 Aartshertog Frans Ferdinand in Nederland verzekerd?	45
1 juli 1914 De moord op Aartshertog Frans Ferdinand.	46
1 juli 1914 EEN VERKLARING VAN SERVIË.	48
1 juli 1914 HET VOLK EN DE MOORD OP FRANZ FERDINAND.	48
2 juli 1914 Uit het leven van Franz Ferdinand en zijn gemalin.	48
SERAJEWOW, 3 Juli. Naar aanleiding van den moord op den troonopvolger	49
3 juli 1914 De moord op Franz Ferdinand.	49
3 juli 1914 Franz Ferdinand en het Eucharistisch Congres.	50
3 juli 1914 Servië en Montenegro.....	50
3 juli 1914 Uit het leven van Franz Ferdinand.	50
4 juli 1914 NA DEN VORSTENMOORD TE SERAJEWOW.	51
6 juli 1914 Na den moord te Serajewo.	51
8 juli 1914 De Servische pers tegen Oostenrijk.	52
8 juli 1914 Franz Ferdinand en de monarchie.	53
WEENEN, 9 Juli. De "Allg. Zeitung" deelt mede, dat, ondanks den invloed, ...	53
9 juli 1914 De kindermoord over den moord te Serajewo.	54
9 juli 1914 Zorgeloosheid der Bosnische overheid.	54
Het hof te Wenen.	54
WEENEN, 29 Juni. (Reuters bijzondere dienst.) De bijzetting en inzegening ...	54
LONDEN, 2 Juli. De moord te Serajewo.	55
6 juli 1914 Kleingeestigheid aan het hof te Weenen.	55
WEENEN, 6 Juli. Volgens de "Wiener Zeitung" heeft de keizer	55
7 juli 1914 Uit Oostenrijk.	55
7 juli 1914 Het hof te Weenen en de begrafenis.	55
Politiek/Politics.	56
7 juli 1914 Servië en Oostenrijk.	56
8 juli 1914 Oostenrijk en Servië.	56
8 juli 1914 Servië en Oostenrijk.	56
8 juli 1914 Uit Oostenrijk-Hongarije.	56
9 juli 1914 Oostenrijk-Hongarije.	56
10 juli 1914 Oostenrijk en Servië.	56
WEENEN, 10 Juli. Oostenrijk en Servië.	57
10 juli 1914 SABELGEKLETTER.	57
10 juli 1914 Verdenking tegen Serviërs in het buitenland.	57
WEENEN, 11 Juli. (Part.) Oostenrijk en Servië.	58
Details m.b.t. het complot/Details of the complicity.	58
WEENEN, 29 Juni. (Reuters bijz. dienst.) De moordenaar Princip	58
SERAJEWOW, 30 Juni. (Reuter's bijzondere dienst). De moord op Franz Ferdinand.	58
WEENEN, 2 Juli. (Reuter). Een tegenspraak.	58
3 juli 1914 Na den moord te Serajewo.	58
4 juli 1914 Na den moord te Serajewo.....	59
8 juli 1914 De moord op aartshertog Franz Ferdinand.	60
12 juli 1914 Buitenlandsch Nieuws.	60
13 juli 1914 De aanslag te Serajewo.	60

Personen op enigerlei wijze betrokken bij de aanslag op Franz Ferdinand

Franz Ferdinand.....	7
moordenaar Princip.....	7
Cabrinovic.....	7
elf personen uit het publiek.....	8
beide officieren.....	8
Mijn vriendin en ik.....	9
officieren van gezondheid, dr. Arnstein en dr. Polacci.....	9
Wakoef-directeur, Serif Arnautovic.....	9
Franciscaner provinciaal Fra Lovro Mihacevic.....	9
aalmoezenier Milan Ernek.....	9
Een ooggetuige, de kapper Marassi.....	9
troonopvolger met zijn gemalin en de Landeshauptmann.....	9
Landeshauptmann Potiorek.....	10
Aartshertog Karl Frans Jozef.....	11

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

De chauffeur, een Serviër.....	11
Z. E. kardinaal Piffl.....	11
hertogin Sophie von Hohenberg.....	11
WILHELM-VICTORIA.....	12
decanus Dobner.....	12
de zoon van een broeder des keizers, Karl Ludwig.....	13
kroonprins Rudolf.....	13
aartshertogin Elisabeth, de kleindochter des keizers.....	13
Duitschen prins Eitel Fritz.....	13
aartshertog Frederik, te Presburg.....	13
een dier dochters, de mooie Gabriëlle.....	13
aartshertogin Isabella, de gemalin van aartshertog Frederik.....	13
een hofdame, gravin Chotek.....	13
Haar vader had in Bohème een gouverneurstitel.....	13
haar broeder was ambtenaar in een der provinciale bureaux.....	13
generaal Conrad von Hostzenderff.....	14
graaf Aehrenthal.....	14
Graaf Berchtold.....	14
Zijn vrouw viel eveneens door den dolk van een moordenaar.....	14
Sternberg.....	14
Hongaarsche ministers Szell en Skillagy.....	15
Oostenrijkschen minister Körber.....	15
Mgr. Scapinelli, nuntius te Weenen.....	15
Pater Puntigam S.J.....	15
verwonden luitenant Merizzi.....	16
SOPHIE CHOTEK, aartshertogin van Hohenberg.....	16
13-jarige Prinses Sophie.....	17
dr. Tonden, den advocaat der familie.....	17
gravin Henriëtte Chotek.....	17
Aartshertogin Maria Annunciata.....	17
prins Max.....	17
prins Ernst.....	17
twee gouvernantes.....	17
achterneef prins Max von Hohenberg.....	18
de vleugel-adjutant van den gouverneur van Bosnië.....	18
chef de cabinet Hoyos.....	18
president graaf Stürgkh.....	19
president graaf Tisza.....	19
Billinski, minister van financiën.....	19
Maximiliaan I.....	19
voormalige Oostenrijksche aartshertog Ferdinand Jozef, keizer Franz Jozef's broeder.....	19
opperhofmaarschalk prins Montenuovo.....	20
prins Fürstenberg.....	20
Servische minister-president Pasitsj.....	20
President Poincaré.....	21
koning van Italië.....	21
De Paus.....	21
Kardinaal Merry de Val.....	21
koning van Engeland.....	21
Andra Nicolitsj, ...	21
De minister van financiën Patsjoe.....	21
Jowanowitsj, den Servischen gezant te Weenen.....	21
minister van justitie Djoeritsjitsj.....	21
afdeelingschef Gruitsj.....	21
minister van buitenl. zaken, jhr. Loudon.....	22
Oostenrijksch-Hongaarschen gezant, baron De	22
baron Sirtema van Grovestins, grootmeester van het Huis der Koningin.....	22
minister Grey.....	22
Oostenrijksche gezant, graaf von Szecsen.....	22
mevrouw ven Szecsen.....	22
minister Viviani.....	22
Jean de Bonnefon.....	22
nieuwe kroonprinses, prinses Zita, française van afkomst.....	22
Minister de San Giuliano.....	22
Baron Rajacsitsj.....	23
Groothertogin van Luxemburg.....	23

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

Alexander.....	23
prelaat dr. Kleineidam in de St.-Hedwigkerk.....	24
prinsen Eitel Friedrich en Oskar, prinses Friedrich Leopold, prins Wollrat van Schaumburg Lippe.....	24
VOORZITTER, BARON VAN VOORST TOT VOORST.....	24
graaf Calve gezantschapsraad.....	24
graaf de Kufstein, attaché.....	24
reserve-luitenant kanselier.....	24
graaf van Randwijck, gezantschapsattaché.....	24
baron Snouckaert van Schauburg, adjunct-commies.....	24
jhr. van de Poll.....	25
H. W. J. E. baron Taets van Amerongen.....	25
baron Sirtema van Grovestins.....	25
baron Bentinck.....	25
ministers Cort van der Linden, Ort, Rambonnet, Bertling en Pleyte.....	25
baron van Voorst tot Voorst voorzitter v/d Eerste Kamer.....	25
de ministers van Staat, jhr. mr. van Karnebeek en de Savornin Lohman, baron Sweerts, Commissaris der Koningin, jhr. mr. Van Karnebeek, burgemeester der residentie, de luitenant-generaal Buhlman en generaal-majoor Oolgaardt kolonel Van Hoogstaten, de gezant mr. Doude Van Troostwijk, chef van het kabinet van buitenlandsche zaken met den heer mr. Thurkow, gezantschapssecretaris.....	25
heer Petitpied, consul van Frankrijk alhier.....	25
heer Goldbeck, directeur-generaal der Maatschappij "Zeebad Scheveningen".....	25
luit.-gen. graaf Du Monceau, chef van het Militaire Huis.....	25
jhr. de Ranitz, Grootmeester.....	25
adjutant kapitein Ruys.....	25
Bisschop van Haarlem, Z. D. H. Mgr. Callier.....	25
Mgr. de H. Eerw. heer Wijtenburg, pastoor en deken der St. Jacobuskerk.....	25
troondiaken was pastoor Schoonebeek.....	25
pastoor Van de Ven van Scheveningen.....	25
diaken Van den Berg.....	25
subdiaken de rector van het R. K. Ziekenhuis, ceremonarius de secretaris van den bisschop de weleerw. heer Van Dam.....	25
pater Chrispinus van de Capucijner Orde.....	25
kapelaan v. Beek.....	25
rector Möler.....	25
rector Witteman.....	25
kapelaan Rovers, uit Hillegersberg.....	25
pater Abel.....	25
Algr. Vallega, secretaris van den Nuntius.....	25
minister van oorlog ridder Krobotin.....	26
vroegere koning van Servië, Alexander.....	27
Stamboelof.....	27
Alexander van Battenberg.....	27
ministers Toerkan en Mufdi.....	28
Essad pasja.....	28
prins Von Wied.....	28
prins Roland Bonaparte.....	28
koning George.....	29
prins Arthur van Connaught.....	29
hertog van Teck.....	29
Servischen koopman Nikolisj.....	29
majoor van het Servische leger Pribicsewitsj.....	29
twee Bosnische studenten Trifoen en Laretsj.....	29
Pawlotits, verantwoordelijk redacteur van het blad "Srbskaritse".....	30
Radoelowits, de uitgever van de "Narod".....	30
Twee hunner, Grabes en Hotch.....	31
Graaf Apponyi.....	32
majoor Pribicevit.....	33
Fontenay, de gevolmachtigde van Frankrijk.....	33
Prenk Bib Doda.....	33
Iswolski, de Russische ambassadeur te Parijs.....	34
Von Hartwig.....	34
Ismael Kemal.....	34
Issa Bolatinas.....	34
minister van oorlog Moefid bey.....	34

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

majoor Karakasoni.....	34
Zographos.....	34
Pusara, een medewerker van de "Srbskaritse".....	36
Frank, de partijleider.....	37
president van den katholieken Volksbond, de erfgraaf von und zu Trauttmandorff....	38
Zerajic.....	39
generaal Veressanni.....	39
den Banus Cuvaj.....	39
Banaatsraad Hrvojic.....	39
Servischen gezant Johannowitsj.....	39
Servischen zaakgelastigde te Berlijn, dr. Ivanovitsj.....	40
Talleyrand.....	40
Zijn schoonzuster, de hertogin van Alexçon, de zuster van keizerin Elisabeth.....	42
aartshertog Johan (bekend als Johan Ort).....	42
aartshertog Franz Wilhelm.....	42
aartshertogin Mathilde.....	42
aartshertog Ladislaus.....	42
beeldhouwer Valith.....	44
"Oberstbrigadier" von Schmarda.....	45
president der Servisch-radicalen oppositie Narod-groep, Athanasie Sola.....	45
heer Vandervelde.....	48
primaat van Hongarije, Z. Em. kardinaal Czernoch.....	48
veearts uit Weenen.....	49
Abbé Leblanc.....	50
lord Howe.....	51
Servisch-Croatische student Greak.....	54
drie gebroeders Joviçitsj.....	58
Kroaat, Johann Getschak.....	60
18-jarige student Popowitsj.....	60
Tsjoebrilowitsj.....	60
Jowanowitsj.....	60

25

De moord op de aartshertog/Death of Franz Ferdinand.

SERAJEWO, 28 Juni. (Reuter). De bijzonderheden.

De moordenaar Princip, een jongen van negentien jaren, verklaarde bij het verhoor reeds lang het plan gehad te hebben een hooggeplaatste persoonlijkheid te doden uit nationalistische overwegingen. Hij had een oogenblik gearzeld, daar ook de hertogin in de automobiel gezeten was maar toen had hij snel gevraagd. Hij ontkent medeplichtigen te hebben. De een-en-twintig jarige typograaf Cabrinovic toonde bij het verhoor zich zeer cynisch ook hij verklaarde geen medeplichtigen te hebben. Cabrinovic was na den aanslag in de rivier gesprongen, doch door de politieagenten en menschen uit het publiek die hem nasprongen, gearresteerd. Enkele schreden van de plaats, waar deze aanslag plaats had, werd een tweede bom gevonden, die echter niet gesprongen was. Waarschijnlijk werd deze door een derden persoon weggeworpen, toen hij zag dat de aanslag gelukt was. Princip verklaarde dat hij geruimen tijd te Belgrado studeerde. Cabrinovic deelde mede, dat hij de bom had gekregen van een anarchist in Belgrado, wiens naam hij niet kende.

40

SERAJEWO, 28 Juni. (Reuter). De moord op Franz Ferdinand.

Een gymnasiast loste op aartshertog Franz Ferdinand en zijn gemalin bij een wandelrit door de stad, twee revolvergeschoten. Beiden werden ernstig gekwetst en stierven kort daarna.

45

SERAJEWO, 28 Juni. (Reuter). Toen de aartshertog met zijn gemalin

hedenmorgen naar de ontvangst in het raadhuis reed, werd een bom geslingerd naar de automobiel, waarin de aartshertog met zijn gemalin gezeten was. De aartshertog stiet de bom met zijn arm weg; de machine ontplofte toen de auto van den aartshertog de plaats reeds was voorbijgereden onder de volgende auto; de beide daarin zittende heeren van het gevolg werden licht gewond. Van het publiek werden zes personen gewond. De aanslag was gepleegd door een typograaf Cabrinovic uit Trebinje, die dadelijk werd gearresteerd. Na de ontvangst op het raadhuis zette de aartshertog met zijn gemalin den tocht door de stad voort. Een gymnasiast uit de achtste klasse, Princip uit Grahovo, loste uit een Browning verschillende schoten op den troonopvolger en diens gemalin, waardoor de eerste in het gezicht, de hertogin in het onderlijf getroffen werden. Beiden werden naar het paleis gebracht, waar zij aan de

55

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

60 bekomen wonden overleden. De moordenaar werd gearresteerd. De verbitterde menigte lynchte bijna de beide personen die de aanslagen hadden gepleegd.

WEENEN, 28 Juni. (Reuter.) In de namiddaguren werd hier het gerucht
65 verspreid van den te Serajewo gepleegden aanslag op aartshertog Franz Ferdinand en zijn gemalin; tegen drie uur werd dit officieel bevestigd. Het ontzettende nieuws werd spoedig door bulletins in de geheele stad bekend gemaakt. Overal waar feestelijkheden plaatshadden, werden die onmiddellijk gestaakt. Overal heerschte de grootste ontsteltenis en ook in de berichten uit de provincie komen die tot uiting.

WEENEN, 28 Juni. (Reuter). Van andere zijde wordt over den aanslag
70 nog gemeld: Hedenmorgen te 10 uur kwam de aartshertog met zijn gemalin uit Ilisze te Serajewo aan, waar een grootsche ontvangst plaats had. Door een bom werden elf personen uit het publiek gewond, zes ernstig, vijf licht. De beide officieren uit hun gevolg werden ernstig gewond. Op het hoofdplein te Serajewo sprong plotseling een goedgekleede jongeman uit het publiek en loste op het rijtuig van den aartshertog
75 eenige schoten.

BAD ISCHL, 28 Juni. (Reuter). De keizer, die dadelijk van het overlijden
80 van den aartshertog en de hertogin kennis kreeg begaf zich in diepe ontsteltenis onmiddellijk naar zijn vertrekken, en gaf bevel dadelijk alles in gereedheid te brengen voor de terugreis naar Schönbrunn. De ontsteltenis en de deelneming onder de bevolking van Ischl kwamen hier duidelijk aan. Toen de keizer het bericht werd medegedeeld brak hij in tranen uit en zeide: Het is ontzettend! ontzettend! Op deze wereld is mij toch ook niets gespaard gebleven.

85 29 juni 1914 **De omstandigheden van den aanslag. [-1-]**

Uit de telegrammen blijkt, dat ondanks de ontkenenis van de personen, die de aanslagen te Serajewo pleegden, klaarblijkelijk een complot moet hebben bestaan. Het was bekend, dat de aartshertog een reis zou ondernemen door Bosnië en Herzegowina; maar het was ook bekend, dat de Servische gezant te Weenen verleden week naar het
90 departement van buitenlandsche zaken ging, om in opdracht van zijn regeering de reis van den troonsopvolger naar Bosnië af te raden. Met het oog op deze en andere waarschuwingen waren door de politie de meest zorgvuldige maatregelen genomen ter bescherming van den aartshertog. De aartshertog, die met de bekende gegevens in kennis was gesteld, wilde echter zijn reis niet opgeven, temeer daar alle maatregelen
95 waren genomen en hij persoonlijk de militaire manoeuvres in het oosten wilde leiden. Onder de talrijke maatregelen door de politie genomen behoorde een strenge afzetting van de straten, door duizenden gendarmes en alle beschikbare troepen. Toch heeft de typograaf Cabrinovic kans gezien een bom naar de auto van den troonsopvolger te slingeren, waardoor de personen, die in het eerste volgrijtuig zaten, gewond werden.
100 Bij de aankomst in het stadhuis wilde de burgemeester een redevoering houden, maar de aartshertog voorkwam hem met de woorden: "Mijnheer de burgemeester, ik kom om een bezoek te brengen aan uwe stad, maar de bevolking begroet mij hier met bommen. 't Is afschuwelijk!"

De omstandigheden van den aanslag. [-2-]

105 Een doodelijke stilte heerschte na die woorden. Toen dit eenige oogenblik geduurd, zeide de aartshertog, oogenschijnlijk kalm: "Nu kunt gij uw toespraak houden." In regeeringskringen maakt men er de chef der politie te Serajewo een verwijt van, dat hij, na den eersten aanslag, toestond, dat de tocht van den aartshertog door de stad werd voortgezet. Er waren verschijnselen, die er op wezen, dat er wijdvertakte Pan-Servische samenzwering was gesmeed, en dat in Serajewo verschillende personen uit
110 Belgrado waren aangekomen, die met het complot in betrekking stonden. Doch het Bosnische ministerie was volstrekt niet op de hoogte van de plannen van den aartshertog. En Franz Ferdinand had alle voorzorgsmaatregelen, door de politie genomen, laten ?? commandeeren. Ook na den eersten aanslag wilde hij geen wijziging
115 in de genomen maatregelen toestaan. De beide gearresteerde moordenaars zijn uit Servië afkomstig. Princip is een leerling van het Bosnische gymnasium, die wegens politieke samenspanning uit Bosnië verbannen was. Beide moordenaars waren direct uit Belgrado naar Serajewo gekomen; zij verklaren dat de daad in Servië was voorbereid, met de bedoeling een vijand van het Servische volk te treffen. Klaarblijkelijk was
120 het voornemen van deze Servische chauvinisten, om de verzoening tusschen de Bosnische Serviërs en Oostenrijk te belemmeren, en een represaille-politiek uit te lokken. Doch de Bosnische Serviërs kunnen niet verantwoordelijk worden gesteld voor een daad, die door chauvinisten in Servië was voorbereid.

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

125 29 juni 1914 **Een "verhaal van den moord". [-1-]**

Onze Berlijnsche berichtgever telephoneert: Uit Sarajewo wordt aan den "Berliner Lokal Anzeiger" geseind: "Een dame, die ooggetuige van de snoode daad van Gavrilo Princip, vertelt het volgende: "Mijn vriendin en ik hadden ons tegenover de zaak van den koopman Schiller in de Franz Josefstrasse opgesteld, nadat de eerste aanslag
130 reeds gepleegd was. Kort daarna zagen wij opgeschoten jongens, waarvan de eene een witten vilten hoed droeg, de tweede een stijven zwarten hoed en de derde, voor zoover wij ons herinneren, een lichten vilten hoed. Alle drie droegen afdragen kleeren en zagen er uit als werklieden. Zij droegen de Servische driekleur in het knoopsgat. Onmiddellijk daarna voegden zich bij hen twee jonge meisjes, die enige woorden met
135 hen wisselden. De meisjes, die wij, evenals de jonge mannen, niet kenden, kwamen vervolgens naar ons toe en zeiden tot ons: "Laat ons naar huis gaan. Kom, ga ook naar huis." Die drie komen ons verdacht voor." Mijn vriendin ging weg en ik bleef in gezelschap van een ander meisje staan. Ik bemerkte dat een van de drie mannen, nl. die met den stijven hoed (het was Princip) de eene hand voortdurend in den zak hield.
140 Ik zeide tot het kleine meisje: "Op zoo'n man moest men eigenlijk de politie opmerkzaam maken." Op dat oogenblik was de eerste automobiel met den regeeringscommissaris en den burgermeester reeds voorbij. Mogelijk hebben de drie mannen mijn woorden gehoord, en Princip liep haastig voorbij een politieagent naar den overkant van de straat. Hij ging op een paar pas afstand van de zaak van Schiller
145 staan. Op dat oogenblik kwam de auto van den aartshertog en onmiddellijk daarna hoorde ik twee schoten knallen, die Princip afgeschoten had. De auto van den aartshertog reed dicht langs het trottoir, waar de dader stond. De weinige toeschouwers, die zich hier bevonden, vielen onmiddellijk op den man aan, en probeerden hem vast te houden. Het gelukte Princip echter toch nog een derde schot te
150 lossen, dat in elk geval de hertogin getroffen heeft. Toen het eerste schot viel, dat den aartshertog blijkbaar aan het hoofd of aan den hals trof, omarmde hem de hertogin. Ze had veel tegenwoordigheid van geest en wenkte het publiek nog toe. Van alle kanten kwamen officieren, politieagenten, gendarmen en publiek en vielen op den dader aan. Toen de troonopvolger en de hertogin in den konak gebracht werden, bracht men de hertogin op de eerste verdieping rechts in een kamer en de troonopvolger werd
155 in een daarnaast gelegen kamer op een ottomane gelegd. Onmiddellijk verschenen de officieren van gezondheid, dr. Arnstein en dr. Polacci, om geneeskundige hulp te verleen. Voorts kwamen in den konak ook de burgemeester en de Wakoef-directeur, Serif Arnautovic. De geneesheeren vroeger ether, en aangezien deze niet aanwezig was,
160 liepen de burgemeester en de Wakoef-directeur naar een dichtbijgelegen apotheek in de Kaiserstrasse, om ether te halen. Toen men echter zag, dat de gewonden niet meer te redden waren, werd de Franciscaner provinciaal Fra Lovro Mihacevic uit het naburige Franciscaner klooster gehaald. Deze gaf den troonopvolger de absolutie. Na een poosje kwam in den konak de aalmoezenier Milan Ernek. De troonopvolger en zijn gemalin waren
165 intusschen reeds gestorven. De aalmoezenier Milan Ernek verrichtte de gebeden der stervenden."

Een "verhaal van den moord". [-2-]

Uit Weenen wordt aan het "Berliner Tageblatt" geseind: "Een ooggetuige, de kapper Marassi, die een van de eersten was, die de dader van den eersten aanslag gevangen
170 nam, vertelt: "Ik stond bij de vroegere filiale van de Union-bank. De eerste automobiel met het hoofd der politie was juist voorbijgereden, daarna volgde de tweede auto met den burgemeester. Na een korte poos kwam de auto, waarin de troonopvolger met zijn gemalin en de Landeshauptmann gezeten waren. Plotseling zag ik, dat een jonge man, die aan de andere zijde van de kade in de nabijheid van de
175 brug gestaan had, naar de leuning liep en iets op den muur legde en toen een bom van onderen naar boven tegen de automobiel wierp. De man stond naast een ander, die zich, nadat gegooid was, kalm verwijderde. Ik zag hoe de bom op de auto terecht kwam. Hij stuitte echter af op het opengeslagen dek van de auto en viel tegen de automobiel, die er achter reed. Op dit oogenblik hoorde ik een vreeselijk gekraak. Zoodra ik
180 gezien had, dat de bom was gegooid, snelde ik op den man toe. Hij moet mij echter opgemerkt hebben en sprong over den muur in de Militza. Ik achtervolgde hem. Op dit oogenblik kwam ook een detective, die een revolver op den man richtte en hem wilde doodschieten. Ik riep hem toe: "Niet schieten, wij moeten hem levend hebben!" Wij waren echter uiterst voorzichtig, omdat wij bang waren dat hij een revolver bij zich
185 had. Het gelukte ons den man te pakken te krijgen en hem met de hulp van de politie gevangen te nemen. Hij had niets in zijn handen en verzette zich niet." Naar gezegd wordt heeft de troonopvolger den laatsten tijd een vermoeden gehad, tegen vertrouwde personen van zijn omgeving geuit, dat hij geen natuurlijke dood zou sterven. Hij heeft een beschikking getroffen, dat hij niet in de Capucijner-groeve, maar in
190 Arnstetten, waar hij voor zich en zijn familie een groeve had laten bouwen, zou

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

worden bijgezet. In hofkringen wordt de schuld van het ongeluk aan den Landeshauptmann Potiorek toegeschreven. De hertogin was na den eersten aanslag vreeselijk opgewonden en wilde voor niets ter wereld toestaan, dat de aartshertog nogmaals de auto zou bestijgen en door de slecht bewaakte straten rijden. Potiorek echter zeide: "Thans is alles voorbij, meer dan één moordenaar hebben wij in Serajewo niet. Thans zullen demonstraties van sympathie plaats vinden. Er is geen reden om bevreesd te zijn."

Een "verhaal van den moord". [-3-]

Cabrinowic is ongeveer 21 jaar oud, typograaf en van Servische afkomst. Hij is de zoon van een herbergier in Sarajewo en staat bekend als een individu, dat slechts ongaarne werkt. Hij behoorde vroeger tot een groep anarchisten. Voor korten tijd begaf hij zich naar Belgrado. Hij werkte daar in de staats-drukkerij. Na ongeveer vier weken keerde hij naar Serajewo terug. Sedert zijn verblijf in Belgrado was hij Servisch chauvinist en drukte hij zijn sympathie voor koning Peter uit. Bij het verhoor deed hij zich zeer cynisch voor. Hij lachte herhaaldelijk. Hij bekende den aanslag gepleegd te hebben, doch weigerde ophelderingen te geven omtrent de beweegredenen. Hij zeide, de bommen uit het buitenland te hebben ontvangen, doch de plaats wilde hij niet noemen. De bommen, die met gehakt lood en ijzers gevuld waren, moeten veel overeenkomst hebben met die, welke in 1907 in Montenegro gebruikt zijn. De tweede dader, Princip, werd kort nadat hij de revolvergeschoten gelost had, door officieren en politie gevangen genomen. De menigte omringde hem en sloeg hem, tot hij bloedde. Princip zei dat hij een tegenstander was van het imperialisme. En omdat de hoogste vertegenwoordiger van het imperialisme belichaamd was in den troonopvolger, had hij den aanslag gepleegd. Princip was voor korten tijd nog student aan de handelsschool. Hij is ongeveer 20 jaar oud en eveneens van Servische afkomst. In den loop van den namiddag werden nog verschillende personen in hechtenis genomen. Zij zijn verhoord en in arrest gehouden. Op een paar pasafstand van de plaats, waar de tweede aanslag gepleegd was, vond men een bom, die niet ontploft was. Het is mogelijk, dat een derde dader deze heeft weggegooid, op het oogenblik dat hij zag, dat de aanslag reeds gepleegd was.

BERLIJN, 29 Juni. (Eigen bericht). Uit Weenen wordt

aan den "Berliner Lokal Anzeiger" geseind: "Volgens de eerste samenhangende berichten uit Sarajewo is het met volkomen zekerheid bewezen, dat de aanslag het gevolg is van een samenzwering, die een groot-Servisch karakter draagt. De beide aangehouden loochenen weliswaar medeplichtigen gehad te hebben, maar de geheele aanslag was zoo nauwkeurig voorbereid en getuigde van zoo'n goede organisatie, dat de medewerking van verscheidene personen daarvoor volstrekt noodzakelijk was. De aangehoudene Princip zei bij zijn verhoor, dat de derde bom, die men gevonden heeft, bestemd was voor het geval, dat de eerste aanslagen mislukt waren." Uit Weenen wordt aan den "Berliner Lokal Anzeiger" geseind: "Gisteravond om 10 uur begonnen in Sarajewo zeer ernstige betoogingen van de studenten tegen de Serven en tegen Servië. Men riep: "Wij kunnen hier geen moordenaars gebruiken! Weg met de Serviërs! Weg met Servië!" Uit Sarajewo werd hedenmorgen aan den "Berliner Lokal Anzeiger" geseind: "De rouw is in de stad algemeen. Uit bijna alle huizen hangt de zwarte vlag. De anti-Servische betoogingen nemen een zeer dreigend karakter aan. De Serviërs moeten zich in hun lokalen bijna barricadeeren, vooral toen bekend werd, dat velen van hun wapens bij zich droegen. Soldaten moesten herhaaldelijk tusschen beiden komen om bloedvergieten te voorkomen. Het onderzoek is den geheelen nacht voortgezet en het wijst er op, dat Serviërs in Belgrado met het complot in betrekking stonden. De bommen zijn, naar bewezen is, uit Belgrado afkomstig. De bijzonderheden over het verhoor van de beide daders en van de overige aangehouden worden geheim gehouden."

SERAJEWOW, 29 Juni. (Reuter's bijzondere dienst.) Omtrent den aanslag

zijn nog de volgende bijzonderheden bekend geworden: De moordenaar schoot uit de onmiddellijke nabijheid. Daaruit valt de zoo noodlottige uitwerking der schoten te verklaren. Ofschoon de gouverneur den indruk had, dat er niets zou geschieden, wilde hij den tocht door de stad toch in geen geval voortzetten en beval hij den chauffeur naar den konak te rijden. Hij zag de hertogin plotseling tegen den rechterarm van haren echtgenoot vallen en meende, dat zij een zenuwtoeval had gekregen. In die meening werd hij versterkt, doordat de aartshertog en de aartshertogin eenige woorden met elkander wisselden. Eerst toen de gouverneur, die den chauffeur, welke den weg niet wist, de noodige aanwijzingen moest geven, zich weder naar de vorstelijke personen keerde, zag hij, dat uit den geopenen mond van den nog steeds rechtop zittenden aartshertog bloed vloeide. Toen de automobiel stilhield voor den konak, was de aartshertogin volkomen bewusteloos. Toen zij uit het rijtuig werd getild, zonk ook

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

de aartshertog ineen. Er was onmiddellijk geneeskundige hulp ter plaatse, maar deze mocht niet meer baten. De aartshertog stierf na ongeveer een kwartier en eenige minuten later overleed ook de hertogin, zonder dat zij weder tot bewustzijn was gekomen.

260

Vorbereidingen en begrafenis/Funeral and its preparations.

SERAJEWOW, 29 Juni. (Reuter.) In den konak zijn de lijken

van den aartshertog en zijn gemalin neergelegd; zij werden door professoren uit Weenen gebalsemd. De overbrenging naar Weenen zal niet plaats hebben voor Zondag. Voor de lijkdiensten te Weenen zijn nog velen bepalingen gemaakt. De begrafenis zal waarschijnlijk niet plaats hebben voor 10 Juli.

265

SERAJEWOW, 29 Juni. (Reuter.) [De] lijken zijn hedenmiddag ingezegend

en naar het station gebracht. Zij zullen van Metkowitz naar Weenen worden vervoerd.

270

WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) Naar wij vernemen, komen de lijken op 2 Juli

's avonds te Weenen aan en zal de lijkdienst plaats hebben op 4 Juli.

WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) Volgens betrouwbare mededeelingen

worden de lijken op 2 Juli te 100 uur 's avonds onmiddellijk na aankomst overgebracht naar den Hofburg en geplaatst in de kerk, waar den 4 Juli te vier uur 's namiddags de inzegening plaats heeft. Te 10 uur worden zij naar het kasteel Artstetten overgebracht, waar onmiddellijk na aankomst de bijzetting in den familie-grafkelder zal plaats hebben. Zaterdag wordt te Weenen een lijkmis voor de overledenen gehouden.

275

280

TRIËST, 1 Juli. Vanavond om zeven uur is het slagschip "Viribus Unitis"

met de lijken van de aartshertog en de hertogin hier aangekomen.

WEENEN, 2 Juli. Hedenavond om 10 uur is de trein met de lijken

van het aartshertogelijk paar hier aangekomen. Aartshertog Karl Frans Jozef, verschillende hoogwaardigheidsbekleeders van het hof en een aantal officieren waren aan den trein. De lijken zijn overgebracht naar den Hofburg. Langs de straten stonden een massa menschen in rouwgewaad geschaard. Velen barstten in tranen uit toen de stoet voorbijtrok.

285

290

WEENEN, 2 Juli. Op alle stations, waar de trein met de lijken

van Frans Ferdinand en zijn gemalin voorbij stoomde, waren autoriteiten en vertegenwoordigers van vereenigingen aanwezig om stille hulde te brengen aan de gestorvenen.

295

2 juli 1914 DE VORSTENMOORD TE SERAJEWOW.

Gisteravond te 7 uur kwam het oorlogsschip "Viribus Unitis" met het stoffelijk overschot van den aartshertog en de hertogin te Triest aan. De correspondent der "Kölnische Zeitung" te Serajewo verneemt "uit vertrouwde bron" dat op den bommenwerper Tschabrinowitsj de aandacht der politie was gevestigd, vóór hij te Sarajewo aankwam. Hij werd dan ook door een geheim agent gevolgd, doch deze raakte zijn spoor kwijt een half uur vóór de komst van den troonopvolger!! Te Serajewo beschuldigt men openlijk den burgemeester en den chauffeur, die de auto van Franz Ferdinand bestuurde, van medeplichtigheid aan den aanslag. De chauffeur, een Serviër, zou, naar men zegt, zelfs gestopt hebben om Prinzip gelegenheid te geven, goed te raken. Hedenavond ten 10 uur arriveert te Weenen de rouwtrein aan het Zuider-station. Daar zullen zich de hofdignitarissen bevinden, terwijl onderofficieren, kamerdienaren en lakeien de kisten uit den wagen naar de tot "chappelle ardente" ingerichte wachtkamer dragen. Nadat door de hofgeestelijkheid de absolutie verricht is, heeft de overbrenging plaats in lijkkoetsen, gespannen met zes paarden. De weg naar den Hofburg zal worden afgezet door troepen, van welke ook afdeelingen aan den stoet zullen deelnemen. De kisten worden vervolgens geplaatst in de kerk van den Hofburg, waar morgenochtend van 8 tot 12 uur aan alle altaren H.H. Missen voor de zielerust der overledenen zullen worden opgedragen. Van twaalf tot een uur luiden alle kerkklokken der stad Weenen; des namiddags ten vier uur wordt de plechtige absolutie verricht door Z. E. kardinaal Piffl en om 10 uur in den avond worden de lijken overgebracht naar het Westerstation, om vandaar per extra-trein te worden vervoerd naar Artstetten. Het Duitsche keizerpaar zond aan de kinderen van wijlen Franz Ferdinand en hertogin Sophie von Hohenberg een allerhartelijkst telegram van den volgende inhoud: "Wij kunnen geen woorden vinden, lieve kinderen, om u te zeggen hoezeer ons hart bloedt als wij denken aan uw onuitsprekelijke droefheid. Nog pas

300

305

310

315

320

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

325 veertien dagen geleden waren wij bij u en beleefden zulke schoone uren met uwe
ouders. En thans te moeten weten dat gij ten prooi zijt aan zulk een vreeselijke
droefheid! God helpe u en geve u de kracht om dezen slag te dragen; de zegen uwer
ouders blijft ook na hun dood u vergezellen. WILHELM-VICTORIA.

WEENEN, 3 Juli. De kisten met de overblijfselen van den aartshertog
330 en zijn gemalin worden hedenavond naar Grosspöchlän vervoerd en van daar in den nacht
halfdrie per boot over den Donau naar het landgoed Arnstetten, waar zij op baren
worden geplaatst.

WEENEN, 3 Juli. Vanmiddag om vier uur heeft in de kapel
335 van den Hofburg de lijkplechtigheid voor aartshertog Frans Ferdinand en de hertogin
van Hohenberg plaats gehad, in tegenwoordigheid van grootwaardigheidsbekleeders, alle
gezanten en vele militaire afgevaardigden. Op een hooge katafalk rustten de twee
zilveren, met goud versierde lijk-kisten. De met zwart gedrapeerde kleine kerk maakte
een plechtig somberen indruk. Een dubbele rij van brandende kaarsen omgaf de
340 katafalk. Smartelijke ontroering beving de aanwezigen, toen de keizer met de leden
van het keizerlijke huis in het oratorium verscheen en kardinaal prins-bisschop Piff
de plechtige inzegening volbracht. Diepbewogen volgden allen de plechtigheid, na
afloop waarvan de kerk gesloten werd. Een dichte rij belangstellenden stond langs de
Ringstraat tot den Hofburg. Toen de keizer en aartshertog Karel Frans Jozef naar
Schönbrunn terugkeerden, juichte het publiek hun stormachtig en geestdriftig toe.
345 De Reichspost te Weenen schrijft over deze samensmelting der beide Balkanstaten: 'Er
zal een Servische bondsstaat gevormd worden zonder dat echter iets verkort wordt aan
de souvereiniteit van het Montenegrijnsche vorstenhuis over het Montenegrijnsche
gebied. De tenuitvoerlegging van het reeds gesloten verdrag zal niet lang meer
uitgesteld worden. Zonder twijfel is deze vereeniging van Servië en Montenegro het
350 werk der Russische diplomatie. Servië krijgt daardoor een uitweg aan de Adriatische
Zee.' Aldus de Reichspost. De lezer zal begrijpen, dat het belang van deze quaestie
geheel en al in den laatsten zin uitgesproken is. Een haven van Servië aan de
Adriatische Zee, die een oorlogshaven zou kunnen worden, waarin met Russisch geld
betaalde Servische dreadnoughts Oostenrijk – en Italië – zouden kunnen bedreigen, is
355 een nachtmerrie van de Oostenrijksche diplomatie geworden sinds den laatsten Balkan-
oorlog, en de angst voor een dergelijke Servische haven heeft geleid tot de vorming
van een autonoom Albanië. Zou alle diplomatieke moeite, die daarmede verbonden
geweest is, nu voor niets verspild zijn? Oostenrijk en Italië zullen een samengaan
van Servië en Montenegro waarschijnlijk nog wel iets in den weg leggen!

360 **WEENEN, 3 Juli. Te 10 uur werden de lijken in de kerk van den Hofburg**
ingezegend, waarna de lijkstoet, geëscorteerd door een half eskadron uhlanen van het
regiment "Frans Ferdinand", zich in beweging stelde. Overal stond achter de
militairen een talrijke menigte geschaard. Bij het voorbijrijden van de lijken
365 brachten de militairen de honneurs en werd de vaandelgroet gebracht. Het publiek
groette eerbiedig en men hoorde weenen en snikken. Te kwart voor elf was de stoet aan
het station, waar de te Weenen vertoevende aartshertogen aanwezig waren benevens de
generaals, de hoofdofficieren van den staf en de minister van oorlog. Nadat de
geestelijke de lijken nogmaals had ingezegend, vertrok de hoftrein te 10.50 de hal
370 uit.

ARSTETTEN, 4 Juli. In tegenwoordigheid van Karel Frans Jozef,
de naaste bloedverwanten en leden van het keizerhuis heeft de plechtige inzegening
375 der lijken in de slotkapel plaats gehad. Door een eerewacht zijn de kisten naar den
grafkelder gedragen, waar de definitieve bijzetting geschiedde.

ARSTETTEN, 4 Juli. De begrafenis van Frans Ferdinand en zijn gemalin.
Vanochtend om kwart voor elf heeft in de kapel van het kasteel, in tegenwoordigheid
van aartshertog Karel Frans Jozef, de naaste bloedverwanten en vele andere leden van
380 het Keizerlijk Huis, de laatste plechtige zegening van de lijken plaats gehad. De
plechtigheid werd voltrokken door den decanus Dobner. Officieren hielden de eerewacht
bij de kisten, die om half twaalf tusschen hagen van brandweerlieden en veteranen
door in den grafkelder gedragen werden, waar de bijzetting in tegenwoordigheid van de
naaste bloedverwanten volgde.

385 4 juli 1914 **De moord te Serajewo.**

GROSSPÖCHLAN, 4 Juli. De doodkisten van aartshertog Frans Ferdinand en zijn gemalin
zijn hedenmorgen halfvier uit den wachtkamer naar den rouwwagen gedragen. De

390 lijkstoet zette zich daarop in beweging te midden van dichte rijen toeschouwers. Ten
4 uur werd de oever van den Donau bereikt, waar de lijkwagen werd geheschen op een
pont, die langzaam naar den overkant voer. Ten 5 uur kwam de stoet te Artstetten,
waar de kisten in de kapel van het slot werden geplaatst. Later in den ochtend kwamen
uit Grosspöchlau twee extra-treinen met rouwdragenden, waarbij aartshertog Karel
395 Frans Jozef met zijn gemalin en de kinderen van het vermoorde echtpaar.

De persoon Franz Ferdinand en zijn familie.

29 juni 1914 **Aartshertog Franz Ferdinand. †**

Aartshertog Franz Ferdinand was de zoon van een broeder des keizers, Karl Ludwig. In
zijn jeugd werd hij niet geteld onder de aartshertogen, die in aanmerking kwamen; hij
400 was een tener jongetje, en het was zeer onwaarschijnlijk, dat hij ooit een man
worden zou; men vreesde algemeen dat hij jong zou sterven. Hij moest den winter in
warm klimaat doorbrengen en ongehoorde massa's levertraan slikken; en dat schijnt het
gewenschte resultaat te hebben gehad. Want aartshertog Franz Ferdinand groeide op als
405 een gezonde, flinke man, met wien men wel rekening zou moeten houden. Vooral toen
door den dood van kroonprins Rudolf de aartshertog zeer dicht bij den troon kwam te
staan. Van zijn jonge jaren weet men niet veel meer dan van elken Oostenrijkschen
aartshertog. Hij was een leerling der Jezuiten; hij had een soort stille, maar zeer
krachtig gebleven godsdienstige overtuiging, die hem in vele kringen den naam van
410 bigot of clericaal bezorgde, en bleef, ondanks alle pogingen om hem aan een vrouw te
helpen, ongehuwd. Wat hij deed, deed hij met ijver en toewijding, en velen die met
hem in aanraking kwamen, ontwaarden dat hij ook een wil had, waarmede niet te spotten
viel, zoodat men hem ook wel eigenzinnig noemde. Hij was in 1863 geboren, en toen hij
in het laatst der vorige eeuw nog steeds "vrijgezel" bleef, achtte de keizer het
415 oogenblik gekomen, om eens te onderzoeken, waarom de aartshertog geen keus wilde doen
uit de vele beschikbare aartshertoginnen. Het was in de jaren, dat vele aartshertogen
het hof den rug toekeerden, onder burgerlijke namen burgerlijke huwelijken sloten of
in vrije liefde de bevrediging zochten, die de hofkringen hen niet konden aanbieden.
En het scheen dat het Huis Habsburg, waarvan in oude tijden de dichter had gezegd:
420 "Bella gerant alii, tu felix Austria nube" tot uitsterven gedoemd zou zijn wegens de
weinige neiging die zijn aartshertogen voor "standesgemasse" huwelijken betoonden.
Het was in die dagen ook, dat er te Weenen zelfs ernstig gedacht werd aan een
huwelijk tusschen aartshertogin Elisabeth, de kleindochter des keizers, de dochter
van kroonprins Rudolf, en den Duitschen prins Eitel Fritz, om dan door een nieuwe
pragmatieke sanctie haar opvolging en die harer kinderen op den troon te verzekeren.
425 In dien tijd kwam het den keizer ter oore, dat aartshertog Franz Ferdinand zoo vele
en herhaalde bezoeken bracht aan aartshertog Frederik, te Presburg, een der oudere
aartshertogen, die eenige lieve en aardige dochters had. Algemeen was toen de indruk,
dat de aartshertog met een dier dochters, de mooie Gabrielle, in het huwelijk zou
treden. Maar het kwam anders. De aartshertogin Isabella, de gemalin van aartshertog
430 Frederik, had een hofdame, gravin Chotek, een lid van een oude, maar arme en niet
zeer hooge Boheemsche familie. Haar vader had in Bohème een gouverneurstitel, haar
broeder was ambtenaar in een der provinciale bureaux. Het was deze gravin Chotek, die
een zoo grooten indruk had gemaakt op den Oostenrijkschen troonsopvolger, dat hij het
vaste voornemen opvatte haar te huwen. Dat heeft heel wat voeten in de aarde gehad.
435 De keizer wilde aanvankelijk geen toestemming geven. Er ontstond een koele, zelfs
zwijgende stemming tusschen den keizer en zijn aangewezen opvolger. In hofkringen
maakte de geheele zaak een hoogst onaangename indruk. Totdat eindelijk en ten slotte
een overeenkomst werd aangegaan tusschen de keizer en den aartshertog, op grond der
kuiswetten van het Habsburgsche Huis, waarin werd vastgesteld, dat de aartshertog in
440 het huwelijk zou mogen treden met gravin Sophie Chotek, maar dat het een morganatisch
huwelijk zou zijn, dat de gravin nooit keizerin van Oostenrijk zou kunnen worden en
dat de kinderen, uit dit huwelijk geboren, geen rechten zouden hebben als leden van
het keizerlijk huis. Dit moest de aartshertog op plechtige wijze bezweren en een
verklaring onderteekenen, waarin op grond der huiswetten van het Habsburgsche Huis en
445 der Pragmatieke Sanctie, zijn huwelijk met gravin Chotok zou worden beschouwd als
morganatisch en zijn kinderen geen recht zouden hebben op de opvolging. Onder die
voorwaarde werd het huwelijk voltrokken. De oude keizer, die er veel verdriet over
had gehad, heeft Franz Ferdinand later vele blijken gegeven van ingenomenheid met
zijn gemalin, en heeft haar zelfs benoemd tot hertogin van Hohenberg, zoodat zij,
450 geen aartshertogin zijnde, toch in de ranglijst van het hof onmiddellijk op deze
volgt. De invloed, dien de aartshertog op den ouden keizer oefende, nam steeds toe.
Aartshertog Franz Ferdinand werd de vertrouwde raadgever van den keizer, wiens advies
werd gevraagd, voordat de ministers de gelegenheid hadden, hunne denkbeelden aan den
keizer mede te deelen. In de laatste jaren zag de keizer, wiens hooge leeftijd hem

455 belette zich persoonlijk veel met de zaken te bemoeien, niet anders dan door de oogen
van den aartshertog. De hoogste waardigheid in leger en vloot werd den aartshertog
opgedragen, en inderdaad was Franz Ferdinand de leider der Oostenrijksche staatkunde,
de opperbevelhebber van leger en vloot.
460 Als zoodanig was hij het hoofd der militaire partij, en voerde hij, gesteund door den
generaal Conrad von Hostzenderff, de chef van den Oostenrijkschen generalen staf, een
krasse campagne tegen graaf Aehrenthal, wiens politieke houding tegen Servië en tegen
Rusland hij veel te zwak achtte. De strijd daarover werd eindelijk door den keizer
beslist ten gunste van Aehrenthal, doch het verdriet en de zorg, die de minister in
465 de moeilijke dagen der annexatie van Bosnië en Herzegowina had, door de tegenstand
van de militaire kringen en vooral van den troonsopvolger, verbitterden zijn laatste
levensdagen. Sedert den dood van Aehrenthal was de invloed van den aartshertog op den
keizer weder oppermachtig. Graaf Berchtold was een willig werktuig in handen van den
aartshertog. En het gevolg van dien invloed was de zonderling-agressieve en toch
aanzelende staatkunde, die Oostenrijk in de dagen van den Balkanstrijd volgde.
470 Aartshertog Franz Ferdinand was de verpersoonlijking van het Oostenrijksche
Imperialisme. Men wist, dat de vreedzame en kalme staatkunde van den ouden keizer
niet steeds door hem werd goedgekeurd, en dat daarover vaak pijnlijke en ernstige
verschillen van meening waren ontstaan. Maar men wist tevens, dat zolang keizer
Franz Josef leefde, in het Oosten geen oorlog zou ontstaan, waarin Oostenrijk gemoeid
475 zou worden. Of Franz Ferdinand werkelijk een vijand der Serviërs en der Slaven in 't
algemeen was kan worden betwijfeld. In Bohème was hij zeer bemind, waartoe zijn
huwelijk met een Boheemsche dame veel had bijgedragen. En men verwachtte daar van
hem, dat hij een politiek zou volgen, waarin hij een sterk sprekende Slavische
richting zou aannemen. In hoeverre die verwachting zou bewaarheid zijn, kan niemand
480 zeggen. Maar het is zeker wel een zonderlinge ironie van het lot, dat deze
aartshertog, wien men meer Slavische sympathieën toeschreef dan eenig ander lid van
het Habsburgsche huis, vallen moest door den kogel van een Slavischen samenzweerder.
De dood van Franz Ferdinand is in elk geval voor de monarchie van grooter beteekenis
dan eenige ander voorval uit de laatste jaren, sedert den dood van kroonprins Rudolf.
485 Een ontzettend lot is wel den ouden Oostenrijkschen keizer beschoren. Zijn uitroep,
toen hij het bericht van den moord ontving: "Mij blijft ook niets bespaard!" is zoo
te begrijpen, zoo gruwelijk waar. Hij doet, in zijn hooge eenzaamheid, nadat allen om
hem gevallen zijn, vaak denken aan den door het noodlot vervolgden Oedipus; want ook
hem blijft geen enkel leed bespaard. Tweemaal zag hij dengene vallen, wien de plaats
490 het dichtst bij den troon was toegewezen: eerst zijn zoon Rudolf, nu zijn opvolger
Franz Ferdinand. Zijn vrouw viel eveneens door den dolk van een moordenaar. En de 83-
jarige, die juist voor eenige weken van een zoo ernstige ziekte herstelde, staat na
al deze slagen van het lot eenzaam op zijn post, en moet in den avond van zijn leven
een nieuwe bladzijde van de geschiedenis van Oostenrijk gaan beginnen.

495 5 juli 1914 **Sternberg over Frans Ferdinand.**

De aartshertog verlangde naar een rustig en gelukkig familieleven. De eed, dien hij
omtrent het successierecht had afgelegd, was hem heilig. Hij zou er nooit aan gedacht
hebben, dien te verbreken. Alle verhalen van het tegendeel zijn praatjes, zegt
500 Sternberg. De persoon des Keizers was zijn ideaal hij nam hem als zijn voorbeeld.
Alleen in de dagen dat Aehrenthal minister van buitenlandsche zaken was, verschilde
hij met zijn oom van meening over de militaire uitgaven. Het volk beschouwde Frans
Ferdinand als het hoofd der oorlogspartij, maar ten onrechte. Hij was het juist, die
505 zich tegen oorlog verklaarde, toen in 1909 daarover beslist moest worden. Hij heeft
toen den vrede gered. Of dat een geluk geweest is, is een andere vraag. Ook later
steunde hij een vredelievende politiek. Allengskens kreeg de Keizer groote achting
voor zijn opvolger. Hij hechtte groote waarde aan het oordeel van zijn neef, zoodat
deze in staat was leger en vloot te hervormen. Frans Ferdinand stelde belang in
alles, niet alleen in politiek kunst en wetenschappen, maar ook in tuinieren. Zijn
510 eenige fout was groot wantrouwen, wellicht wel omdat hij zoo'n goed menschenkenner
was. Hij wist goed menschen uit te kiezen en op de juiste plaats te zetten en
onbekwamen te verwijderen. Hij hield daarbij uitsluitend rekening met den
binnenlandschen toestand en scherp kritiseerde hij de inzinking van de staatsmacht.
Daardoor kreeg hij vijanden bij een zekere klik van menschen. Hoewel hij zeer
515 bevriend was met de familie van zijn vrouw, hebben die bloedverwanten niet de minste
gunsten genoten, wat in dit land van protectie veel zeggen wil.

6 juli 1914 **Sternberg over Frans Ferdinand.**

520 De bekende graaf Adalbert Sternberg, die een tijd lang bevriend is geweest met Frans
Ferdinand, toen deze even in de dertig was, schrijft in het "Wiener Journal", dat de

prins toen reeds zeide, dat hij geen lust had om een huwelijk met een prinses van
gelijke geboorte te sluiten, maar de vrouw zou nemen, die hem aanstond. Hij had
toenmaals zoo erg de toring, dat het een wonder mocht heeten, dat hij genas. Toen dit
525 toch gebeurde beschouwde hij dit als een wonder Gods. Na die ziekte was hij een heel
ander mensch geworden. De zucht naar vermaak, die hem vroeger kenmerkte, was geheel
geweken. Hij was ernstig geworden. Die hem vroeger gekend hadden konden het niet
gelooven, dat dit dezelfde man van vroeger was. Bij zijn nicht, aartshertogin
Isabella, heeft hij gravin Sofia Chotek, die daar hofdame was, leeren kennen. Zij was
530 een ernstige vrouw met helder verstand en zeer godsdienstig. Zij was even oud als
hij, in de dertig, en had de eigenschappen, die met die van den aartshertog
overeenkwamen. Zij maakte zoo'n indruk op hem, dat hij besloot haar te trouwen. Met
de hem eigenaardige taaheid en wilskracht wist hij dit huwelijk door te zetten.
Tweemaal weigerde de Keizer, maar hij wist de Hongaarsche ministers Szell en Skillagy
535 en den Oostenrijkschen minister Körber voor zijn plan te winnen, die de bedenkingen
van den Keizer wisten te sussen en den vorm vonden, onder welken een huwelijk
gesloten kon worden.

7 juli 1914 **De nuntius te Weenen over den vermoorden aartshertog.**

Hij was — aldus Mgr. Scapinellii, nuntius te Weenen, tegenover een redacteur van de
540 "Reichspost" — een vorst van oprecht geloof en een ridderlijk karakter. Iedereen kwam
onder den indruk van zijn mannelijke energie en zijn sterken wil. Daarbij was hij een
voorbeeld van christelijke deugd, zoowel in het particuliere als in het openbare
leven. Zooals hij geleefd heeft, trouw aan zijn plicht en zijn hooge taak indachtig,
is hij ook gestorven, geheel en al een man en een karakter. Velen, die in menig
545 opzicht meenden niet te kunnen overeenstemmen met zijn politieke opvattingen, zien
eerst nu geheel en al de waarde en de kracht in van zijn machtige persoonlijkheid en
van zijn ijzeren karakter. Binnen- en buitenland erkennen in den dood van den
troonopvolger een verlies, dat voor de monarchie onherstelbaar is. Ik zelf had
meermalen gelegenheid met den overledene te spreken en meen dan eens duurde ons
550 gesprek langer dan een, soms twee uren. Het opmerkelijkste in zijn gesprekken was
zijn groote menschenkennis en een diep inzicht in alles, waarover hij een oordeel
uitsprak, een bijna wonderlijke openhartigheid en beslistheid, welke geen twijfel
overlieten omtrent hetgeen hij dacht en zeide. Aan deze mannelijke beslistheid konden
ook zij zich niet onttrekken, die in het een of ander opzicht niet hem van meening
555 verschilden. Zijn denken en streven en zijn energieke sterke wil waren gericht op een
onwrikbaar vasthouden aan het oude Habsburgsche rijk; idee en een onwankelbare trouw
aan het geloof der vaderen. De overigens zoo sterke persoonlijkheid, met haar machtig
willen, zoowel in zijn genegenheid als in zijn afkeer, was doordrongen van geheel
innige godsvrucht. Rotsvast stond zijn katholieke overtuiging. In de praktische
560 beoefening daarvan was hij van meening, dat het katholiek geloof, om zijn
geheimnisvolle macht geheel en al op de harten der menschen en in het bijzonder op
het geheele volk te kunnen uitoefenen, de noodzakelijke vrijheid en den steun van den
staat noodig had. Het is ontroerend in bijzonderheden zijn godsdienstige gevoelens en
de toepassing daarvan waar te nemen. Zijn uitspraak over de verhevenheid van de
565 pauselijke opvatting omtrent de veelvuldige H. Communie der kinderen, naar aanleiding
van den wensch van prinses Sophie, om tot aan den terugkeer der ouders dagelijks te
communiceeren en tot den Heiland te bidden, is hiervan een treffend voorbeeld. Franz
Ferdinand vond in het katholiek geloof ook nog een vereenigende band tusschen de vele
nationaliteiten, welke alle haar eigen wenschen en idealen hadden. In het Vaticaan
570 genoot Franz Ferdinand groote en innige sympathie. Bewijs daarvan is wel, dat de H.
Vader bij het hooren van den moord in onmacht viel en later persoonlijk naar het
Apostelgraf ging om voor het zieleheil der overledenen te bidden.

9 juli 1914 **Het sterfbed van den Oostenrijkschen troonopvolger.**

Pater Puntigam S.J. die aan het stervende paar te Serajewo het H. Oliesel heeft
575 toegediend, hield Dinsdagavond te Weenen voor 5000 toehoorders een conferentie,
waarin hij ook het afsterven van den Oostenrijkschen troonopvolger en zijne gemalin
ter sprake bracht. Zijne woorden maakten een diepen indruk. Volgens de "Reichspost"
verhaalde de gewijde redenaar o.m.: Zondag voor acht dagen hielden de aartshertog-
580 troonopvolger en zijne gemalin hun intocht in de hoofdstad Serajewo, waar zij met
grooten jubel ontvangen werden. Maar onder de juichende menigte bevonden zich reeds
de moordenaars, in de hand het moordwapen en in den zak hun judasloon. Eenige
oogenblikken later... een bom, twee schoten... en onze hoop en onze trots werden
vernield. Ik kan het niet beschrijven, maar wil slechts zeggen, wat ik in die
585 oogenblikken beleefd hebt. Toen de aanslag gepleegd was en de menschen uiteen waren
gestoven, vroeg ik mij af, of wel een priester aanwezig was? Ik snelde naar den Konak

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

wijl hoorde, dat de troonopvolger gewond was en ik hem de vertroosting van den godsdienst wilde brengen. Toen ik in den Konak aankwam hoorde ik, dat beiden doodelijk gewond terneerlagen. En ik stormde de kamer binnen, waar de hertogin lag, bleek en zonder beweging. Ik gaf haar de voorwaardelijke absolutie en begaf mij daarna in allerijl naar de tweede kamer, waar de aartshertog lag. Ik gaf ook dezen de absolutie. Toen iemand vroeg, of niet het H. Oliesel zou worden toegediend, spoedde ik mij naar de dichtbijgelegen kapel der Franciscanen en diende eerst den troonopvolger en daarna de hertogin dit H. Sacrament toe. Vele generaals en leden van de hofhouding stonden rondom het sterfbed. Zij weenden en baden. Toen de aartsbisschop was binnengetreden, werden de beiden dooden naast elkander gelegd op een bed.

Zoals de edele hertogin haar echtgenoot in het leven heeft gevolgd, zoo is zij met hem den dood ingegaan. Men had haar gewaarschuwd, toch niet mede te reizen, wijl er gevaar dreigde. Toen zeide zij: "Wanneer er gevaar dreigt, dan ben ik juist op mijn plaats bij hem!" Daarna wilde men het programma wijzigen en zoo inrichten, dat zij beiden, van elkander gescheiden, in afzonderlijke automobielen hun bezoek zouden volbrengen. Maar zij wilde dal niet, zij verlangde haar echtgenoot te vergezellen. Toen de troonopvolger na den eersten aanslag den verwonden luitenant Merizzi wilde bezoeken, zeide zij: "Frans, ik ga met je mee!" En zij volgde hem in den dood. En ook in den dood met hem vereenigd, maakte zij met hem de allerlaatste reis. Men wilde haar lijk van dat van haar dooden gemaal scheiden, maar dit heelt onze Keizer niet toegelaten en wij zijn hem daar ben van harte dankbaar voor. Zulk een moedigen en schoonen dood gehad van een aartshertogelijk paar zal men niet licht in de Oostenrijksche geschiedenis vinden. Zij hebben zulk een mooien dood gehad, omdat zij ook een heerlijk leven samen geleid hebben. En dat leven zal voor ons, Christenen, een voorbeeld zijn. De hertogin was een toonbeeld van vroomheid en deugd en ook het leven van den aartshertog was buitengewoon godsdienstig. Dagelijks verrichtte hij op zijne knieën zijn ochtend- en avondgebed, en iederen dag verrichtte hij, met de acte van berouw, ook de acte, dat hij zijn vijanden vergaf en dat hij zijn vijanden vergaf en den dood uit Gods hand wilde aannemen, wanneer, hoe en waar het God beliefd. Dagelijks ook woonde hij de H. Mis bij en op iederen eersten Vrijdag van de maand ontving hij de H. Communie. Hij betoonde zich steeds een groot vereerder van het H. Hart en van de Moeder Gods, en een van de ijverigste bewonderaars van de groote processie bij het Eucharistisch Congres is hij geweest. Ook was hij een groot Maria-vereerder. Gedurende de laatste H. Mis, op donderdagavond vóór zijn dood, welke Mis hij te Ilidze bijwoonde, bad hij lang bij het Maria-beeld van de Mater admirabilis, dat op een zij-altaar stond. Het scheen, alsof hij een voorgevoel had van wat komen zou en hij smeekte om de hulp en de bescherming der Moeder Gods voor zich en ook zeker voor zijne familie, en voor geheel Oostenrijk. Toen de geneesheeren zijn uniform losknoopten, vonden zij op zijn borst een gouden kettinkje met de medaille van de Moeder Gods en het goddelijk Hart van Jesus. Hij heeft deze medalje in het graf medegenomen.

630 **De aartshertogin.**

9 juli 1914 **De vermoorde aartshertogin.**

De "Gaulois" maakt het volgend schrijven openbaar, dat de gemalin, van Franz Ferdinand zond aan een vriendin, die haar had gelukgewenscht met den titel van aartshertogin van Hohenberg, welken de Keizer haar verleende: Lieve Vriendin, Terecht zegt ge, dat ik wel verheugd moet zijn over de groote welwillendheid, welke de Keizer mij heeft betoond. Ik erken deze niet te hebben verdiend, doch alleen te danken te hebben aan de verdiensten van mijn echtgenoot, welke door zijn oom zijn erkend. - Als ik nadenk over de gebeurtenissen in mijn leven, zie ik de werken der Goddelijke Voorzienigheid en ik geef me wel rekenschap van de groote plichten, die zij mij oplegt; meermalen ondervond ik, dat God bijzondere dingen met mij voor heeft. Ik dank mijn Schepper nederig en ik hoop erkentelijk te zijn aan Zijn H. Kerk voor alle weldaden, welke zij mij verleende. Welke ook mijn toekomst moge zijn, ik zal niet ophouden naar de mate van mijn krachten te werken ter eere der Kerk en tot geluk van het land, in welks bestuur ik zoozeer belang stel en dat mijn echtgenoot zoo ter harte gaat. Uwe toegenegen SOPHIE CHOTEK, aartshertogin van Hohenberg.

De kinderen van de aartshertog.

30 juni 1914 **Gravin Chotek, de zuster van de vermoorde aartshertogin,** heeft de droevige taak moeten vervullen, om den kinderen van den aartshertog het vreeselijke feit mee te deelen. Zij waren op het kasteel Schlumetz in Bohemen. Toen de gravin daar Zondagmiddag aankwam, had zij den moed niet om den armen weezen ineens het ergste te vertellen. Eerst 's avonds zeide zij dat volgens een bericht uit Weenen

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

de ouders een ongeluk hadden gekregen met een auto. De kinderen werden hierdoor zóó ontsteld, dat de gravin niet verder durfde gaan. Zij baden dat God hun vader en
655 moeder mocht bewaren. De 13-jarige Prinses Sophie, de oudste der kinderen, hield voortdurend aan, om meer te weten, en vreezende dat het intelligente meisje door de ontsteltenis van de bedienden toch achter de waarheid zou komen, heeft de gravin toen eindelijk alles verteld. De droefheid der kinderen moet vreeselijk zijn, ook al hebben zij wellicht geen besef van den geheelen omvang van hun verlies. Zij worden
660 geen oogenblik zonder toezicht gelaten. Ook de aartshertogin Isabella is op het kasteel aangekomen om, zoo mogelijk, troost en afleiding te bezorgen.

WEENEN, 30 Juni. Heden is in tegenwoordigheid van keizer Frans Jozef
665 en den troonopvolger aartshertog Karel Frans Jozef, door den opperhofmaarschalk het testament van den vermoorde geopend. Alle roerende goederen zijn aan de kinderen vermaakt.

BERLIJN, 2 Juli. Prins Heinrich heeft, evenals de keizer,
afgezien van zijn reis naar Weenen: hij keert morgen naar Kiel terug.
670 Zooals men reeds in een telegram heeft kunnen lezen is het testament van Aartshertog Frans Ferdinand Maandag te Weenen geopend, nadat het door dr. Tonden, den advocaat der familie, van Praag naar Weenen was overgebracht. De kinderen werden als eenige erfgenamen aangewezen. De nalatenschap bestaat uitsluitend uit de drie landgoederen Konopischt, Chlumetz en Artstetten. De beide eersten hebben elk een waarde van 10
675 miljoen kronen, het laatste een veel geringere waarde. De kasteelen Belvédère en Miramare behooren tot het Keizerlijk kroondomein.

WEENEN, 3 Juli. De moord te Serajewo.
680 De kinderen van aartshertog Frans Ferdinand zijn onder geleide van gravin Henriëtte Chotek hier aangekomen en hebben in de kapel van den Hofburg bij het stoffelijk overschot hunner ouders gebeden.

WEENEN, 4 Juli. De keizer heeft de kinderen van aartshertog Frans Ferdinand
in een audiëntie, die 20 minuten heeft geduurd, ontvangen.
685 In verband met de anti-Servische beweging in Oostenrijk en met de geruchten over dreigende internationale verwickelingen is van belang hetgeen uit St.-Petersburg aan de Lokal-Anzeiger geseind wordt over de buitengewone zitting van den ministerraad, die te Peterhof, onder voorzitterschap van den Tsaar, gehouden is en waaraan te St.-Petersburg buitengewoon veel beteekenis wordt gehecht. De zitting begon met een
690 uitvoerige uiteenzetting van Sasonof over den politieken toestand van het oogenblik, in verband met den moord te Serajewo, en ernstig werd daarbij overwogen of de anti-Servische beweging tot internationale verwickelingen zou kunnen leiden en welke maatregelen Rusland daartegen zou moeten nemen met het oog op zijn waardigheid en belangen.
695

WEENEN, 4 Juli. Na den moord te Serajewo.
De kinderen van wijlen aartshertog Frans Ferdinand zijn vandaag gedurende 20 minuten bij den keizer op bezoek geweest.

700 7 juli 1914 **DE KINDEREN VAN FRANZ FERDINAND.**
De aankomst der drie kinderen van aartshertog Franz Ferdinand aan het station te Weenen was een ontroerend moment. Aartshertogin Maria Annunciata en een talrijk gevolg van militaire en burgerlijke autoriteiten wachtte hen op het perron. Toen de
705 trein uit Praag binnenstoomde spoedden zij zich naar de coupé, waarin de kinderen hadden plaats genomen. Het eerst steeg prinses Sophie uit, daarna prins Max en prins Ernst; twee gouvernantes begeleidden hen. Aartshertogin Maria Annunciata trad naar voren en omhelsde prinses Sophie weenend; het gevolg stond zwijgend, het hoofd ontbloot, rondom dit schokkend tafereel: alle dames weenden; alleen prinses Sophie, doodsbleek, staarde eenige oogenblikken wezenloos voor zich heen. De prinsen, in net
710 zwart gekleed, volgden, kinderlijk-ernstig. De stoet begaf zich naar buiten, waar de hofrijtuigen wachtten; langs den weg stond een groote menigte geschaard, die de kinderen eerbiedig groette. Prinses Sophie begon op het gezicht van de lange zwarte rouwvlaggen te weenen; de prinsen hielden zich goed. 's Avonds om half acht werden de
715 kinderen naar de Hofburgkapel gebracht, om bij de lijken hunner ouders te bidden; daar lieten de drie weezen aan hunne tranen den vrijen loop. De teraardebestelling van het aartshertogelijk paar heeft te Artstetten plaats gehad. Onder een hevige regenbui werden de kisten te Pöchlarn uit den trein gedragen naar een galalijkwagen. Officieren van het Ulanenregiment vormden een eerewacht en droegen de kisten later

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

720 naar den grafkelder. De troonopvolger volgde met de drie weenende kinderen. De jongste, Max, kwam naar voren; hij maakte een pakje, dat hij onder den arm droeg, open en legde op de kist van zijn vader drie portretten: dat van zijn broer, van zijn zusje en van hem zelf. Toen gingen de weezen hand in hand heen.

725 8 juli 1914 **Een nieuwe hertog van Lotharingen.**

730 De keizer van Oostenrijk zal titel en wapen van het hertogdom Lotharingen, welke aan zijn voorvaderen behoorden, verleen en aan zijn achterneef prins Max von Hohenberg, den zoon van Franz Ferdinand. Franz Joseph is n.l. in zooverre slechts Habsburger, dat hij afstamt van Franz III van Lotharingen en Maria Theresia, dochter van Karel VI, den laatsten keizer uit het Habsburger Huis. Franz III werd in 1745 keizer onder den naam van Franz I. Het is dus wel een bijzondere eer, welke de eerbiedwaardige soeverein aan de nagedachtenis van Franz Ferdinand brengt; hij kon den jongen prins van Hohenberg niet verheffen tot den rang van aartshertog, maar gaf hem aldus een niet minder hooge waardigheid.

735 **De vleugel-adjutant, overste Mefizzi/Merizzi.**

WEENEN, 3 Juli. Uit Serajewo wordt aan de bladen gemeld, dat de vleugel-adjutant van den gouverneur van Bosnië, die bij den aanslag werd gewond, op sterven ligt.

740 **WEENEN, 3 Juli. (Reuter.) Uit den Balkan.**

745 Volgens hier ingekomen berichten ligt de vleugel-adjutant, die bij den moordaanslag van Zondag werd gewond, op sterven. De "Neue Freie Presse" ontving een bericht uit Durazzo, volgens hetwelk de Vorstin van Albanië, ingevolge den toestand aldaar, zich met de kinderen naar Roemenië zal begeven.

SERAJEWO, 15 Juli. Overste Mefizzi, die bij den bomaanslag op den troonopvolger gekwetst werd, is volkomen hersteld.

Graaf Berchtold.

750 8 juli 1914 **Minister Berchtold.**

WEENEN, 8 Juli. (Reuter.) Graaf Berchtold, minister van buitenlandsche zaken, is hedenavond naar Ischl vertrokken en zal daar morgen door den keizer in audiëntie worden ontvangen.

755 **ISCHL, 9 Juli. (Reuter.) Minister Berchtold is heden**

door Keizer Franz Jozef gedurende 1½ uur in conferentie gehouden ter bespreking van de eergister in den ministerraad te Weenen genomen besluiten en ter behandeling van de loopende aangelegenheden.

760 **ISCHL, 9 Juli. Oostenrijk en Servië.**

Graaf Berchtold heeft hedenmorgen 1½ uur met den keizer geconfereerd over de besluiten, die eergisteren in den ministerraad genomen zijn en over hangende quaesties.

765 **ISCHL, 9 Juli. (Reuter.) De minister van buitenlandsche zaken**

der monarchie, graaf Berchtold, is met zijn chef de cabinet Hoyos hedenmorgen hier aangekomen.

770 **ISCHL, 9 Juli. Graaf Berchtold is hier vergezeld van den chef**

van het kabinet, Hoyos, 's morgens aangekomen.

WEENEN, 10 Juli. (Reuter.) Graaf Berchtold.

775 Het correspondentiebureau verneemt, dat de berichten over het verloop en het resultaat van de audientie van graaf Berchtold bij den Keizer elken authentieken grond missen.

Keizer Wilhelm.

BERLIJN, 2 Juli. (Reuter.) Keizer Wilhelm niet naar Weenen.

780 De keizer is verkouden, tengevolge van de buitengewone hitte. Wijs daardoor spit in den rug kan ontstaan, besloot hij de reis naar Weenen op te geven.

BERLIJN, 2 Juli. Naar in hofkringen verluidt, is de ongesteldheid

van den keizer van geen beteekenis en boezemt zij niet de minste bezorgdheid in. Dat de keizer van zijn reis naar Weenen heeft afgezien, is waarschijnlijk minder toe te

785 schrijven aan zijn ongesteldheid, dan aan den wensch keizer Frans Jozef de
vermoeyenis van de plechtige ontvangst te besparen.

Keizer Franz Jozeph.

790 **WEENEN, 29 Juni. (Reuter's bijzondere dienst.) Kort nadat de Keizer**
te Schönbrunn was aangekomen, werden de hoogste waardigheidsbekleeders door hem
ontvangen. Bijna alle leden van de keizerlijke familie zijn hier aangekomen.

WEENEN, 3 Juli. De moord te Serajewo.

795 Hedenmorgen is de keizer in de vroegte naar den Hofburg gereden, onderweg door het
publiek levendig begroet.

6 juli 1914 **Een proclamatie van keizer Franz Joseph.**

800 Keizer Franz Joseph heeft aan president graaf Stürgkh, aan president graaf Tisza en
aan Bilinski, minister van financiën, onder wien het bestuur van Bosnië en
Herzegowina behoort, den volgenden eigenhandigen brief geschreven d.d. 4 Juli: "Ik
gevoel mij diep geschokt en blijf onder den indruk van het tragische feit, dat mij
mijn welbeminden neef is ontnomen te midden van de taak, waaraan hij zich met een
levendig plichtsgevoel had gewijd en welke hij vervulde aan de zijde van zijn moedige
805 heeft smartelijken rouw gebracht over mij en mijn huis. Indien iets deze bittere
droefheid kan verlichten, dan zijn het ongetwijfeld de tallooze bewijzen van innige
deelneming en van oprecht medelijden, welke mij uit alle kringen der bevolking
bereiken. Een misdadige hand heeft mij berooid van een bloedverwant, die mij dierbaar
was, van een trouw medewerker; zij heeft den kinderen op jeugdigen leeftijd en
810 terwijl zij nog de zorgen behoeven van hun natuurlijke beschermers, ontnomen, wat hun
het liefste was op aarde en over hunne onschuldige hoofden nameloos leed gebracht. De
waanzin van eenige mannen, die tot dwaling zijn gebracht, zal de heilige banden, die
mij en mijn volken vereenigen, niet kunnen verbreken; zij kan niet aantasten de
gevoelens van diepe gehechtheid jegens mij en mijn sedert eeuwen regeerend huis,
815 gevoelens, welke opnieuw en op zulk een ontroerende wijze gebleken zijn. Gedurende
vijf en zestig jaren heb ik met mijn volken droefheid en vreugde gedeeld, altijd
denkende, zelfs in de moeilijkste uren, aan mijn hooge plichten, aan mijn
verantwoordelijkheid voor het lot van millioenen menschen, waarvan ik rekenschap zal
moeten afleggen aan den Allerhoogste. De nieuwe en smartelijke beproeving, welke de
820 ondoorgrondelijke raadslagen van God mij en den mijnen hebben opgelegd, zal in mij
bevestigen het besluit, om tot aan mijn laatsten ademtocht te blijven voortgaan op
den weg, die als de beste erkend wordt voor het heil van mijn volken, en, indien ik
eenmaal aan mijn opvolger het pand van hun toewijding zal mogen overdragen als een
kostbare nalatenschap, zal dit de schoonste belooning zijn van mijn vaderlijke
825 bezorgdheid. Ik draag u op, om aan al degenen, die in deze dagen van smart met
beproofde trouw en toewijding rondom mijn troon zijn geschaard, mijn diep gevoelden
dank over te brengen. FRANZ JOSEPH.

830 **WEENEN, 7 Juli. (Reuter.) De keizer is te 8.34 naar Ischl vertrokken,**
waar hij te 1.30 aankwam en door de bevolking op stormachtige wijze werd gehuldigd.

WEENEN, 9 Juli. Het "Neue Wiener Tageblatt" verneemt uit Ischl,

835 dat de keizer zijn goedkeuring gehecht heeft aan den nieuwen koers, die de in den
gemeenschappelijken ministerraad ten opzichte van Bosnië is vastgesteld. Strengere
maatregelen zijn te wachten op het gebied van de politie, vergaderingen, onderwijs en
grenspolitie. Voorts zullen bij het Servische kabinet binnen korten tijd stappen
gedaan worden, die evenwel geen inbreuk op de soevereine rechten van den Servischen
staat zullen beteekenen, maar waarmede slechts van Servië gevraagd zal worden de
840 bestraffing van de aanleggers van den aanslag op Frans Ferdinand, en voorts
maatregelen waardoor in den vervolge misstanden, die de goede nabuurschap verstoren,
worden voorkomen. Eindelijk zal de Servische regeering eenigen waarborg moeten geven
dat ook Servië in die toekomst de Groot-Servische propaganda zooveel mogelijk zal
verhinderen.

845 **Diverse personen.**

1 juli 1914 **MAXIMILIAAN OF FERDINAND?**

850 Een onzer lezers vraagt ons, naar aanleiding van het hoofdartikel van gisteren of de
vorst, die in 1867 bij Queretaro in Mexico door de republikeinsche troepen van Juarez
werd doodgeschoten niet Maximiliaan I geheeten was. Dit is inderdaad het geval, doch
deze keizer Maximiliaan was niemand anders dan de voormalige Oostenrijksche

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

aartshertog Ferdinand Jozef, keizer Franz Jozef's broeder, zoodat de naam in het familieverband, waarmede wij dien gisteren noemden, historisch volkomen juist is.

WEENEN, 8 Juli. De "Zeit" bericht: Aartshertog Friedrich

855 gaat voor particuliere aangelegenheden naar Duitschland en keert pas in het midden van Juli terug. De beslissing of hij inspecteur-generaal van het leger zal worden, kan eerst eenigen tijd na zijn terugkomst vernomen worden.

8 juli 1914 **Aartshertog Friedrich.**

860 WEENEN, 8 Juli. (Reuter.) De "Zeit" bericht: Aartshertog Friedrich gaat voor particuliere aangelegenheden naar Duitschland en keert in het midden van Juli terug. Eerst eenigen tijd na zijn terugkomst zal beslist worden of hij inspecteur-generaal van het leger zal worden.

865 8 juli 1914 **De tegenwoordige troonopvolger van Oostenrijk.**

Aartshertog Karel en zijn gemalin, die zoo geheel onverwacht worden geroepen de troonopvolgers te zijn van keizer Franz Joseph, waren diep onder den indruk van den moord. Den geheelen nacht weenden zij en hun gevolg deed alles, om hen te troosten. De aartshertog begaf zich persoonlijk naar den keizer om te verkrijgen, dat de begrafenis met meer plechtigheid zou plaats hebben. Ook was hij aan het station aanwezig bij aankomst van den trein, welke de twee lijken vervoerde. Ondanks het ceremonieel omhelsde hij diep geroerd de drie weezen. Aartshertog Karel en de aartshertogin zijn beiden oprechte Katholieken.

875 8 juli 1914 **Uit Oostenrijk.**

De nieuwe Oostenrijksche troonopvolger, aartshertog Karel Frans Jozef, heeft niet gearzeld, openlijk partij te trekken vóór de ontevreden edellieden en tegen den opperhofmaarschalk prins Montenuovo, ondanks 's Keizers officieele dankbetuiging aan den laatste voor de wijze waarop hij de plechtigheid van de bijzetting geregeld had. Openlijk heeft bij de betooging, door prins Fürstenberg op touw gezet tegen de 'begrafenis derde klasse' toegejuicht en daarmede bewezen dat hij voor zijn meening durft uitkomen. Aartshertogin Zita, wier populariteit met den dag toeneemt, staat in deze quaestie aan zijn zijde. Ofschoon de vermoorde aartshertog in ruimeren kring niet populair was, was hij toch in het leger zeer bemind en dit verklaart waarom ook de officieren zoo gebeten zijn op prins Montenuovo, die niet op al te besten voet met Frans Ferdinand gestaan moet hebben. Het onderzoek naar den moord wordt in alle stilte voortgezet. Naar de Neue Freie Presse uit St. Petersburg verneemt, gelooft men daar dat Rusland zich onzijdig zal houden, wanneer de Oostenrijksche regeering gesteld mocht blijken op een onderzoek in Servië, want het monarchale beginsel is in Rusland zoo sterk – meldt deze correspondent – dat een dergelijke stap van Oostenrijk zeker gebillijkt zou worden. M. a. w. Rusland, de Tsaar, zal niets doen tot bescherming van een regeering, die verdacht wordt medeplichtig te zijn aan een vorstenmoord van internationale politieke beteekenis. Dit klinkt alles wel zeer optimistisch, doch tegelijk zeer onwaarschijnlijk. Want tegenover deze idealistische motieven staan quaesties van meer politiek belang en in Rusland zal ongetwijfeld de onschendbaarheid van Servië hoog gehouden worden. De Servische minister-president Pasitsj heeft in een interview met verontwaardiging verklaard, dat Servië niet verantwoordelijk gesteld kan worden voor den moord te Serajewo, die door Oostenrijksche bandieten of krankzinnigen gepleegd is. In antwoord op eventueele stappen der monarchie zal Servië alles doen wat van een beschaafden staat in dergelijke omstandigheden verwacht mag worden. Deze verklaring van den Servischen minister is zeker zeer welwillend, maar tegelijk ook wel een beetje zonderling, want hoe kan hij van de moordenaars spreken als van 'Oostenrijksche bandieten', terwijl toch zonneklaar gebleken is, dat de daders Serviërs zijn, die met politieke bedoelingen gehandeld hebben. Over de anti-Oostenrijksche stemming van het Servische volk deelt een Reuter-telegram hedenmorgen een en ander mede. Wij behoeven daaraan niets toe te voegen. Ook over het gebeurde in den landdag te Agram heeft Reuter reeds bijzonderheden geseind. Omtrent de plannen van de Oostenrijksche regeering is verder niets bekend geworden. Gisteren is te Weenen een buitengewoon langdurige ministerraad gehouden, waaraan voorafgegaan is een conferentie tusschen den chef van den generalen staf, den opperbevelhebber der marine en den minister van buitenlandsche zaken. In die vergadering zijn de maatregelen, die voor Bosnië gewenscht zijn, besproken – men vindt er bijzonderheden over onder de telegrammen – maar waarschijnlijk nog wel meer, want 's avonds laat nog is de minister van buitenlandsche zaken in allerijl naar Ischl, waar Keizer Frans Jozef thans vertoeft, rapport gaan uitbrengen.

915 men.

920 **BERLIJN, 9 Juli. Aartshertog Friedrich van Oostenrijk is hier hedenmorgen**
met zijn gemalin aangekomen. Het echtpaar heeft Berlijn na een kort oponthoud weer
verlaten.

Condoleances/Condolences.

925 **PARIJS, 28 Juni. (Reuter.) Indruk in het buitenland.**
President Poincaré zond onmiddellijk een telegram van deelneming aan den keizer van
Oostenrijk.

930 **ROME, 28 Juni. (Reuter). De koning van Italië betuigde telegrafisch**
den keizer van Oostenrijk deelneming. Alle autoriteiten brachten de betuigingen van
hun deelneming aan de Oostenrijksche legaties, bij Quirinaal en Vaticaan over. De
935 Paus heeft de receptie, die morgen ter gelegenheid van het feest van den Heiligen
Petrus zou worden gehouden en waarvoor 10000 uitnodigingen waren rondgezonden,
afgezegd. De moord op den aartshertog-troonopvolger wekte overal beweging, echter
worden de gevoelens wel eenigszins beïnvloed door de vrij algemeene opvatting dat de
aartshertog nooit eenige sympathie heeft getoond jegens de Italiaansche elementen in
935 de Monarchie. De Paus zond aan den Keizer telegrafisch een bewijs van deelneming.
Kardinaal Merry de Val zond telegrammen aan keizer Franz Josef en aan minister Graaf
Berchtold.

940 **LONDEN, 28 Juni. (Reuter.) De koning van Engeland gelastte,**
wegens den dood van den aartshertog, dat gedurende een week het hof den rouw zal
aannemen. Het hofbal, dat morgen zou plaats hebben, is eveneens uitgesteld.

945 **BELGRADO, 29 Juni. (Reuter.) Indruk in het buitenland.**
Het bericht van den aanslag deed hier groote ontroering ontstaan. De feestelijke
stemming bij het publiek, dat den gedenkdag van den slag op het Amselveld vierde,
maakte plaats voor ontzetting en algemeen toont men de grootste deelneming.

950 **BELGRADO, 29 Juni. (Reuter.) Het bericht van den aanslag**
wekte hier algemene sensatie. Ondanks het nationale feest, waarvoor talrijke gasten
uit het buitenland waren aangekomen, werden op last der regeering alle openbare
lokalen en koffiehuisen des avonds te tien uur gesloten.

955 **BELGRADO, 29 Juni. (Reuter's bijz. dienst.) Andra Nicolitsj,**
president van de Skoepsjtina, heeft aan de presidenten van de parlementen te Weenen
en te Boedapest speciale condoleance-telegrammen gericht, waarin hij zijn deelneming
betuigt en afschuw over den moord uitspreekt. De minister van financiën Patsjoe
heeft, als plaatsvervanger van den niet te Belgrado aanwezigen minister-president,
namens de Servische regeering een telegram gericht aan den Oostenrijkschen minister
van buitenlandsche zaken graaf Berchtold, waarin dezelfde gevoelens worden
960 uitgesproken. Aan Jowanowitsj, den Servischen gezant te Weenen, is opgedragen om
namens de regeering deelneming te betuigen en te verklaren hoezeer de Servische
regeering geschokt is door den afschuwelijken moord. De koning en de kroonprins-
regent hebben den Keizer gecondoleerd. De minister van justitie Djoeritsjitsj heeft
965 zich met den afdeulingschef Gruitsj naar den Oostenrijksch-Hongaarschen
zaakgelastigde begeven om de deelneming van het kabinet uit te spreken. Op last van
den minister van binnenlandsche zaken zijn de vlaggen, waarmede de huizen wegens het
nationale feest versierd waren, weggenomen. Het grootste deel der bladen laat zich
afkeurend uit over den aanslag.

970 **BELGRADO, 29 Juni. (Reuters bijzondere dienst.) Het persbureau**
van het ministerie van buitenlandsche zaken publiceert 't volgende communiqué: "Onder
den indruk van de tragische gebeurtenis, gisteren te Serajewo afgespeeld, hebben wij
geen woorden genoeg om den aanslag, waarvan de troonopvolger van de naburige
monarchie en zijn gemalin ten offer zijn gevallen, te brandmerken. Wij betreuren ten
975 zeerste, dat door den onverwachten dood van den onder zulke ijselijke omstandigheden
om het leven gekomen, groothertog de grijze keizer van de Oostenrijk-Hongaarsche
monarchie en de in de monarchie wonende volken diep in het hart zijn getroffen. Wij
hebben kunnen constateeren, dat de treurige gebeurtenis ook in ons land gevoelens van
de grootste verontwaardiging en de sterkste afkeuring heeft gewekt."

980 **29 juni 1914 De moord op het Vorstenpaar.**

De tijding van den moord op het Oostenrijksch aartshertogelijk Echtpaar heeft ook te

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

's-Gravenhage diepe ontroering teweeggebracht. Terstond na ontvangst der bevestiging heeft de minister van buitenl. zaken, jhr. Loudon, een telegram van deelneming aan
985 zijn ambtgenoot te Weenen gezonden en legde hij tevens een bezoek van rouwbeklag af
bij den Oostenrijksch-Hongaarschen gezant, baron De Giskra. Dezen ochtend heeft baron
Sirtema van Grovestins, grootmeester van het Huis der Koningin, in opdracht van H. M.
den gezant de gevoelens van deelneming van H. M. met de droevige gebeurtenis over
990 gebracht. De meeste hoofden der buitenlandsche missiën te 's-Gravenhage brachten
baron Giskra condoléance-bezoeken.

DURAZZO, 29 Juni. (Reuter.) Het bericht van den moord op aartshertog
Franz Ferdinand heeft hier groote ontsteltenis verwekt.

995 **LONDEN, 29 Juni. (Reuter.) Bij de behandeling van de begroting**
van buitenlandsche zaken in het Lagerhuis gaf minister Grey zijn deelneming te kennen
met Oostenrijk en den Keizer wegens het verlies, door hem geleden, ten gevolge van
den moord op aartshertog Franz Ferdinand en zijn gemalin. Hij bracht warme hulde aan
den Keizer wegens den invloed, dien hij had geoefend tot behoud van den Europeeschen
1000 vrede.

29 juni 1914 **Uit Parijs.**

Onze Parijsche berichtgever telephoneert: Het bericht van den moord te Sarajewo heeft
hier in Parijs als elders groote emotie gewekt. De president van de Republiek was
1005 juist te Longchamps aangekomen, om er volgens gebruik het verrijden van den Grand
Prix bij te wonen, toen de tijding bekend werd. Eerst wilde men er niet aan gelooven,
maar de telegrammen, die president Poincaré van kwartier tot kwartier ontving, lieten
geen twijfel meer over. De Oostenrijksche gezant, graaf von Szecsen, die zich met
zijn echtgenoot op de officieele tribune bevond, vertrok onmiddellijk; mevrouw van
1010 Szecsen zag doodsbleek. Op het Oostenrijksche gezantschap is een lijst van rouwbeklag
neergelegd; onder degenen, die er op kwamen teekenen, was de Servische gezant een van
de eersten. De heer Poincaré en minister Viviani hebben telegrammen van deelneming
gezonden. Over het algemeen beschouwt men, politiek gesproken, en geheel afgescheiden
van de dramatische wijze, waarop hij om het leven kwam, den dood van den aartshertog,
1015 bekend om zijn clericale en militairistische neigingen, nu niet juist als een groot
verlies voor Frankrijk. De bladen leggen daarom vooral den nadruk op hun deelneming
in de smart van den ouden keizer, maar geven tusschen de regels door te lezen, dat ze
niet bijzonder bedroefd zijn over het verdwijnen van Franz Ferdinand zelf. Alleen
vreest men, dat de moord de reeds zoo gespannen Oostenrijksch-Servische verhoudingen
1020 nog vijandiger maken zal. In het "Journal" bestrijdt Jean de Bonnefon de algemeene
opinie, dat de overledene een vijand van Frankrijk zou zijn geweest. Hij zelf toonde
zich herhaaldelijk onaangenaam getroffen door die meening, en zocht telkens naar een
gelegenheid, om openlijk met den Franschen gezant in Weenen in gesprek gezien te
worden. Hij was goed thuis in de Fransche geschiedenis en zei wel eens, als men zich
1025 verbaasde over zijn juiste kennis daarvan: "Gij vergeet, dat ik uit een goede
Lotharingsche familie stam" ook, zegt de Bonnefon, protesteerde hij altijd tegen de
voorstelling, dat hij strijd lustig zou zijn en herhaalde telkens een zinsnede, door
hem in Boedapest in een redevoering uitgesproken: "De verschillende landen van de
1030 buitenlandschen vrede geven." Verschillende bladen maken melding van het feit, dat de
nieuwe kroonprinses, prinses Zita, française van afkomst is en in rechte lijn afstamt
van Karel X. Men hoopt dat zij wellicht een gunstigen invloed zal kunnen uitoefenen
op de Oostenrijksch-Fransche betrekkingen.

1035 **PARIJS, 29 Juni. (Reuter.) Ministerpresident Viviani zeide in den Senaat,**
dat het geheele Fransche volk innig deelneemt in het verlies, dat keizer Franz Joseph
heeft geleden.

1040 **ROME, 29 Juni. (Reuter.) De Paus schreef persoonlijk aan keizer Franz Josef**
en riep den zegen des Hemels in voor de weezen van Franz Ferdinand.

ROME, 29 Juni. (Reuter.) Minister de San Giuliano verklaarde in de Kamer,
dat het Italiaansche volk met gevoelens van een vriend en bondgenoot deel neemt in de
1045 smart van het Oostenrijksch-Hongaarsche volk.

BERLIJN, 29 Juni. (Reuter.) De "Nordd. Allg. Ztg." schrijft over den moord
op den Oostenrijkschen troonsopvolger: Geheel Duitschland deelt met innig medegevoel
in de smart van het huis Habsburg en van de Oostenrijksche landen. De persoonlijkheid

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

1050 van Franz Ferdinand heeft zich van jaar tot jaar duidelijker ontplooid voor de oogen
der volken, en zijn vaste wil om alle kracht in dienst te stellen van zijn land,
zoowel als zijn onvermoeide militaire ontwikkeling van het rijk, gaven zijn leven
kracht en inhoud. Hij had een strenge opvatting van zijn beroepsplichten. De
overledene was met keizer Wilhelm in hartelijke wederzijdsche vriendschap verbonden;
1055 hij was trouw aan het verbond met Duitschland. Zijn vrouw, de hertogin van Hohenberg,
verheugde zich bij het Berlijnsche hof in een levendige sympathie. Ons keizerlijk
huis is dus ook door dit gebeuren in diepen rouw gehuld en gevoelt innig medelijden
met de drie vorstenkinderen, die zoo vroeg en zoo jammerlijk weezen geworden zijn.
Onuitsprekelijk is de deelneming voor den grijzen Keizer der monarchie, wien in deze
1060 wereld geen enkels wreede slag gespaard blijft. Wat de moordenaars te Serajewo tot de
droevige daad mag hebben geleid, de vaste bouw van het Rijk wordt door zulk een
misdad niet geschokt. De volken van Oostenrijk zullen zich te vaster scharen om hun
Keizer en Koning."

1065 **BERLIJN, 29 Juni. (Reuter.) De Keizer zal zich naar Weenen begeven**
ter bijwoning van de plechtigheid der bijzetting van aartshertog Franz Ferdinand.

WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) Ondanks den Zondag zijn heden
de morgenbladen verschenen, en geven uiting aan de diepe deelneming der bevolking.
Zij wijzen er op dat alle volken der monarchie zich eenstemmig om den grijzen keizer
1070 scharen, die opnieuw een voorbeeld geeft van heldenmoed en onbuigzaam plichtsbesef,
door de wijze waarop hij het bericht van de ramp ontving.

BELGRADO, 30 Juni. Het Servische persbureau geeft met machtiging
van de regeering, de volgende verklaring: Evenals de geheele beschaafde wereld is
1075 Servië van afschuw vervuld over den aanslag, en de daders. Wij verwonderen ons hoe
het mogelijk is, dat de Duitsche en Oostenrijk-Hongaarsche bladen in de niet genoeg
te veroordeelen daad van een hopeloos verdraasd krankzinnige aanleiding hebben
gevonden tot aanvallen en beschuldigingen aan Servië, dat in den jongsten tijd niets
1080 heeft verzuimd om de verhoudingen met de naburige monarchie zoo vriendschappelijk
mogelijk te doen zijn. De Servische regeering is doordrongen van het besef, dat de
treurige gebeurtenis te Serajewo, haar verplicht om alle aandacht te wijden aan de
verdachte elementen, die op Servisch gebied rondzwerven en dat zij de strengste
maatregelen moest nemen om het woelen te verijdelen, voor zoover dat bij dergelijke
1085 abnormale wezens mogelijk is. Voor de Servische regeering, die alles in het werk
stelt om de betrekkingen tusschen beide landen te verbeteren en op
vriendschappelijken voet te brengen zijn die jongste gebeurtenissen in Serajewo even
onaangenaam als voor Oostenrijk-Hongarije. De regeering zal niets verzuimen en
zooveel het in naar macht staat, die betrekkingen te verbeteren. Zij zou het ten
1090 zeerste betreuren, wanneer de goede politieke en economische betrekkingen tusschen
beide landen zouden worden benadeeld door het gebeurde, waardoor zij, de Servische
regeering, niet verantwoordelijk kan worden gesteld.

BOEDAPEST, 30 Juni. In de zitting van het huis van afgevaardigden,
werd een indrukwekkende rouwbetooging gehouden. Baron Rajacsitsj verklaarde uit naam
1095 van de Servisch-Kroatische coalitie, dat hij zich verplicht gevoelde dezen misdadigen
aanslag te veroordeelen, daar de daders Servische onderdanen zijn, doch hij hoopte
dat het gebeurde geen invloed zou hebben op de gezindheid jegens de Servisch-
Kroatische partij, waarvan het politiek streven gegrond is op trouw aan de dynastie.

1100 **ROME, 30 Juni.** De koning heeft een hofvrouw van 10 dagen verordend.

30 juni 1914 **De moord te Serajewo.**
De Oostenrijksch-Hongaarsche gezant in Den Haag ontvangt nog steeds vele blijken van
deelneming met de daad te Serajewo. De Groothertogin van Luxemburg zond hem een
1105 telegram van deelneming. Op den begrafenisdag zal in Den Haag vermoedelijk in de R.
K. kerk van den H. Jacobus een dienst voor de zielerust van de overledenen worden
gehouden.

1110 **NEUES PALAIS, 30 Juni. De keizer, is voornemens zich 2 Juli naar Weenen**
te begeven, waar hij den volgenden dag aan de rouwplechtigheid zal deelnemen. Den 4en
Juli keert hij naar Wildpark terug.

BELGRADO, 2 Juli. De "Staatscourant" deelt mede, dat kroonprins-regent
Alexander namens den koning heeft bepaald, dat het hof wegens het overlijden van

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

1115 aartshertog Frans Ferdinand den rouw zal aannemen voor den tijd van acht dagen.

1 juli 1914 **Laatste Berichten.**

1120 Baron Giskra ontving tevens blijken van rouwbeklag, zoowel van de Regeering van het groothertogdom Luxemburg als van de buitenlandsche gezanten, die te Luxemburg hun standplaats hebben. Het is zoo goed als zeker, dat Vrijdag 3 Juli te Weenen de begrafenis van het Aarts-hertogelijk echtpaar zal plaats hebben. Nader vernemen wij, dat hoogstwaarschijnlijk Dinsdag 7 Juli in de R. K. kerk, aan de Parkstraat, te 's Gravenhage, een plechtige H. Mis zal worden opgedragen.

1125 **SOFIA, 3 Juli. Het Bulgaarsche ministerie van buitenlandsche zaken**

heeft aan het Roemeensche gezantschap een nota gezonden, waarin het zijn leedwezen betuigt over het betreurenswaardige grensincident en zich bereid verklaart, leden te benoemen voor een gemengde commissie die ter plaatse zelf een onderzoek zal instellen, ten einde uit te maken wien de schuld voor het gebeurde treft.

1130

BELGRADO, 3 Juli. Hedenmorgen is in de Katholieke kerk een plechtige dienst

gehouden ter gedachtenis van den aartshertog en zijn gemalin. Tot de aanwezigen behoorden de kroonprins, de minister-president, de Oostenrijksch-Hongaarsche gezant en de leden der legatie. Na afloop betuigde de kroonprins den gezant diepe deelneming.

1135

BERLIJN, 3 Juli. Hedenmorgen te 11 uur is onder leiding

van den prelaat dr. Kleineidam in de St.-Hedwigkerk een treurplechtigheid gecelebreerd ter nagedachtenis van aartshertog Frans Ferdinand. Daarbij waren tegenwoordig de leden van de Oostenrijksch-Hongaarsche legatie en het consulaat, de prinsen Eitel Friedrich en Oskar, prinses Friedrich Leopold, prins Wollrat van Schaumburg Lippe, drie ministers, de rijkskanselier, vele bondsgezanten, leden van het diplomatieke corps, bij wie de gezanten van Italië, Spanje en Turkije.

1140

1145 **7 Juli '14. VAN 'T HAAGSCHE BINNENHOF. EERSTE KAMER.**

Bij de opening der vergadering – en terwijl alle aanwezigen van hun zitplaatsen waren opgestaan, – sprak de VOORZITTER, BARON VAN VOORST TOT VOORST, in welgekozen bewoordingen zijn diepe verontwaardiging uit over dien sluipmoord, op Aartshertog Frans Ferdinand van Oostenrijk-Este en zijn gemalin onlangs gepleegd. Groote deernis met de beide slachtoffers, diep leedwezen voor den grijzen Keizer, waren de gevoelens die hem bezielde. Overal had de verachtelijke daad de diepste verontwaardiging gewekt en de voorzitter maakte zich tot aller tolk bij het uiten van deelneming in 't verlies van het Habsburger Huis en dat de Oostenrijksch-Hongaarsche landen op zoo treurige wijze had getroffen. De MINISTER VAN BUITENLANDSCHE ZAKEN, de heer LOUDON, verklaarde, dat de regeering ten volle met de treffende woorden van den voorzitter instemde. De verfoeilijke misdaad, die een veelbelovend troonopvolger had doen vallen en drie jeugdige vorstenkinderen zoo zwaar had getroffen, had bovenal de reeks van zware beproevingen vermeerderd van den hoogbejaarden keizer, die heel de wereld met eerbied en bewondering gadeslaat. Had de minister niet nagelaten terstond na de ontzettende gebeurtenis de deelneming der regeering aan dien gezant en den minister van buitenlandsche zaken van Oostenrijk te betuigen, hij zou ook niet nalaten de hier gesproken woorden aan hen over te brengen.

1150

1155

1160

8 juli 1914 **UITVAART VAN FRANZ FERDINAND.**

1165 Men seint ons uit 's Gravenhage: De deelneming, die de moord op het Oostenrijksche aartshertogelijke echtpaar in alle kringen der residentie verwekt heeft, openbaarde zich vooral heden bij de plechtige uitvaart, die voor de ontslapenen vanwege de Oostenrijksch-Hongaarsche legatie alhier in de kerk van den H. Jacobus aan de Parkstraat werd opgedragen. Reeds lang vóór den aanvang der plechtigheid was het kerkgebouw gevuld door een zeer talrijke schare, die, plaats genomen hebbende, het schip en het priesterkoor vulde, dat voor de autoriteiten was afgezonderd. Z. Exc. baron de Giskra, gezant van keizer Franz Jozef, was met graaf Calve gezantschapsraad, en graaf de Kufstein, attaché, en den reserve-luitenant kanselier ter plaatse aanwezig, ter ontvangst van het diplomatieke corps en de Nederlandsche autoriteiten. De gezant werd daarin bijgestaan door graaf van Randwijck, gezantschapsattaché, en baron Snouckaert van Schauburg, adjunct-commies, werkzaam aan het departement van Buitenl. Zaken. Onder de zachte treurmuziek van het kerkorgel, schreden de officieele personen naar de voor hen bestemde plaatsen van het diplomatieke corps. Met den Minister van Buitenl. Zaken, jhr. Loudon, aan het hoofd werden opgemerkt de gezanten van Frankrijk, Italië, Japan, het Duitsche rijk, België, Portugal, Rumenië, Rusland,

1170

1175

1180

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

Spanje, Amerika, Uruguay, China, de zaakgelastigden van Perzië en Groot-Britannië, allen vergezeld van de leden van hunne legatiën, vele tevens van hunne dames. Daartegenover, in het andere vak, waren uit de Nederlandsche Hof-, Regeerings- en andere kringen aanwezig de grootofficieren van Hr. Ms. Huis jhr. van de Poll, H. W. 1185 J. E. baron Taets van Amerongen, baron Sirtema van Grovestins en baron Bentinck, benevens de ceremoniemeester baron Snouckaert van Schauburg. In de volgende bank zaten de ministers Cort van der Linden, Ort, Rambonnet, Bertling en Pleyte; voorts baron van Voorst tot Voorst voorzitter v/d Eerste Kamer, de ministers van Staat, jhr. 1190 mr. van Karnebeek en de Savornin Lohman, baron Sweerts, Commissaris der Koningin, jhr. mr. Van Karnebeek, burgemeester der residentie, de luitenant-generaal Buhlman en generaal-majoor Oolgaardt kolonel Van Hoogstaten, de gezant mr. Doude Van Troostwijk, chef van het kabinet van buitenlandsche zaken met den heer mr. Thurkow, gezantschapssecretaris. Zoowel de diplomaten als alle bovengenoemde autoriteiten droegen het groot ambtscostuum of ceremonieele tenue. 1195 Als belanghebbenden zag men verder verschillende dames en heeren onderdanen van Oostenrijk; een vertegenwoordiger van den Oostenrijkschen Lloyd te Amsterdam, in marine-uniform; den heer Petitpied, consul van Frankrijk alhier; den heer Goldbeck, directeur-generaal der Maatschappij "Zeebad Scheveningen", e. a. Rondom een voor de trap naar het altaar opgestelde catafalk, welke de baar van de vorstelijke dooden 1200 voorstelde, ruste de Kroon der Oostenrijksch-Hongaarsche monarchie, vervaardigd uit roode en gele bloemen. 't Was ongeveer 10½ uur, toen de gezant, baron Giskra, gevolgd door de legatieleden, de vertegenwoordigers der koninklijke familie aan den ingang der kerk ontving en naar hun plaatsen voor het altaar geleidde. De afgevaardigden waren van H. M. de Koningin, luit.-gen. graaf Du Monceau, chef van het Militaire 1205 Huis, van H. M. de Koningin-Moeder jhr. de Ranitz, Grootmeester en van Z. K. H. den Prins de adjudant kapitein Ruys. Kort daarop verscheen met groote statie de Bisschop van Haarlem, Z. D. H. Mgr. Callier, in purper gekleed en gevolgd door een talrijken stoet van geestelijken in groot ornaat binnen de muren van het bedehuis, op zijn weg naar het altaar de groote schare aanwezigen den zegen gevende. Onderwijl speelde het 1210 orgel. Zoodra Mgr. voor de H. Mis was gekleed, begon het H. Misoffer voor de zielerust van de dooden. Het kerkkoor bracht het Requiem van Perosi ten gehoor, gedurende welke Mgr. Callier, omstuwde door de talrijke geestelijke autoriteiten, de Heilige Mis opdroeg. De Bisschop werd bij de opdracht van de H. Mis geassisteerd door 1215 Mgr. de H. Eerw. heer Wijtenburg, pastoor en deken der St. Jacobuskerk; troondiaken was pastoor Schoonebeek, pastoor Van de Ven van Scheveningen, diaken Van den Berg, subdiaken de rector van het R. K. Ziekenhuis, ceremoniaris de secretaris van den bisschop de weleerw. heer Van Dam. Verder assisteerden o. a. pater Crispinus van de Capucijner Orde, kapelaan v. Beek, rector Möler, rector Witteman en kapelaan Rovers, uit Hillegersberg. Na de absolutie, waarmede de H. Dienst eindigde, weerklonk het 1220 "Gott erhalte Franz den Kaiser" van het orgel door de kerkgewelven. Met hetzelfde ceremonieel en denzelfden stoet verliet daarop de Bisschop het kerkgebouw, links en rechts den zegen gevend aan de menigte. De Oostenrijksche gezant bedankte de koninklijke afgevaardigden en deed hun uitgeleide. Z. Exc. nam aan den ingang van het 1225 gebouw de betuigingen van deelneming in ontvangst van de aanwezige autoriteiten. Bij het vertrek uit de kerk werd de treurmarsen van Chopin op het orgel ten gehoor gebracht, dat bespeeld werd door den heer Kaptein. Ook buiten op straat stond een talrijke menigte.

9 juli 1914 **Ter nagedachtenis van Franz Ferdinand.**

1230 Heden, werd in den grooten St. Stephanusdom te Weenen door den prins-aartsbisschop een plechtige Requiem-mis opgedragen voor den aartshertog en zijne gemalin. Alle katholieke vereenigingen zouden aanwezig zijn als een stille hulde aan dezen grooten Katholiek van de daad. A. s. Zaterdag gaan alle katholieke mannen van Weenen, onder 1235 leiding van pater Abel, naar het bekende pelgrimsoord Mariazell, om te bidden voor het edele vorstenpaar en het zwaarbeproefde Weenen.

10 juli 1914 **UITVAART AARTSHERTOG FRANS FERDINAND.**

Bij de opnoeming der autoriteiten, die Woensdag de uitvaart in St. Jacobus-kerk te 's-Gravenhage voor de zielerust van Aartshertog Frans Ferdinand van Oostenrijk 1240 bijwoonden, werd niet vermeld Algr. Vallega, secretaris van den Nuntius, die op het altaar had plaats genomen.

12 juli 1914 **'s-GRAVENHAGE.**

1245 Uit Weenen wordt bericht, dat keizer Frans Jozef aan baron de Giskra Zr. Ms. gezant te 's-Gravenhage, de waardigheid van geheimraad van den keizer en koning heeft verleend.

Algemene overzichten/Reviews.

1 juli 1914 **ALGEMEEN OVERZICHT.**

- 1250 In hoeverre staat de regeering te Belgrado door het begunstigen der Pan-Servische beweging in de Oostenrijksche Kroonlanden mede-schuldig aan de te Serajewo gepleegde gruweldaad? Ziedaar de groote vraag, die op het oogenblik in Oostenrijk de geesten en gemoederen vervult. Alle sporen, alle draden der samenzwering leiden naar Servië – daarvan is men te Weenen ten diepste overtuigd. En deze overtuiging heeft, naar de
- 1255 "Neue Freie Presse" meldt, gisteren den minister van Buitenl. Zaken graaf Berchtold aan den chef van den generalen staf baron Conrad en den *minister van oorlog ridder Krobotin* doen mededeelen dat de regeering voornemens is de Servische regeering te verzoeken het onderzoek, hetwelk in Bosnië wordt ingesteld in zake den aanslag in Servië voort te zetten. Men wil te Weenen weten, wat men aan de Servische regeering
- 1260 heeft, van welken aard het komplot was en in hoeverre Servische invloeden daarbij in het spel geweest zijn. Men kan echter reeds nu nagenoeg met zekerheid zeggen, dat de misdaad door orthodox-radicalen Servische kringen geïnspireerd is. De Oostenrijksche regeering heeft, zoo luidt het oordeel van "gezaghebbende" politieke kringen te Weenen, tot nu toe tegenover de pogingen om een omwenteling te veroorzaken, groot,
- 1265 misschien zelfs veel te groot geduld aan den dag gelegd. Thans is dat geduld ten einde. Al wordt niet beweerd, dat de regeering te Belgrado de zaak direct heeft begunstigd, dat er iets gaande was, heeft zij geweten. En niet ingegrepen! Waartoe het verloop van het begonnen onderzoek en van de actie der Oostenrijksche regeering te Belgrado leiden zal, valt moeilijk te voorspellen. De Servische diplomaten – o. a.
- 1270 de gezant te Parijs – houden in gesprekken met journalisten weliswaar pleidooien voor hun landgenooten noemen het "in strijd met de billijkheid een geheel land aansprakelijk te stellen voor de daad van enkele overspannen personen", doch deze argumentatie gaat verloren in een storm van verontwaardiging die in de Donau-monarchie tegen de Serviërs is opgestoken en waarbij de houding der jong-radicalen
- 1275 Servische partij het allesbehalve gemakkelijk maakt de publieke opinie jegens Servië tot mildheid van beoordeeling te stemmen. Het orgaan der genoemde partij, de "Odek", schijnt het ergst van alles het feit te achten, dat na deze ongelukkige daad "de onderdrukking van het Servische volk in het arme Bosnië en Herzegowina nog ondragelijker zal worden, dat de nationale strijders vervolgd en Servië op de gewone wijze beschuldigd zal worden."
- 1280 En het blad maakt er den gestorven aartshertog een verwijt van dat hij te Serajewo toegejuicht wilde worden juist op den dag waarop alle Serviërs hun blikken richtten naar de Gratsjanitzkerk op het Amselfeld waar in 1389 door Sultan Murad een overwinning op de Serviërs werd behaald die aan hun vrijheid een einde maakte. Had
- 1285 hij meer takt betoond, aldus het blad dan zou er niets gebeurd zijn. Maar is het dan niet waar wat een particuliere correspondent te Weenen aan den "Matin" seint, dat n.l. bij Jetanowitsj, den eigenaar van het gedeeltelijk vernielde hotel "Europa", te Serajewo en die na den moord de vlucht had genomen naar Servië, maar dicht bij de grens achterhaald en gevangen genomen werd, zeer compromitteerende papieren zijn
- 1290 gevonden, waaruit blijkt dat in geheel Bosnië en Herzegowina een opstand was voorbereid, en dat de aanslag daartoe het sein wezen zou?
- 1295 Artikelen als die van de jong-radicalen "Odek" en andere dergelijke uitingen van Pan-Servische heethoofden, doen – in deze allerpijnlijkste omstandigheden – aan de algemeene politieke verhouding tusschen Weenen en Belgrado allesbehalve goed en de bezadigde officieuze "Samoeprava" heeft het volkomen bij het rechte eind, wanneer zij opmerkt dat voor Servië, hetwelk "op het oogenblik voor de taak staat, gewichtige politieke en economische vraagstukken met Oostenrijk-Hongarije tot oplossing te brengen", de gevolgen der misdaad van Serajewo allerbetreurenswaardigst kunnen zijn. De volksmenigte – impulsief en woest als steeds – trekt uit het gebeurde de te
- 1300 verwachten consequenties. Te Weenen gisteravond vijandige studentenbetooingen voor het Servische gezantschapsgebouw, kreten van wraak, verbranding van de Servische vlag, enz.; in geheel Bosnië een groote uittocht van Serviërs, die vreezen voor de woede des volks, welke – ondanks de buitengewoon strenge militaire maatregelen, die bijv. te Serajewo zijn genomen – elk oogenblik opnieuw kan uitbarsten. De stad
- 1305 Serajewo maakt thans den indruk van een doodenstad. De winkels, koffiehuisen en restaurants gesloten; aan de meeste huizen de vlag halfstok; tal van woningen geheel verwoest; de straten bezaaid met glasscherven en koopwaren van de leeggeplunderde Servische winkels, waaronder ook een magazijn van doodkisten welks lugubre voorraad door de menigte stuk geslagen, vertrappt en versplinterd werd. Richt de verdenking en
- 1310 de woede der Oostenrijkers in zake dit komplot met den verschrikkelijken moordaanslag zich tegen Servië alleen? Neen – ook Rusland krijgt er zijn aandeel van. De "Reichspost" bevat een artikel, sidderend van tegen de regeering te Sint Petersburg

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

gerichte verontwaardiging en verbolgenheid, en geschreven door een hooggeplaatst militair, die ronduit beweert dat "de slag is toegebracht door Russen en Serviërs samen."

1315 Franz Ferdinand zou het opperbevel hebben gevoerd in den toekomstigen oorlog tegen de vijanden van het Zuidoosten en het Noordoosten. De vijand heeft ons dien bevelhebber, die het onbegrensde vertrouwen van het leger genoot, ontnomen, voordat de eerste slag is geslagen. "Belgrado kan een eerste overwinning boeken en dat ten gevolge van ons

1320 verzuim om tijdig dit nest uit te branden, dit nest, vanwaar het geheele Zuidoosten onzer monarchie wordt verpest en waar alle spionnen en moordenaars vandaan komen. Er is geen rekening gehouden met het élan van het leger, dat instinctmatig zich op Servië wilde werpen om een einde te maken aan dien staat. "Onze aartshertog-troonopvolger is gedood door moordenaars, die gestudeerd en gewerkt hebben te

1325 Belgrado. En die slag is ons toegebracht op het oogenblik, dat Rusland gereed staat ten oorlog, na een periode van mobilisatie. Niets is in staat de overtuiging van het leger te schokken, dat tusschen de militaire maatregelen van Rusland en de mededeeling uit Belgrado aan de Russen, dat zich dezen zomer beslist ernstige gebeurtenissen zouden voordoen in het geannexeerde gebied, verband bestaat... Wij

1330 hebben een nederlaag uit te wisschen... Wij moeten den moord van Serajewo wreken of de aanstichters ervan". En de Britsche "Daily Chronicle" spreekt zich nog stoutmoediger uit. "Het is", zegt dit blad, "een merkwaardig feit, wellicht het merkwaardigste in de Russische buitenlandsche politiek en alleen verklaarbaar door de tradities van onafhankelijkheid harer buitenlandsche agenten en hun gewoonte om in

1335 minder beschaafde streken van alle onbeschaafde middelen gebruik te maken - dat bijna iedere man, die in den Balkan tegen Rusland zich verzette in den nieuweren tijd, gevallen is door moordenaars-handen. De vroegere koning van Servië, Alexander, en Stamboelof werden vermoord; en Alexander van Battenberg, zou vermoord zijn als hij geen afstand had gedaan - ziedaar de jongste gebeurtenissen uit een lange en

1340 verschrikkelijke lijst, waarop, naar wij vreezen, ook de tragedie van Serajewo zal moeten worden geplaatst."

Vrijdag worden de vorstelijke slachtoffers begraven te Artstetten in allen eenvoud, in kleinen kring. Van de Europeesche vorsten zal niemand bij de lijkbaren staan dan de hoogbejaarde Keizer en diens trouwe vriend Keizer Wilhelm: Het Hof te Weenen

1345 handelt aldus geheel in den geest van den vermoorden troonopvolger. De overbrenging der lijken uit den Konak naar het station te Serajewo en vandaar naar het Oostenrijksche oorlogsschip "Viribus Unitis" te Metkowitz, had Maandag plaats met groot militair eerbetoon, onder het bulderen der kanonnen, het gelui der klokken en het spelen der treurmuziek. Omtrent de beide misdadigers - wier juiste namen en

1350 voornamen Gabriël Prinzip en Nedelko Tschabrinowitsj zijn - verhaalt het Servische blad "Balkan" dat laatstgenoemde, de bommenwerper, tot vóór korten tijd te Belgrado woonde. Na den oorlog had hij zich daar gevestigd en werk gevonden in de staatsdrukkerij. Bij zijn vertrek uit de Servische hoofdstad had hij verklaard, zich naar Triest te zullen begeven, waar hij een betrekking had gekregen in een pas

1355 opgerichte drukkerij. Prinzip, de moordenaar van den aartshertog en zijn gemalin, was eveneens kort geleden uit Belgrado teruggekeerd. Gedurende den oorlog had hij zich opgegeven als vrijwilliger, doch hij werd niet aangenomen en verliet toen de stad weer. Omstreeks Kerstmis van het vorige jaar echter keerde hij terug, bezocht een tijdlang het gymnasium en vertrok uit Belgrado tegelijkertijd met Tschabrinowitsj. De

1360 beide misdadigers waren van hunne jeugd af onafscheidelijke kameraden geweest!

2 juli 1914 **ALGEMEEN OVERZICHT.**

Voor geheel Bosnië en Herzegowina - het in 1908 bij Oostenrijk ingelijfde Balkan-gebied - is sedert gisteren de staat van beleg afgekondigd. De Landdag wordt

1365 gesloten, zoodat ook de immuniteit der afgevaardigden wordt opgeheven, en het onderzoek zich ook kan uitstrekken over de Serviërs onder hen. Het gerucht van een plan der regeering te Weenen om gemeenschappelijk met die te Belgrado een onderzoek in te stellen naar de misdaad en het karakter en den omvang van het komplot, wordt nu weer tegengesproken. De verhouding tusschen de beide regeeringen is dan ook van dien

1370 aard, dat zij voor eenigen gemeenschappelijken arbeid allesbehalve gedisponeerd zijn. Kon men te Weenen ongestoord zijn gang gaan en behoefde men niet te vreezen voor het ontbranden van een Europeeschen oorlog, men zou ongetwijfeld tegen Servië te velde trekken en dit land verpletteren. In dien geest adviseeren dan ook - heetgebakerd - sommige bladen der monarchie o.a. de "Militäre Rundschau", die verklaart dat bij de

1375 minste poging van Servië om het bestaan van een samenzwering in dat land te ontkennen of er zich uit te draaien, er voor de monarchie niets anders overschiet, dan naar Belgrado op te rukken. En de "Reichspost" spreekt van "de misdaad van een volk"... Nu verklaart de Servische regeering wel - zooals gisteren gemeld werd - dat zij voor

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

1380 de daad van 'n paar misdadige heethoofden niet verantwoordelijk kan worden gesteld, doch deze en dergelijke verklaringen zullen te Weenen en te Boedapest des te minder welwillend worden ontvangen, naarmate de Servische pers zich onder deze uiterst pijnlijke omstandigheden ook nog kritiek veroorlooft op de staatkunde der Oostenrijksch-Hongaarsche regeering in de Kroonlanden. Zij noemt den aanslag een betreurenswaardig gevolg van het in Oostenrijk-Hongarije heerschende stelsel, hetwelk 1385 geen rekening houdt met de billijke eischen van de Slavische volken maar de autoriteit van den staat slechts weet te handhaven door politie-maatregelen. Zij verklaart, dat het hoog tijd wordt, een einde te maken aan dit gewelddadig politie-régime en een poging te doen tot consolideering van den binnenlandschen toestand [der] monarchie.

1390 Het zou volstrekt verkeerd zijn, zoo redeneert zij om, wegens de wandaad van twee onrijpe, op een dwaalspoor gebrachte jongelingen over te gaan op représaille-maatregel tegen een geheelen volksstam wijl daardoor het kwaad niet uit den weg geruimd, maar integendeel verergerd zon worden. Wat ook het politieke gevolg moge 1395 zijn van de te Serajewo gepleegde misdaad twee dingen staan vast: vooreerst dat de aanslag voorbereid was met de grootste zorg, zoodat volgens verklaring van te Weenen teruggekeerde personen uit het gevolg van den aartshertog, heel Bosnië één groote val was waaruit de aartshertog onmogelijk kon ontsnappen. Onder de tafel, die gedekt was voor het ontbijt, dat na de aankomst van den aartshertog te Serajewo ten 12 uur zou worden opgediend, vond men twee bommen met uurwerken. En in hetzelfde vertrek werd 1400 nog een soortgelijke bom gevonden in den schoorsteen. Te Ilidze werden bij een vrouw zeven bommen gevonden, die men haar in bewaring had gegeven. De hertogin is herhaaldelijk geheel alleen naar de bazars gereden om inkoop te doen; er was dus gelegenheid genoeg om haar te vermoorden, maar het schijnt, dat het de misdadigers alleen om haren echtgenoot te doen is geweest. En het tweede feit dat niet te 1405 loochenen valt, is dit, dat de te Serajewo genomen maatregelen tot bescherming van den aartshertog volstrekt onvoldoende waren. De detectives bijv. droegen een gele cocarde zoodat zij voor iedereen herkenbaar waren. Van deze omstandigheid maakte de moordenaar Prinzip voor den aanslag zelfs gebruik om aan een hunner te vragen in welk rijtuig de aartshertog zat! Ook blijkt de politie te Serajewo slecht op de hoogte te 1410 zijn geweest van hetgeen in Servisch-nationale kringen omging en niets te hebben geweten van een samenzwering tegen het leven van den kroonprins. De positie van Bilinski, minister voor Bosnië, moet dientengevolge ernstig geschokt zijn, en het heet zelfs, dat hij zijn ontslag reeds heeft ingediend. De tusschen Servië en Oostenrijk plotseling zeer ongunstig geworden verhouding, baart blijkbaar zorg aan de 1415 officieuze Italiaansche pers. De regeeringstropet, "Tribuna" geheeten, acht zich dan ook geroepen, kalmeerend op te treden. Wij weten, schrijft dit blad, dat een oorlog onvermijdelijk kan worden door den schok van tegenstrijdige stroomingen en belangen en door den strijd tusschen verschillende rassen. Voor een dergelijken oorlog zouden wij ons buigen als voor een opperste levenswet, waarvan de gevolgen met berusting 1420 moeten worden gedragen. Een oorlog tusschen twee volken te willen uitlokken wegens een misdrijf, begaan door een onbeduidend troepje dwazen en geestdrijvers, zou echter een nog vreeselijker misdrijf zijn, dan de aanslag te Serawejo. Als dat gelukte, zou het lot van volkeren bestuurd worden door dwazen en misdadigers.

1425 Het lot van volkeren bestuurd door dwazen en misdadigers! Denkt men hier niet onwillekeurig aan Albanië? Is de wijze waarop de politiek en de diplomatie der groote mogendheden daar manoeuvreeren onder de vloekwaardige tyrannie van den gelen nijld, anders te noemen dan misdadig, en overschrijdt de onstandvastigheid en de radeloosheid der regeering te Durazzo niet de grenzen van het dwaze? Men kan schier 1430 zijn oogen niet gelooven als men het bericht leest uit Durazzo aan de "Neue Freie Presse" gezonden, volgens hetwelk, met het oog op den toestand van verwarring in het land, de regeering besloten heeft de ministers Toerkan en Mufdi naar Italië te zenden om... met Essad pasja onderhandelingen te beginnen over een interventie ten gunste van den vorst, ten einde dezen voor volkomen ondergang te behoeden! Dat Toerkan pasja een onderhoud had met di San Giuliano meldden we reeds, doch dat de regeering te 1435 Durazzo voor den vorst de hulp zou gaan inroepen van diens verbeterden vijand, den verraderlijken Mohammedaan, dien Wilhelm – toen hij nog vertrouwde op den helderen blik en gehoor gaf aan den verstandigen raad der Nederlandsche officieren – liet verbannen, ziedaar het toppunt van onzinnigheid, dat bewijst, aan welk een wanhopigen toestand de regeering en de vorst zich ter prooi gevoelen. Indien ten minste dit 1440 bericht uit Oostenrijksche bron vertrouwen verdient. De geruchten omtrent de waarschijnlijkheid van het aftreden van den prins Von Wied blijven aanhouden. In een bericht aan de "Excelsior" uit Rome wordt als opvolger genoemd prins Roland Bonaparte. Het kansje op zulk een troon is wel een gelukwensch waard!

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

1445 3 juli 1914 **ALGEMEEN OVERZICHT.**

Vandaag worden de vorstelijke slachtoffers van den dubbelen moord te Serajewo begraven. Gisteravond ten tien uur kwam te Weenen de rouwtrein aan. Langs alle stations, die op de reis van Triest af gepasseerd werden, stonden de autoriteiten en de vertegenwoordigers van vereenigingen en corporaties aan het station om aan de overledenen een stille hulde te brengen. Te Weenen waren aartshertog Karel Franz Jozef, verschillende hoogwaardigheidsbekleeders van het Hof en een aantal officieren aan den trein, en langs de straten stonden dichte menschenmassa's, die, toen de lijkwagens voorbijreden, hun ontroering niet konden bedwingen. De begrafenis zal zich, zooals reeds gemeld werd, kenmerken door eenvoud. Niet slechts de Duitsche keizer, doch ook zijn broeder prins Heinrich heeft zijn reisplan naar Weenen opgegeven en uit Londen wordt gemeld dat, tengevolge der beschikkingen van het Oostenrijksche hof in zake de begrafenis, er voor koning George geen aanleiding bestaat, om zich, hetzij door prins Arthur van Connaught hetzij door den hertog van Teck, bij de plechtigheid te doen vertegenwoordigen. De verkoudheid des Duitschen keizers en allerhoogstdeszelfs vrees voor spit in den rug, schijnt een onhandig gelegenheidsverzinsel te zijn, dat veel beter achterwege ware gebleven, nu zelfs uit hofkringen verzekerd wordt, dat de ongesteldheid van den keizer niets te beteekenen heeft en zij niet de minste aanleiding tot bezorgdheid geeft, ja dat men veeleer vermoedt dat Z. M. meer ter wille van den keizer van Oostenrijk, om n.l. dezen het vermoeiende ontvangstceremonieel te besparen, van de reis heeft afgezien, dan wegens zijn ongesteldheid.

Het Hof te Belgrado heeft – evenals alle andere – den rouw aangenomen. Doch dit uiterlijk ceremonieel zal zeker niet den minsten kalmeerenden invloed kunnen uitoefenen op de verbitterde stemming die thans in de monarchie heerscht tegen de Serviërs. Uitdagende redevoeringen als die van den Servischen koopman Nikolisj te Serajewo en bekentenissen zooals ze thans zijn afgelegd door de beide moordenaars, kunnen slechts werken als olie op het vuur. Volgens het Serajewo'sche blad "Aszet" hield de genoemde Serviër Woensdag een opruiende redevoering tot het volk, waarin hij o. a. verklaarde dat eerstdaags duizenden Servische soldaten naar Serajewo zouden komen om wraak te nemen wegens de plundering van de Serviërs; koning Peter en kroonprins Alexander zouden, zoo snoefde en loog hij, heden – Vrijdag – ochtend ten drie uur Serajewo binnenrukken, terwijl ook het Russische leger gemobiliseerd was. De gendarmerie nam Nikolisj gevangen. Hij werd onmiddellijk voor den krijgsraad gebracht, en men verwachtte dat, indien zijn redevoering juist was weergegeven, Nikolisj waarschijnlijk gisternacht zou worden gefusilleerd. Dezen man was het Pan-Slavisme blijkbaar leelijk in het hoofd geslagen. Doch van zulke individuen gaat juist voor vorsten en volken het gevaar uit! Volgens sommige Boedapester bladen zouden er zeer ernstige aanwijzingen bestaan, dat de secretaris van de Groot-Servische vereeniging "Narodja Obarna [Obrana]", de majoor van het Servische leger Pribicsewitsj, aan den aanslag medeplichtig was, en dat door zijn bemiddeling de moordenaars de bommen kregen uit het legerarsenaal te Krajugewatz. Pribicsewitsj was vroeger luitenant in het Oostenrijksch-Hongaarsche leger. Hij werd bij het hoogverraadproces te Agram tot gevangenisstraf veroordeeld. Zeker is – de moordenaar Tschabrinowitsj heeft het gisteren in een verhoor bekend – dat hem en zijn medeplichtige zes bommen en evenveel revolvers uit het arsenaal te Kragujewatz beloofd waren, op voorwaarde, dat zij zich stipt zouden houden aan zekere bepalingen. Hij en Prinzip, die het moordplan eenige weken geleden in een koffiehuis te Belgrado hadden beraamd, stelden zich toen in verbinding met majoor Prebicsewitsj van den Servischen generalen staf die hen verwees naar een bekend comitadj, (lid van een revolutionnair comité) Tsjiganowitsj geheeten. Het resultaat hiervan was, dat hun het hierboven genoemde getal bommen en revolvers ter beschikking zou worden gesteld, mits zij nog vier personen wisten over te halen om zich bij hen aan te sluiten. De bommen moesten zij met de rechterhand wegslingeren en daarop onmiddellijk cyankali innemen, dat hun eveneens welwillend werd verstrekt! De beide individuen slaagden er in nog twee Bosnische studenten Trifoen en Laretsj geheeten, voor hun moorddadig plan te winnen. Zij trokken langs verschillende wegen en in een banketbakkerswinkel aldaar werden op den dag dat de aanslag zou plaats hebben, de bommen door Prinzip verdeeld. Deze, die zeide de thans over zijn daad spijt te gevoelen, omdat zijn laffe makkers, die ook bommen hadden moeten werpen, hem in den steek hadden gelaten, verklaarde zich op hen te zullen wreken en hen te zullen verraden. Hedenochtend zou hij alles bekennen. De toon van tal van Russische en Duitsche bladen wordt voortdurend scherper, daar de laatste duidelijk te kennen geven dat men "in leidende kringen" niet slechts te Belgrado, doch ook te Sint Petersburg reeds sinds maanden van het plan tot een aanslag op den Oostenrijkschen troonopvolger afgwist. Deze insinuatie maakt vooral de "Nowoje Wremja" zeer boos, zoodat het blad uitroept: "Is dit nu de

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

wijze waarop de Duitsche pers betere betrekkingen met Rusland denkt te bevorderen?" In de Petersburgsche "Börsenzeitung", die de beschuldiging aan het adres van Rusland onbesproken laat, komt er tegen op, dat men de regeering te Belgrado ervan verdenkt de hand in de samenzwering te hebben gehad en brandmerkt deze verdenking als
1515 onwaardig. Tevens varen de Russische bladen heftig uit tegen de Oostenrijkers, die door pogroms op de Slavische bevolking den dood van den aartshertog trachten te wreken. Zoo heeft de gruweldaad van twee jonge individuen plotseling al de gevoeligheid en de sluimerende vijandschap tusschen het Germaansche en het Slavische element weer doen ontwaken!

1520 4 juli 1914 **ALGEMEEN OVERZICHT.**
De vorstelijke slachtoffers van den moordaanslag te Serajewo zijn gisteren begraven overeenkomstig het in hoofdzaak reeds vermelde programma. Zeer eenvoudig. Volgens de openbare meening te Weenen zelfs te eenvoudig, zoodat men er zekere ontstemdheid over
1525 gevoelt. Volgens de "Neue Freie Presse" zouden de plechtigheden tot het strikt noodige beperkt zijn gebleven met het oog op den ouden Keizer, die pas van een ernstige ongesteldheid hersteld is, en zich bij de ceremoniën en de verschillende ontvangsten moeilijk had kunnen laten vervangen door den nieuwen troonopvolger. De Weensche correspondent van "Daily Telegraph" noemt nog een andere reden waarom de
1530 vorstelijke personen - bepaaldelijk keizer Wilhelm - weggebleven. Hij verneemt n.l. "uit betrouwbare bron" dat de geheime politie te Berlijn uit sommige aanwijzingen de zekere conclusie zou hebben getrokken dat den keizer op zijn reis naar of tijdens zijn verblijf te Weenen gevaar zou dreigen. Zoowel het een als het ander is mogelijk. De officieele lijkplechtigheid had gistermiddag plaats in de kleine kerk van den
1535 Hofburg die gevuld was met de hoogstgeplaatste ambtenaren, het diplomatieke korps en tal van militaire deputaties. Daar stonden op een hoogen katafalk de twee zilveren met met goud versierde lijkkasten, waaromheen een dubbele rij brandende kaarsen. Het binnentreden van den hoogbejaarden keizer, gevolgd door de leden van zijn huis, gaf een oogenblik van diepe ontroering. De plechtigheid der absolutie werd verricht door
1540 Zijne Eminentie kardinaal aartsbisschop Piffl, na afloop waarvan de aanwezigen de kerk verlieten. De dicht opeengedrongen menigte daarbuiten bracht den keizer en aartshertog Karl Franz Joseph bij hun vertrek naar Schönbrunn een geestdriftige ovatie. Des avonds om tien uur had de overbrenging der lijken plaats naar het station, waarheen zich de kleine stoet begaf geëscorteerd door een half eskadron
1545 ulanen van het regiment "Franz Ferdinand". Overall stond achter de militairen een talrijke menigte geschaard. Bij het voorbijrijden van de lijkkoetsen bewezen de militairen de honneurs en werd de vaandelgroet gebracht; het publiek groette eerbiedig en velen werd de ontroering te machtig zoodat men weenen en snikken hoorde. Te kwart voor elf was de stoet aan het station, waar zich de te Weenen vertoevende
1550 aartshertogen bevonden benevens de generaals, de hoofdofficieren van den staf en de minister van oorlog. Nadat nogmaals de absolute verricht was, vertrok de hoftrein om tien uur vijftig minuten.
Te Serajewo zijn opnieuw een aantal Serviërs gevangen genomen in wier woningen bommen en revolvers werden gevonden. In het geheel zijn 60 Serviërs Bosnië uitgezet terwijl
1555 ongeveer 300 hetzelfde lot te wachten staat. Tot de uitgezette behooren Pawlotits, verantwoordelijk redacteur van het blad "Srbskaritse" en Radoelowits, de uitgever van de "Narod". Hoezeer men zich in Servië en... in Rusland over deze strenge maatregelen moge ergeren, als over een soort weerwraak tegen het Panslavisme, het kan geen verwondering wekken dat de regeering te Weenen daar thans met ijzeren hand gaat
1560 regeeren. "Laten wij", zoo wordt in een dagorder, uitgevaardigd door den bevelhebber van het vijftiende legerkorps gezegd, "den moed niet zinken. De afschuwelijke moordenaars en vooral de lichtschuwe opruiers moeten weten, dat zij hun schandelijk doel nooit zullen bereiken. Daarvoor zal het leger zorgen. En uit de betoogingen van de bevolking van alle deelen van het rijk blijkt, dat wij in ons streven door onze
1565 medeburgers zullen worden gesteund". Die "Lichtschuwe opruiers" - wie zijn zij? Waar moeten zij gezocht worden? Te Belgrado... in regeeringskringen? Te Sint Petersburg? Niemand die daarop met besliste zekerheid het antwoord durft of kan geven. [...]
Een het allereerst door den "Figaro" gepubliceerd bericht over de stichting van een Servisch-Montenegrijnschen bondsstaat (het verdrag moet reeds "in optima forma" tot
1570 stand zijn gekomen) wordt van verschillende zijden bevestigd. Volgens de "Reichspost" zou de vereeniging van Montenegro en Servië tot één bondsstaat (zonder dat aan de souvereiniteit van het Montenegrijnsche koningshuis ook maar in het minst werd getornd) in hoofdzaak het werk zijn der Russische diplomatie. Servië zou op die wijze onmiddellijk de Adriatische-Zeekust beheerschen en het Panslavisme zou daardoor op
1575 het internationale politieke schaakbord een meesterzet hebben gedaan tegen de Donaumonarchie. Afwachten van de officieele bevestiging is de boodschap!

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

6 juli 1914 **ALGEMEEN OVERZICHT.**

1580 In Servië zal men het overschrijden van de Albaneesche grens door Regeeringstroepen, welk feit uit Oeskjoeb wordt bevestigd, natuurlijk ontkennen en men zal er de vrijbuiters, die in Albanië zitten even straal negeeren als de moordenaars van Frans Ferdinand en zijn echtgenoot. Het is evenwel lastig, nu Tsjabrinowitsj den Servischen majoor Pribitsjewitsj als zijn medeplichtige blijft aanwijzen en het zal dus tijd worden, dat men te Serajewo, wil men zijn eer redden, iets meer doet dan 1585 diplomatieke tegenspraakjes doen verspreiden. Men zal den majoor moeten prijsgeven en de man zelf zal zich ter beschikking van de rechters dienen te stellen. Er wordt anders van de goedgeeloovigheid der wereld te veel gevergd. Hoewel men in Servië doet als de beroemde Foezel in "De Doofpot": "Niks gezien, niks gehoord," doen de Bosniërs toch maar alsof ze te Serajewo thuis zijn. Alle Servische onderdanen zijn de stad 1590 uitgejaagd, omdat geen er meer vertrouwd wordt. De journalisten werden met een eeuwig edict getroffen en de politie kreeg Vrijdag bevel om alle Servische studenten onmiddellijk te doen eclipsen. Ten getale van 25 trokken de jongelui huistoe. Twee hunner, Grabes en Hotch, werden vastgehouden wegens medeplichtigheid aan het moordcomplot, evenals enkele Bosniërs, die niet voor zuiver op den graat werden 1595 gehouden. De politie vond bij Grabes een bom en een browning. Hij bekende, aangewezen te zijn een bom te werpen, wanneer de aanslag van Princip niet gelukt was en vertelde, dat hij op vijf pas afstands van den troonopvolger had gestaan, maar zijn plan niet ten uitvoer had gebracht, omdat hij hevige hartkloppingen kreeg, wat hij aan de werking van zijn geweten toeschreef.

1600 Met het oog op verschillende vertelsels van verdachten, die aan 't klappen zijn geraakt, is door de overheid bekend gemaakt dat op alle berichten, welke op het onderzoek betrekking hebben, een strenge censuur uitgeoefend zal worden. De politie heeft een lijst in handen gekregen met de namen van kooplieden, advocaten en politieke personen in Servië, die, naar het heet, aan het complot zouden hebben 1605 deelgenomen door de kosten van den aanslag te dekken. De politie heeft de lijst naar het Ministerie van Justitie opgezonden, waar men nu aan het uitzoeken kan gaan. Een belangrijke stap is gedaan door de Hongaarsche en Bulgaarsche telegraafadministraties. Deze besloten n.l. dat voortaan de gemeenschap tusschen Budapest en Sofia zal worden onderhouden per luchttelegraaf om Servië bij het bedrijf 1610 uit te schakelen en het van West-Europa zooveel mogelijk af te zonderen. De eerste termijn voor den aanleg van een groot luchtstation te Budapest is reeds bij de begroting voor 1914/15 aangevraagd.

7 juli 1914 **ALGEMEEN OVERZICHT.**

1615 De moord op Aartshertog Franz Ferdinand houdt nog steeds de gemoederen in Oostenrijk en Servië in gisting; althans in de pers, die met oostersche felheid te keer gaat en een leeuwengevecht met woorden houdt. Het opereeren van Servië in Albanië en Montenegro blijft dus niet onopgemerkt, en als er geen oorlog komt tusschen Oostenrijk en Servië, maar beiden deelen zooveel mogelijk den koek, dan is men te 1620 Rome ook weer niet tevreden. Immers dan zou zeer zeker Oostenrijk den berg Lowtsen bij Cattaro blijven bezetten en met dit zeer gewichtig strategisch punt de Adriatische zee beheerschen. Dat, zegt de "Corriere della Sera", zou Italië niet lijdelijk kunnen aanzien; want al is het te hopen, dat het bondgenootschap met Oostenrijk-Hongarije lang zal duren, de mogelijkheid bestaat dat beide rijken op een 1625 kwaden dag vijandig tegenover elkaar komen te staan. In dat geval zou Oostenrijk-Hongarije uit hoofde van zijn sterke vlootbasis te Cattaro een overwicht hebben, dat het zou kunnen prikkelen tot het aannemen van een uitdagende houding. Noch Oostenrijk-Hongarije noch Italië dienen het evenwicht in de Adriatische Zee te breken en elke daad, die tot storing van dat evenwicht zou kunnen leiden, moet Italië met 1630 alle kracht verhinderen. Behalve met deze onafgebroken buitenlandsche moeilijkheden heeft de oude Keizer nog te tobben met zijn eigen omgeving. Zijn besluit om de begrafenis van Franz Ferdinand met het minst mogelijke uiterlijk vertoon te doen plaatst hebben, heeft ontstemming gewekt, speciaal bij den hoogen adel. Men stelde prins Montenuovo aansprakelijk voor dit besluit en er verscheen zelfs een artikel in 1635 een der bladen, waarin werd beweerd, dat de prins bij de regeling der begrafenisplechtigheden zich had laten leiden door zijn haat jegens den troonopvolger. De Keizer heeft nu, volgens de "Wiener Zeitung" een eigenhandigen brief gericht aan den opperhofmaarschalk, prins Montenuovo, waarin hij dezen dank betuigt voor zijn trouwe diensten, speciaal voor hetgeen hij in de jongste moeilijke 1640 dagen heeft gepresteerd. Te Sternberg in Moravië hebben, naar aanleiding van de opening van het clubgebouw der Tsjechen, de Duitschers een protestvergadering en na afloop daarvan betoogingen gehouden. De politie en de gendarmerie hebben ernstige

botsingen voorkomen. Drie personen zijn gevangengenomen.

1645 De Rijksraad te Petersburg heeft het door de Doema aangenomen wetsvoorstel
betreffende de reorganisatie van het ministerie van Buitenlandsche Zaken goedgekeurd.
De speciale commissie voor de Finsche aangelegenheden, waarvan de Minister president-
1650 voorzitter is, heeft besloten den tegenwoordigen Finschen Landdag, en niet den
nieuwen Landdag, die in 1915 door nieuwe verkiezingen zal worden samengesteld, een
wetsontwerp voor te leggen, om 61,000 kleine pachters het land dat zij thans in pacht
1655 hebben in eigendom over te dragen. De voorbereiding van de Finsche wetten zal
voortaan niet meer door het departement van justitie, doch door de afdeeling voor
staathuishoudkunde uit den Finschen Senaat geschieden.

9 juli 1914 **ALGEMEEN OVERZICHT.**

1655 De moord op aartshertog Franz Ferdinand werkt in Oostenrijk-Hongarije geweldig na;
vandaar wellicht dat graaf Berchtold gisteren uit Weenen naar Ischl is vertrokken, om
den Keizer te raadplegen. De hooge adel zet zijn strijd tegen den opperhofmaarschalk
voort, ondanks den vleienden brief, dien de Keizer hem schreef. Een correspondent van
1660 de "New York Herald" heeft een der magnaten diens meening over dezen brief gevraagd
en ten antwoord gekregen, dat dit schrijven weinig te beteekenen had en dat het een
niet te loochenen feit is, dat de troonopvolger en de opperhofmaarschalk geslagen
vijanden waren. De aartshertog heeft o. a. indertijd den prins in het publiek gezegd
hoe ongunstig hij over hem oordeelde. Franz Ferdinand kon hem nl. zijn voortdurend
1665 intrigeeren tegen de hertogin von Hohenberg niet vergeven. Van dien strijd tusschen
den troonopvolger en den opperhofmaarschalk was den keizer echter niets bekend. Graaf
Apponyi was voornemens gisteravond in de Hongaarsche Kamer de Regeering te
interpelleeren over de maatregelen, die van overheidswege genomen zijn bij de
lijjkplechtigheden voor den vermoorden troonopvolger. Hij zou betoogen, dat de
1670 maatregelen de bevolking hebben verhinderd aan haar diepe smart over den aanslag
uiting te geven, en er verder zijn leedwezen over uitspreken, dat bij de uitvaart
alle militaire praal, die de hooge militaire rang van den troonopvolger voorschreef,
vooral bij de tragische omstandigheden, waaronder hij om het leven gekomen is,
achterwege is gebleven, en ook dat buitenlandsche vorsten van de plechtigheid ver
1675 gehouden zijn. Dat gekibbel achter een lijkbaar maakt geen verheffenden indruk en
adellijk is het alles behalve. Graaf Tisza heeft in de Kamer de interpellatie van
Andrassy over den moord beantwoord en medegedeeld, als resultaat van het onderzoek,
dat een bende samenzweerders den aanslag heeft gepleegd. Uit dit noodlottige voorval
mag men echter geen algemeene conclusie trekken. De bevolking van Bosnië is behoudens
1680 een zeer kleine minderheid volkomen loyaal en van de beste gezindheid, en reeds
daarom zijn de uitspattingen tegen de goedgezinde Serviërs te Sarajewo zeer te
betreuren, ofschoon die uitspattingen en de geleden schade zeer overdreven zijn
voorgesteld. De veiligheid van Bosnië is door de daar gelegeerde militaire macht ten
volle verzekerd. Over de mogelijkheid, dat bij de Servische regeering stappen worden
gedaan, zeide Tisza zich thans niet te kunnen uitlaten.

1685 Het "Neue Wiener Tageblatt" deelt intusschen mede, dat in den Ministerraad is
besloten tot de volgende maatregelen in Bosnië: alle middelbare scholen komen aan den
Staat; op de leerlingen zal streng toezicht worden gehouden; er zullen maatregelen
worden genomen, om voor de Zuid-Slaven in Oostenrijk-Hongarije het studeeren aan de
1690 hoogeschool te Belgrado te bemoeilijken; verhoogde waakzaamheid tegenover de
antidynastieke beweging in Bosnië, en in verband daarmee een verscherping van den
inlichtingendienst; reorganisatie der rijkspolitie in Bosnië en Herzegowina. Uit
Weenen wordt aan den "Matin" bericht, dat de Kroatische en Mohamedaansche advocaten
te Serajewo zijn overeengekomen, om een eventueele opdracht tot verdediging van de
1695 moordenaars van aartshertog Franz Ferdinand en zijn gemalin niet aan te nemen. Zij
zullen liever de bij de wet bepaalde boete betalen, dan zich leenen tot de
verdediging dezer misdadigers.

10 juli 1914 **ALGEMEEN OVERZICHT.**

1700 Het bezoek van den Oostenrijkschen Minister Berchtold aan de Keizer, die te Ischl
verblijft, heeft, zooals wel vermoed kon worden groote beteekenis gehad. Het "Neue
Wiener Tageblatt" verneemt ervan, dat de Keizer zijn goedkeuring hechtte aan den
nieuwen koers, dien het gemeenschappelijk ministerie ten opzichte van Bosnië wil
volgen, strengere maatregelen zijn dienvolgens te wachten op het gebied van de
1705 politie, vergaderingen, scholen en grensbewaking. Voorts zullen bij het Servisch
kabinet binnen korten tijd stappen gedaan worden, die evenwel geen inbreuk op de
hoogheidsrechten van den Servischen staat bedoelen, maar van Servië vragen de
bestrafing van de aanleggers van den aanslag op Franz Ferdinand en voorts
maatregelen, waardoor in den vervolge misstanden, die de goede nabuurschap verstoren,

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

worden voorkomen. Eindelijk zal de Servische regeering den beslisten waarborg moeten
1710 geven, dat ook Servië in de toekomst de Groot-Servische propaganda zooveel mogelijk
zal verhinderen. Het Servische Persbureau verklaart het bericht van buitenlandsche
bladen, dat majoor Pribicevit, wien medeplichtigheid aan, althans wien wetenschap van
den moord wordt ten laste gelegd, naar het buitenland zou vertrokken zijn, voor een
1715 verzinzel. De majoor bevindt zich nog bij zijn regiment. Eveneens heeten onwaar de
berichten, dat Obdrana-vereeniging een oproep tot de officieren zou hebben gericht,
en dat tot een boycot van Oostenrijksch-Hongaarsche producten zou zijn besloten. De
"Allg. Zeitung" deelt mede, dat, ondanks den drang, dien de chef van het Servische
persbureau op last van den minister Pasjitsj op de leidende journalisten van Belgrado
1720 uitoefent, de nieuwe dagblad-artikelen in Servië nog heftiger, opruiender en
schaamteloos zijn dan in de laatste dagen. Daaruit blijkt, dat de beschuldiging,
welke den oorsprong van den moord te Serajewo op Servischen bodem zocht, achteraf
wordt gerechtvaardigd door de houding van de Servische pres en door de openbare
meening in Servië. Men moet dus verwachten dat de pogingen der Servische regeering,
1725 om de gemoederen tot kalmte te brengen, op een bittere terleurstelling zullen
uitloopen.

Dat men in Servië roerig blijft, ook naar de zijde van Albanië, valt op te maken uit
berichten, die de "Kölnische Zeitung" volhoudt tegen alle officieuse tegenspraak in,
dat Albaneesche opstandelingen van Servië uit steun krijgen, dat van Dibra uit een
verplegingsdienst voor de opstandelingen is ingericht en dat hun dagelijks groote
1730 hoeveelheden meel uit Servië worden toegezonden. Het voortduren van de onrust in
Albanië acht Servië in zijn belang, omdat het nog steeds de hoop niet heeft
opgegeven, dat Albanië, als het niet op eigen beenen blijkt te kunnen staan, ten
slotte tusschen Servië en Griekenland zal worden verdeeld. Daar staat echter weer
tegenover het gerucht, dat de Roemeensche regeeringaan een bankier heeft opgedragen,
1735 de noodige financieele voorbereidselen te treffen, ten einde de mogelijkheid te
openen, dat drieduizend vrijwilligers naar Albanië worden gezonden. Nog steeds is er
geen nieuws van de vermiste Fransche families, schoon er alles gedaan wordt om de
mensen op te sporen. Thans heeft Fontenay, de gevolmachtigde van Frankrijk, den
Engelschen bevelhebber te Alessio verzocht, zijn district eens te willen laten
1740 doorzoeken. Te Milaan kwam er bericht in, dat Prenk Bib Doda weer een nieuw denkbeeld
heeft, n.l. om Essad Pacha terug te laten komen en hem uit te roepen tot "redder van
het vaderland", aangezien het overloopen der Malissoren en Mirdieten en zelfs van de
gendarmen naar de opstandelingen niet ophoudt. Dit wordt dan meteen voor de
Nederlandsche officieren een goede gelegenheid om het land der anarchie te verlaten.

1745 Niemand in Nederland vindt het nu meer noodig, dat ze er blijven en ook over heel de
wereld zou men er hen niet kwalijk op aanzien. Zelfs aan de strengste eischen der
Nederlandsche en ook der militaire eer is voldaan en van een herlevende kans, dat
Vorst Wilhelm kan blijven is geen sprake meer. Hij is geheel in de macht der hem
toegedachte onderdanen, die het land regeeren, waarin zij meester zijn. De leiders
1750 der Epiroten hebben, na de inneming van Koritza, vrijmoedig den staat van beleg in de
stad afgekondigd. Zij ontwapenden de Mohammedanen, zonder dat dezen tegenstand boden.
Deze laatsten roeren zich nu en dan wat te veel, zoodat zelfs bij Scoetari de
internationale troepen moesten optreden. De Oostenrijksche generaal Peter gelastte
1755 nl. op hen een plotselingen aanval met het gevolg, dat de Mohammedanen verstrooid
werden en zich terugtrekken moesten. Er zouden er vier gesneuveld en een groot aantal
gewond zijn. In de stad ontstond groote opwinding. Verder hebben de internationale
troepen het nog niet gebracht, die er zich schrikkelijk moeten vervelen en ook wel
verlangen zullen, dat ze eens werkelijk wat kunnen uitvoeren.

1760 13 juli 1914 **ALGEMEEN OVERZICHT.**
De internationale staatkundige verhoudingen in Europa zijn tengevolge van den
kritieken toestand op he Balkanschiereiland, bepaaldelijk van de betrekkingen
tusschen Oostenrijk en Servië en van het jammerlijk verloop der Albaneesche quaestie,
dreigender dan zulks sinds tientallen jaren het geval is geweest. De taal der
1765 Servische bladen – van de nationalistische ophitsers-pers – wordt met den dag
driester en onbeschaamder. De betoogingen tegen de Serviërs waarbij ruiten stuk
geslagen, winkels vernield en personen gewond worden, terwijl hier en daar een enkele
aan een ontvangen schotwonde bezwijkt, worden in de Servische pers opgeblazen tot
verschrikkelijke gebeurtenissen. In Bosnië zouden – zoo heet het – niet minder dan
1770 10.000 Serviërs (excusez du peu!) om het leven gebracht zijn geworden en "Oostenrijk
waadt in het bloed der vermoorden". Brr! De groot-Servische agitatie, die door haar
schandaad te Serajewo, de uitbarsting van verbolgenheid in Bosnië heeft uitgelokt,
misbruikt ook deze voor hare bedoelingen door het verspreiden der meest overdreven en
leugenachtige voorstellingen. De groot-Servische agitatie vormt op het oogenblik het

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

- 1775 meest ernstige gevaar voor den Europeeschen vrede! Indien de regeering te Belgrado bij monde van ministerpresident Pasjits geen afdoende verklaringen aflegt, waarin zij deze beweging verloochent en onverwijld dito middelen aanwendt om de beweging den kop in te drukken, zoodat alle verdenking wordt weggenomen, dat Servië het oog heeft geslagen op grondgebied hetwelk toebehoort aan Oostenrijk, dan zou het gevaar voor
- 1780 oorlog tusschen de Donau-monarchie en Servië inderdaad dreigen uit onmiddellijke nabijheid.
- En juist in dit kritieke moment verliest (zooals men Zaterdag onder de telegrammen heeft kunnen lezen) Servië zijn zoogenaamd "grootsten vriend" – den Russischen gezant von Hartwig. De dood van dezen diplomaat beteekent veel, veel meer dan een
- 1785 verwisseling van den persoon van Rusland's vertegenwoordiger bij koning Peter. Von Hartwig behoorde tot die – talrijke – Russische diplomaten, die tengevolge van hun persoonlijke betrekkingen tot officieel niet-verantwoordelijke, doch hoogst invloedrijke Russische kringen, in staat zijn niet slechts de ambtelijke staatkunde van den minister van Buitenl. Zaken te dwarsboomen, doch den minister zelfs te maken
- 1790 tot een willig werktuig in hun hand. Dat zijn tevens de diplomaten, die in Europa voor Rusland veroveringen maken met alle middelen; die geen grooteren vijand kennen dan den Driebond en aan wie bijna uitsluitend de onrust en de koortsachtige opgewondenheid moeten worden toegeschreven, die sinds eenige jaren de Europeesche politieke wereld kwellen. Het hoofd van deze partij is Iswolski, de Russische
- 1795 ambassadeur te Parijs, en Von Hartwig was een zijner meest begaafde, vindingrijke, en energieke aanhangers en handlangers. Reeds als gezant te Teheran wist hij door zijn inmenging in Perzië's binnenlandsche aangelegenheden Rusland's politieken invloed krachtig uit te breiden. Doch daarbij kreeg hij het te kwaad met de Engelschen, zoodat hij ten slotte het veld moest ruimen voor deze Entente-vrienden!
- 1800 In 1908 werd hij overgeplaatst naar Belgrado – als belooning voor zijn verdiensten. Belgrado was voor Von Hartwig een welkom en aangenaam arbeidsveld, en niemand zal kunnen ontkennen dat hij daar de politiek – niet van Sasonof, – doch van Iswolski, de Russische uitbreidingspolitiek, handig én met geestkracht heeft weten te voeren. Hij was de man, die steeds Servië's verzet tegen Oostenrijk steunde, hij was vooral
- 1805 degene, die het tot stand komen van den Balkanbond wist te bewerken en die thans, nu – tengevolge van den tweeden Balkanoorlog – de bond der Slavische broeders en de politiek van Iswolski schipbreuk dreigde te lijden, al zijn best deed om het bestaan van dezen bond te redden. De ongunstige ontwikkeling der betrekkingen tusschen Oostenrijk en Servië na den aanslag te Serajewo zou voor von Hartwig's talent een
- 1810 verlokking zijn geweest tot nieuwe daden volgens den geest van Iswolski en van de Panslavisten, De dood heeft hem hierin verhinderd. Doch – Rusland beschikt nog over tal van andere Hartwig's!
- Vorst Wilhelm von Wied vergadert met zijn ministers en zijn Albaneesche notabelen uit den treure! Zaterdag gaven de edele heeren Prenk Bib Doda, Ismael Kemal, Issa
- 1815 Bolatinas en circa veertig aanzienlijke vertegenwoordigers van Noord-, Midden- en Zuid-Albanië den vorst de verzekering, dat zij hem, ofschoon hij niet door hen gekozen, doch hun door Europa gegeven was, trouw zouden blijven. Mocht echter de vorst gedwongen worden hen te verlaten, dan zouden zij zich geen anderen laten opdringen, "daar de Albaneezen geen kinderen zijn met wie men kan spelen." Aan het
- 1820 einde der bijeenkomst had een sympathiebetooging voor den vorst plaats, en uit het verloop der besprekingen bleek een volkomen overeenstemming te heerschen tusschen de Mohammedaansche en de Katholieke deelnemers, om de regeering van den vorst te steunen. Desniettemin heeft de minister van oorlog Moefid bey er het bijltje bij
- 1825 neergelegd en is de houding der Epiroten tegenover de regeering een veeg teeken voor de levensvatbaarheid der laatste. Omtrent den aanval der Epiroten op Koritza deelt de "Frankfurter Zeitung" mede, dat de verovering dezer stad door de Epiroten op 8 Juli mede te wijten is aan het deserteeren der Albaneesche troepen, die onverwachts, behalve door de Epiroten, ook nog door de troepen der opstandelingen in den rug werden aangevallen. Opvallend is zeer zeker het feit, dat aan den strijd deelgenomen
- 1830 werd door geregelde Grieksche troepen in uniform, onder aanvoering van Grieksche officieren, ofschoon majoor Karakasoni aan de grenscommissie zijn eerewoord gegeven had, dat hij een inval van de Epiroten in Albanië zou verhinderen. De "Albanische Korrespondenz" verneemt nu uit Valona dat de Controle-Commissie, zeer boos op Zographos, bij dezen protest heeft aangeteekend tegen de verraderlijke houding der
- 1835 Epiroten, onder verwijzing naar de overeenkomst van Korfoe. Zographos verklaarde hierop dat deze actie tegen zijn wil had plaats gehad en dat hij tegenbevel had gegeven. Maar ondertusschen!... De Italianen verkneukelen zich natuurlijk in het gebeurde en laten reeds het gerucht uitstrooien dat, tengevolge van de mislukking der zending van Toerkan pasja naar Sint Petersburg, het aftreden van vorst Wilhelm als
- 1840 zeker moet worden beschouwd. Te Rome zou men niets liever willen. En dan het creatuur

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

1845 Essad pasja in zijn plaats schuiven! Zelfs hebben sommige buitenlandsche bladen reeds medegedeeld, dat in Neuwied een bezending goederen van den prins uit Durazzo was aangekomen, en dat in alle stilte in het paleis aldaar vertrekken voor prins Wilhelm in orde worden gebracht. Doch de "Neuwieder Ztg." verneemt van den hofmaarschalk, dat dit bericht geheel uit de lucht gegrepen is. Tot nog toe! Wie weet hoe spoedig de tijd komt, dat een tegenspraak onmogelijk zal blijken.

Oproer in Europa/Uproar in Europe.

1850 **SERAJEWO, 29 Juni. (Reuter.) De anti-Servische betoogingen** werden heden in grooten omvang herhaald. De Kroatische en Mohamodaansche jongelingschap trok door de straten, een portret van den keizer meedragend, en de volksliederen zingend, met jubelkreten voor de monarchie en de dynastie. De betoogers wierpen de ruiten in van de Servische huizen, winkels en scholen. De manschappen der politie en militaire patrouilles herstelden de orde.

1855 **SERAJEWO, 29 Juni. (Reuter.) De betoogingen hebben zich herhaald** en waren ditmaal van ernstiger aard, de winkels der Servische kooplieden werden n.l. geplunderd. De staat van beleg is derhalve afgekondigd.

1860 **SERAJEWO, 29 Juni. (Reuter.) Door het uiteenspringen van een bom** werd een Mohammedaan gewond. De jonge man, die de bom had geworpen, is gevangen genomen.

1865 **SERAJEWO, 29 Juni. (Reuter) Heden zijn wederom twee bommen geworpen,** die echter geen noemenswaardige schade hebben aangericht. Eén persoon werd licht verkwetst. Men heeft nog niet ontdekt, door wien de aanslag is gepleegd. Men vermoedt, dat het medeplichtigen waren van degenen, die gisteren de bommen hebben geworpen.

1870 **WEENEN, 29 Juni (7 uur 's avonds.) (Reuter.) Het in het buitenland** verspreide gerucht, dat de Keizer overleden zou zijn, wordt hier voor totaal ongegrond verklaard.

1875 **WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) De "Neue Freie Presse" verneemt uit Serajewo,** dat een aantal Bosnische Serviërs gearresteerd zijn, ook vrouwen en meisjes. Gendarmerie, politie en militaire patrouilles kruisen door de stad. Te 10.30 werden drie Montenegrijnen gearresteerd, twee studenten en een schrijnwerker.

1880 **WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) De minister-president graaf Stürgkh** heeft tegen morgen een zitting van den ministerraad bijeengeroepen, waarin besloten zal worden, tot de maatregelen, die tengevolge van den aanslag genomen moeten worden. Morgen zullen de gemeenschappelijke ministers waarschijnlijk een conferentie houden. Uit parlementaire kringen wordt vernomen, dat het parlement waarschijnlijk niet zal worden bijeengeroepen tot het houden van een rouwbetooging.

1885 **WEENEN, 29 Juni. (Reuter's bijzondere dienst.) Uit Serajewo** wordt aan de "Neue Freie Presse" bericht, dat de diepere oorzaak van de aanslagen ongetwijfeld te zoeken is in de matelooze socialistische propaganda, die van Servië uit werd gevoerd en een groot deel van de Bosnische bevolking onder haren invloed heeft.

1895 **AGRAM, 30 Juni. Bij een nieuwe anti-Servische betooging** verzamelde de menigte zich voor de woning van den burgemeester, eischende dat de nieuwste orders zouden worden ingetrokken. Ook tegen den president van den landdag werd gemanifesteerd. Tien personen werden gearresteerd, doch later weer vrijgelaten.

1900 **AGRAM, 30 Juni. De rouwbetooging van den Kroatischen landdag** is door tumult onderbroken. Tijdens de rede van den president riep een lid der rechterzijde tegen de leden van de Servisch-Kroatische coalitie: "Hebben jullie bommen meegebracht? Weg met de moordenaars!" De president was genoodzaakt de zitting te schorsen.

1905 **AGRAM, 30 Juni. Na een stormachtige zitting, die verscheidene uren** had geduurd, gelukte het eindelijk den president het adres van rouwbeklag voor te lezen, dat toen ook werd aangenomen, maar onder luid geschreeuw van de Kroatische partij.

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

PARIJS, 30 Juni. Uit Weenen wordt aan de "Temps" gemeld:

1910 De tegen de Serviërs gerichte betoogingen te Serajewo hebben tien uur geduurd. Het Hotel Europa, de drukkerijen van de Servische dagbladen "Srbskarise", "Narod" en "Sawitsj" zijn geplunderd en vernield. Een groot aantal Serviërs hebben Bosnië verlaten. Pusara, een medewerker van de "Srbskaritse", is gevangen genomen; hij wordt beschuldigd de poging tot ontvluchting van Princip na den aanslag begunstigd te hebben. Er zijn meer dan honderd verdachten gevangen genomen. De opgewonden menigte

1915 bedrijft overal buitensporigheden; zij rukt Slavische uithangborden af, steekt winkels in brand en plundert huizen. Men schrijft de regeering het voornemen toe die krijgswet voor geheel Bosnië en Herzegowina af te kondigen.

SERAJEWO, 30 Juni. (Reuter.) De in buitenlandse bladen doorkomende

1920 berichten, van een aanslag op den "Landeshauptman" van Bosnië, en van een brand in Mostar zijn geheel uit de lucht gegrepen. Er heerscht overal volkomen rust.

SERAJEWO, 30 Juni. De moord op Frans Ferdinand.

1925 Bij een anti-Servische betooging heeft de menigte gisteren de vensters van een Servische school ingeworpen. De geestelijke gaf vuur uit een der vensters, waardoor een der betoogers gewond werd. Hij is gearresteerd, doch werd door het volk bijna gelynch.

WEENEN, 30 Juni. Volgens een particulier bericht uit Serajewo

1930 is die hoofdredacteur van het Servische blad "Narod" wegens ophitsing van de bevolking, gearresteerd. Ook de leider van die geheele politieke Servische beweging in Bosnië, het lid van den landdag Jefanowitsj, is in hechtenis genomen.

SERAJEWO, 1 Juli. De moord te Serajewo.

1935 Te Konica zijn gisteravond anti-Servische betoogingen gehouden door Mohammedanen en Katholieken: bij vele Serviërs werden de glazen ingegooid. Te Stolatz, Opjicici, Sienitza, Boschnisch-Brad en Teschani hebben de treurplechtigheden, door Katholieken en Mohammedanen ingesteld, anti-Servische betoogingen veroorzaakt. Bij de huizen van Serviërs werden glazen ingegooid en in koffiehuisen en winkels werd het meubilair vernield. De orde is overal hersteld.

1940

WEENEN, 1 Juli. (Reuter). De anti-Servische betoogingen.

1945 Uit particuliere bron wordt gemeld: Te Agram duurden de anti-Servische betoogingen voort tot den vroegen ochtend. Van de Servische kerk en het gebouw der Sokol-vereiniging werden de vensters ingeslagen. Van winkels werden ook de reclameborden afgerukt. Het café "National", waaruit met steenen was geworpen naar een door de menigte rondgedragen portret van den troonopvolger, werd door de menigte verwoest; tafels, stoelen, lusters en ramen met gordijnen en al werden op straat geworpen, en tal van Servische gasten werden gekwetst. De politie moest gebruik maken van de

1950 blanke sabel.

1 juli 1914 DE BETOOGINGEN TEGEN DE SERVIËRS.

1955 Van Oostenrijksche zijde wordt over de vijandige betoogingen tegen de Serviërs, waaraan alle kringen der bevolking, zelfs dames en heeren, deelnemen, verklaard: dat geen enkel Serviër gedood, daarentegen een Katholiek en een Mohammedaan door de Serviërs gedood werden. Slechts in zeer bijzondere gevallen maakte het gepeupel van de gelegenheid gebruik om te plunderen. Doch de plundersaars werden dadelijk door de betoogers verdreven. De politie en de troepen maakten met van de wapens gebruik, daar de betoogers op de eerste aanmaning uiteen gingen. De woede van het volk is vooral gericht tegen de elementen, die voor de Groot-Servische idee werken; de loyale Servische elementen bleven ongedeerd. Uit Agram wordt gemeld, dat zich aldaar heden de anti-Servische betoogingen herhalen. De menigte trok hedenochtend naar het huis van den burgemeester, en drong er op aan, dat hij de hem onlangs toegekende

1960 decoraties zou terugzenden; ook tegen den president van den Landdag werden betoogingen gehouden. Tien personen werden gearresteerd, doch weer in vrijheid gesteld. In een van de hoofdorganen der Kroaten wordt diepe smart uitgesproken en hevige verontwaardiging over de georganiseerde misdadigersbende en betoogd, dat reeds sedert geruimen tijd te Belgrado en te Serajewo de misdaad was voorbereid, die op het

1970 program van het Servische nationalisme stond. En het blad eindigt aldus: "Het Kroatische volk staat weenend aan de baar van den verheven vorst en zweert tevens wraak aan de moordenaars en de aanstichters tot deze misdaad."

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

- 1975 **SERAJEWO, 1 Juli. De bladen der oppositie, "Krbskarilse", "Narod"**
en "Otazbina" zullen voorloopig niet verschijnen, daar hun drukkerijen verwoest zijn.
- SERAJEWO, 1 Juli. De gouverneur heeft den staat van beleg**
voor geheel Bosnië en Herzegovina afgekondigd.
- 1980 **WEENEN, 2 Juli. De betoogingen van gisteren hebben hier en daar**
een dreigend karakter aangenomen. De politie moest herhaaldelijk van de sabel gebruik
maken, maar er werd niemand gekwetst. Onder algemeen gejuich werd een Servische
driekleur verbrand. De politie hield de menigte tegen, die naar den Hofburg en het
Russische gezantschap wilde trekken. De toegangen naar het Servische gezantschap, de
1985 particuliere woning van den Servischen gezant en de Servische kerk werden afgezet.
- WEENEN, 2 Juli. In den loop van den avond trachtte wederom**
een talrijke menigte naar het Servische gezantschapsgebouw te trekken, om daar een
betooging te houden. Zij werd echter door de politie uiteengejaagd.
- 1990 **WEENEN, 3 Juli. (Reuter.) Betoogingen te Weenen.**
De gisteren gehouden betoogingen namen op enkele plaatsen een ernstig karakter aan.
De politie moest van de blanke wapens gebruik maken. Doch niemand werd gewond. Onder
algemeen gejuich werd een Servische vlag verbrand. De politie belette de menigte om
1995 naar den Hofburg en naar de Russische ambassade te trekken; zij had de Servische
ambassade, de toegangen tot de woning van den Servischen gezant en de Servische kerk
afgesloten.
- BELGRADO, 3 Juli. De Balkan.**
Tusschen de oppositiepartijen, jong-radicalen, nationalisten en vrijzinnigen is een
2000 overeenkomst getroffen voor de aanstaande verkiezingen. De oppositie is overtuigd,
dat het kabinet-Pasitsj thans de nederlaag zal lijden.
- WEENEN, 4 Juli. De dagbladberichten dat er bij de straatbetoogingen**
op 2 dezer een Servische vlag werd verbrand is niet juist gebleken en evenmin dat den
2005 volgenden dag de Servische driekleur werd verbrand.
- WEENEN, 4 Juli. Anti-Servische betoogingen.**
De Correspondenz Wilhelm meldt: Het bericht in de bladen, dat den 2den Juli bij de
straatbetoogingen een Servische vlag verbrand, is niet juist. Evenmin is het juist
2010 dat men den volgenden dag bij de betoogingen een Servische vlag heeft trachten te
verbranden.
- AGRAM, 7 Juli. Na afloop van het requiem voor Frans Ferdinand**
heeft een kleine groep van aanhangers van Frank, de partijleider vooraan, een
2015 betooging gehouden tegen de afgevaardigden, die zich naar den landdag begaven. Dezen
werden met scheldwoorden overloden en in den landdag werd het schandaal voortgezet.
Frank is van het bijwonen van 90, zes andere leden van 60 zittingen uitgesloten. De
overige aanhangers verlieten, bij wijze van demonstratie, de zaal, waar slechts de
2020 partij van Starcsevics overbleef.
- AGRAM, 7 Juli. (Reuter.) Na de Requiem voor den Aartshertog Franz Ferdinand**
had hier een demonstratie plaats door aanhangers van Frank met den partijleider zelf
aan het hoofd. De demonstratie was gericht tegen de naar de zaal van den Landdag
2025 trekkende afgevaardigden der meerderheid, die met schimpwoorden werden nageroepen. In
de Landdag, zaal werd de vertooning voortgezet. Frank is toen voor 90 en 6 andere
deelnemers voor 60 zittingen van de vergadering uitgesloten. De overgebleven
aanhangers van Frank verlieten daarop de vergaderzaal op luidruchtige wijze,,
waardoor de oppositie tot een geringe macht slonk.
Nog is er niets naders bekend omtrent de voorgenomen samensmelting der beide
2030 koninkrijken Servië en Montenegro, doch reeds komt, in verband hiermede, wantrouwen
van Italië jegens den Oostenrijkschen bondgenoot tot uiting. De Corriere della Sera
valt in een hoofdartikel Oostenrijk-Hongarije aan, daar men er te Weenen op aansturen
zou om bij een eventueele vereeniging van Servië en Montenegro den berg Lowtsen (bij
Cattaro) te bezetten. De Corriere betoogt, dat Italië dit niet lijdelijk zou kunnen
2035 aanzien, want al is het te hopen, dat het bondgenootschap met Oostenrijk-Hongarije
lang zal duren, de mogelijkheid bestaat, dat beide rijken op een kwaden dag vijandig
tegenover elkaar komen te staan. In dat geval zou Oostenrijk-Hongarije tengevolge van
zijn sterke vlootbasis te Cattaro een overwicht hebben, waardoor het geprikkeld zou

2040 kunnen worden tot het aannemen van een uitdagende houding. Noch Oostenrijk-Hongarije,
noch Italië dienen het evenwicht in de Adriatische Zee te verstoren en elke daad, die
tot storing van dat evenwicht zou kunnen leiden, moet Italië met alle kracht
verhindereen.

10 juli 1914 **Betooging ter nagedachtenis aan Franz Ferdinand.**

2045 Een indrukwekkende betooging voor de vermoorden aartshertog Franz Ferdinand, en zijn
gemalin heeft dezer dagen plaats gehad in het raadhuis te Weenen, waar de president
van den katholieken Volksbond, de erfgraaf von und zu Trauttmandorff een rede hield,
en uitdrukking gaf aan den rouw van Weenen en geheel Oostenrijk over het vermoorde
2050 vorstenpaar. Duizenden leden van den Volksbond, in het zwart gekleed, vulden de
grote hallen van het trotsche stadsgebouw. Behalve de scharen van christelijke
burgers waren daar ook de studenten van Weenen en vele leden van den adel. Een
koningsmoord – aldus erfgraaf Von und zu Trauttmandorff – is bedreven, welke ter
hemel schreit, niet in het hoofd van een enkel verward individu beraamd, doch
2055 planmatig voorbereid door de individuen en die elementen, welke aan ons vaderland en
ons keizershuis onverzoenlijken haat hebben gezweven volvoerd door een man van een
volk, dat steeds werd behandeld met bijzondere welwillendheid en geduld." Toen de
erfgraaf in herinnering bracht den laatsten nachtelijken tocht der slachtoffers en
zeide: "Hoe gaarne hadden wij onzen troonopvolger bij het heldere daglicht de laatste
2060 eer willen bewijzen, doch dat werd ons niet gegund – toen werd de verbittering der
Weeners over deze begrafenis weer levendig en klonken uitroepen van wrevel. Met het
gebed: "Heer, dat beiden in vrede rusten!" waarop een duizendstemmig "amen" volgde,
sloot de erfgraaf zijn rede.

Daarop schilderde de hoofdredacteur van de "Reichspost" de persoonlijkheid van Franz
Ferdinand en zijn grooten arbeid voor de toekomst der monarchie. Als mensch werd hij
2065 gekenmerkt door zijn openhartigheid; hij haatte het valsche, het kruipende, het
zwakkelijke, de corruptie. Hij had achting voor den vrijen man, die eerlijk voor zijn
overtuiging uitkwam en het vaderland een warm hart toedroeg. Als staatsman wilde hij
een groot, vast aaneengesloten rijk en hij begreep de beteekenis van het Deutsche
volk en zijn positie in Oostenrijk. Soldaat van hart ijverde hij voor de eenheid in
2070 het leger en den oud-Oostenrijkschen soldatengeest onder de officieren. En deze
soldaat was een huisvader, zooals weinigen. Zijn christelijk familieleven werd met
gebed begonnen en besloten en iedere plicht en zorg en arbeid vatte hij op in den
feest van den katholieken christen. Het geheele leven van dezen man was doordrongen
van het diepste catholicisme. En naast hem stond een vorstelijke vrouw, die voor haar
2075 geliefden echtgenoot is gegaan tot in den dood. Nu zijn zij gevallen als slachtoffers
van Groot-Oostenrijk en van de katholieke gedachte van het Habsburger Huis." Toen de
redenaar had geëindigd met de woorden: "Hij is gestorven voor het vaderland, doch bij
zijn vergoten bloed zweren wij, christelijke inwoners van Weenen, dat wij ten allen
2080 tijde voor de eenheid en de grootheid en de eer van het vaderland zullen opkomen,"
toen verhieven zich allen van hunne zetels en staken de vingers omhoog om den eed af
te leggen. Met groote geestdrift werd vervolgens het Oostenrijksche volkslied
gezongen.

10 juli 1914 **De Servische pers en de moord op Franz Ferdinand.**

2085 De Servische bladen gaan steeds voort het volk tegen Oostenrijk op te hitsen en de
meest leugenachtige berichten te verspreiden. In de "Prawda" wordt beweerd, dat de
rouw over den aartshertog in Oostenrijk-Hongarije niet oprecht is, en dat de
Katholieken en Mahomedanen door hun openlijke deelneming in het verlies van
Oostenrijk slechts politieke voordeelen zoeken te verkrijgen. De "Balkan" stelt vast
2090 dat Oostenrijk-Hongarije zelf schuldig staat aan den moord op Franz Ferdinand. Het is
zeer waarschijnlijk, zegt het blad, dat juist zij die Servië voor den aanslag
verantwoordelijk willen stellen, de tijding van den moord met groote vreugde hebben
begroet! Het blad wijst op de feiten gedurende de laatste 40 jaren en komt tot de
conclusie, dat Servië vreeselijk geleden heeft door de... jezuietische politiek van
2095 de monarchie; de troonopvolger moest, als alle zonen van Loyola, die den stelregel
huldigen van hen doel heiligt de middelen, door het noodlot getroffen en een offer
van het Jezuietisme worden, zooals ook geheel Oostenrijk het wordt, door welks
ondergang de menschheid rust en vrede zal verwerven!! Ten slotte beweert de "Stampa",
2100 dat de politie te Serajewo de misdadigers zoo gruwelijk gemarteld heeft, dat zij
onware bekentenissen gaven op grond waarvan het Servische volk van den moord
beschuldigd moest worden.

Gebeurtenissen rondom het verblijf en de aanslag in Serajevo.

30 juni 1914 **De moord op den Troonopvolger. Gewaarschuwd. [-1-]**

2105 Het is bekend, dat de aartshertog van verschillende zijden was gewaarschuwd voor de
reis naar Bosnië. Zelfs de Servische regeering had door bemiddeling van haar gezant,
te Weenen den Oostenrijkschen minister-president een waarschuwing doen toekomen. En
2110 tijdens de ontvangst in het raadhuis, na den eersten mislukten bomaanslag, smeekte de
burgemeester van Serajewo den aartshertog, om zijn tocht door de stad niet voort te
zetten. Doch de aartshertog antwoordde, dat hij redenen had zijn program niet te
veranderen, en dat die redenen ook in zijn omgeving bekend waren. Over die redenen
liet de prins zich niet verder uit; waarschijnlijk wilde hij niet den indruk wekken,
dat de mislukte aanslag hem angst had aangejaagd. De politie te Serajewo had voor de
2115 komst van den aartshertog omvangrijke maatregelen genomen. Iedereen, die verdacht was
en van buiten kwam, moest zich legitimeeren. Zaterdag werden nog 37 verdachte
personen in arrest genomen. De politie had last gegeven dat achter de troepen, die
den weg en ?? waren opgesteld, geen publiek mocht staan. Zelfs voor de ramen mochten
geen menschen zich bevinden. De bloemversieringen voor de ramen en op de balkon
2120 moesten worden weggenomen. Meer dan duizend gendarmes waren uit geheel het land naar
Serajewo ontboden, om den veiligheidsdienst te vervullen. Maar de aartshertog had het
meerendeel der genomen maatregelen onnoodig geoordeeld. Hij had gezegd, toen hem op
de gevaren van zijn reis werd gewezen, dat hij vastbesloten was, onder alle
omstandigheden de manoeuvres bij te wonen en Serajewo te bezoeken, en dat geen
bedreiging hem daarvan zou afhouden.

2125 **De moord op den Troonopvolger. Een Servisch complot. [-2-]**

De samenhang van den aanslag met de samenzweringen in Servië, zegt de "Voss. Ztg." is
niet te ontkennen. De moorden sedert 1909 in Zuid-Slavonische landen begaan, komen
2130 allen uit die samenzweringen voort. In 1909 werden in Belgrado in het militaire
arsenaal bommen gemaakt, die door de moordenaars Zalascic en Rajewic naar Cettinje
werden gebracht voor een aanslag op Koning Nikita en prins Danilo. Een andere aanslag
geschiedde door Zerajic in 1910 op generaal Veressanni, bijna op dezelfde plek waar
thans Cabrinowitsj zijn bom slingerde. In 1911 schoot een uit Belgrado komende
2135 bedelstudent te Agram op den Banus Cuvaj: deze werd niet gekwetst, maar de naast hem
zittende Banaatsraad Hrvojic werd doodelijk gewond. Deze moordenaars werden in de
Servische bladen als nationale helden vereerd; het blad van de Servische
officiersvereeniging bevatte gedichten ter eere der bedrijvers van die aanslagen, die
als martelaren der Zuid-Slavische beweging werden voorgesteld. Ook de aartshertog
2140 Franz Ferdinand was in de Servische bladen herhaaldelijk fel aangevallen als een
vijand der Zuid-Slaven; en het is wel kenmerkend dat hij den Servischen gezant
Johannowitsj, hoewel deze er vier malen om verzocht, sedert twee jaar geen audiëntie
had verleend, wijl hij hem als een der organisators van de "Narodna Ochran" in
Belgrado beschouwde. De nationalistische beweging in Servië en de Servische landen in
2145 Oostenrijk strekte zich ook uit tot de schooljeugd van middelbare scholen en
gymnasia. Op ieder Zuid-Slavisch gymnasium is een geheime vereeniging, die stakingen
organiseert, de leerlingen tot tegenstand aanzet en een geheim leesgezelschap
voorziet met uit Belgrado toegezonden tijdschriften en pamfletten.

De moord op den Troonopvolger. Het Servische nationalisme. [-3-]

2150 Sedert eenige maanden al kregen in Serajewo gevestigde Duitsche en Hongaarsche
winkeliers dreigbrieven, met den eisch om de Duitsche opschriften van hunne winkels
weg te nemen, en geen Duitsche rekeningen meer te schrijven. Herhaaldelijk werden in
den nacht Duitsche opschriften op winkels en magazijnen met verf besmeerd en
2155 onleesbaar gemaakt. De politie slaagde er slechts zelden in, de daders te pakken te
krijgen. Het bleken dan leerlingen van het gymnasium te zijn, die een geheime
vereeniging hadden gesticht om de Duitsche taal in Serajewo te boycotten en degenen,
die Duitsch spraken te terroriseeren, om zodoende het gebruik van het Servisch
algemeen te maken. Van de 60,000 bewoners van Serajewo komen er 25,000 uit Oostenrijk
en Hongarije; het zijn Duitschers, Tsjechen, Magyaren, Polen, Italianen, Roemenen,
2160 Roethenen en Spanioles, die zich onder elkaar slechts verstaanbaar kunnen maken, door
de Duitsche taal als medium te gebruiken. Daar Serajewo een groot garnizoen heeft en
ook de Duitsche taal de militaire taal is, en de officieren, ambtenaren enz. niets
anders spreken dan Duitsch, is het onmogelijk de Duitsche taal in den omgang te
boycotten. De Servische gymnasiasten te Serajewo en Mostar maakten echter van alle
2165 gelegenheden gebruik, om tegen de Duitsche taal te protesteeren. Bij operette- en
tooneelvoorstellingen gingen zij Servisch-nationale liederen zingen, en als zij dan
gearresteerd waren, was er altoos wel een Bosnische afgevaardigde die voor hunne
invrijheidstelling kwam zorgen. En toen eens de rector van Serajewo voor hen een

2170 redevoering hield, waarin hij hen aanried zich van zulke betoogingen te onthouden en
eerst wat te leeren voordat zij zich met politiek bemoeiden, gaven zij den ouden man
een pak ransel, waarop de regeering zich genoodzaakt zag het gymnasium te sluiten. Op
die wijze werden de anti-Duitsche gevoelens in Bosnië en vooral in Serajewo
aangekweekt. De geheele middelbare en hoogere schooljeugd in Bosnië en Herzegowina is
2175 revolutionair georganiseerd, en staat met de te Belgrado bestaande Groot-Servische
kringen in verbinding. De aartshertog gold nu in die kringen voor een der
gevaarlijkste tegenstanders van de Groot-Servische denkbeelden. Hij werd dus
voortdurend door de pers en de leiders aangevallen en de haat tegen hem werd onder de
Servische bewoners der monarchie voortdurend aangewakkerd. Dit is wel de oorzaak,
2180 waarom de aanslag op den aartshertog was voorbereid, en op zijn tocht door Serajewo
werd uitgevoerd.

De moord op den Troonopvolger. Een Servisch oordeel. [-4-]

Een medewerker van den "Lokal Anzeiger" heeft een onderhoud gehad met den Servischen
zaakgelastigde te Berlijn, dr. Ivanovitsj. Te Hamburg, zoo verklaarde deze diplomaat,
2185 ontving ik gisteren het bericht van het gebeurde. Hoe ik als mensch de misdaad
beschouw, behoef ik natuurlijk niet te zeggen. Ik veroordeel haar echter even sterk
van politiek standpunt en uit zuiver verstandelijke overwegingen. Er zijn in het
openbare leven dingen, die zooals Talleyrand zeide, erger zijn dan een misdaad, omdat
ze tegelijkertijd politiek een domheid zijn. En aan zulk een domheid hebben de
2190 moordenaars te Serajewo zich schuldig gemaakt. Een handeling op zichzelf, zij het de
edelste of de gruwelijkste, beteekent niets tegenover de gevolgen. Zij zijn het
blijvende en dus beslissende. En nu vraag ik ieder mensch met gezond verstand, welke
gevolgen hij voor de groot-Servische plannen van zulk een misdaad kan verwachten?
2195 Toch zeker slechts de allerergste, en alleen een resultaat dat naar alle menselijke
en politieke wetten juist het tegendeel moet bewerken, van hetgeen door de daad
verkregen of althans bespoedigd zou moeten worden. Slechts dwazen zouden een ander
gevolg verwachten en dwazen waren dus de daders; en het is onmogelijk, dat achter hen
een ernstige organisatie zou staan. Wie dat gelooft, kan zelf niet als ernstig worden
2200 beschouwd. Heethoofden waren de daders, phantasten, maar zonder eenige relatie met
politiek denkende mannen. Dat moet men te Weenen ook begrijpen. Daar echter is de
pers er als de kippen bij, om op Belgrado te wijzen. Vastgesteld is echter, dat de
daders Serviërs uit Bosnië zijn, en uit Weenen zelf komt het bericht, dat het onze
gezant was, die den troonopvolger voor deze reis waarschuwde. Indien, afgescheiden
2205 nu van de gevoelsquaestie, behalve Oostenrijk-Hongarije een volk en een land reden
hebben, het gebeurde van Zondag te betreuren, zijn juist wij dat, de Serviërs. Voor
niemand kan het treurspel van Serajewo pijnlijker zijn dan voor ons. Bedenk eens dat
een Duitscher in Frankrijk zich tegenover een politiek persoon zou vergeten. Zou men
dat hier niet dieper en verontwaardigder betreuren dan in eenig ander land? Zoo gaat
2210 het ook met ons. Indien er ontevredenheid heerscht onder de Serviërs der Habsburgsche
monarchie, dan is zij binnen deze monarchie zelf ontstaan. En indien de 900,000
Christelijke en Mohamedaansche Serviërs in Bosnië en Herzegowina niet kunnen
vergeten, dat ze eens hun hoop gevestigd hadden op het koninkrijk Servië en nu onder
Oostenrijk zijn gekomen, is dat toch niet de schuld van het koninkrijk Servië. Dat
2215 heeft alle reden om met den grooten buurman in goede verstandhouding te leven.
Gemakkelijk wordt ons dat overigens niet gemaakt en des te meer had men te Belgrado
aanleiding, zorgvuldig alles te vermijden, wat zoo onzalige phantasten ook slechts
als de zwakste aanmoediging hadden kunnen beschouwen."

De moord op den Troonopvolger. De rol van Rusland? [-5-]

2220 De "Daily Chronicle" zegt: De denkbeelden van Franz Ferdinand schijnen hem steeds
meer te hebben geleid in de richting van een "nieuw Oostenrijksch-Hongaarsch
patriottisme" op den grondslag der ontwikkeling van de drie hoofdfactoren der
monarchie: de Roomsch-Katholieke kerk, het leger en de vijandschap tegen Rusland. En
2225 daardoor was hij een der meest ernstige hinderpalen voor de Russische ambities in
Zuidoost-Europa. Zijn groote invloed en de mogelijkheid, dat hij spoedig den ouden
keizer zou opvolgen, maakten hem in de Zuid-Slavische kringen zeer gehaat. Hij was
wellicht een krachtig man, en zeker een krachtig-willend man, met zeer besliste
denkbeelden. En het is een merkwaardig feit – wellicht het merkwaardigste in de
2230 Russische buitenlandsche politiek en alleen verklaarbaar door de tradities van
onafhankelijkheid harer buitenlandsche agenten en hun gewoonte om in minder
beschaafde streken van alle onbeschaafde middelen gebruik te maken – dat bijna iedere
man, die in den Balkan tegen Rusland zich verzette in den nieuweren tijd, gevallen is
door moordenaars-handen. De vroegere koning van Servië, Alexander en Stamboelof
werden vermoord; en Alexander van Battenberg, zou vermoord zijn als geen afstand had

2235 gedaan – dat zijn de jongste gebeurtenissen uit een lange en verschrikkelijke lijst, waarop, naar wij vreezen, ook de tragedie van Serajewo zal moeten worden geplaatst.

De moord op den Troonopvolger. De nawerking in Oostenrijk. [-6-]

2240 De moord heeft alle tegenstellingen in het oordeel over den aartshertog in de monarchie uitgewischt. In alle kringen en in alle bladen komt de stemming tot uiting, die veroorzaakt wordt door de droeve omstandigheden, waaronder hij en zijn gemalin het leven moesten laten. Iedereen roemt zijn plichtsbefef, zijn moed, zijn trouw aan opvatting van hetgeen hij in het belang der monarchie achtte. En algemeen veroordeelt men het, dat de moordenaars de goede Oostersche gewoonte hebben laten varen, geen 2245 moordwapen te gebruiken tegen een man, die door zijn vrouw vergezeld is. De Servische moordenaars lieten zich noch door die gewoonte, noch door de wetenschap dat Franz Ferdinand geen vijand der Slaven kon zijn, wijl hij toch zijn echtgenoot had gekozen uit den Tsjechischen adel. De daad wordt dan ook algemeen afgekeurd, zelfs in de 2250 Serviërs, niet alleen in Serajewo en Mostar, maar ook in Agram, in Kroatië. Kroaten en Mohammedanen verzetten zich tegen de Servische terroristen, en houden lange en opgewonden betoogingen voor den keizer en de monarchie, tegen de Servische bewoners.

De moord op den Troonopvolger. De nawerking in Oostenrijk. [-7-]

2255 Het is taak der politie, zegt de "Frankf. Ztg." thans den draad der samenzwering in handen te krijgen, en te zien welke kringen in Belgrado verantwoordelijk zijn. Eerst daarna zal het mogelijk zijn te zeggen, of de daad nog gevolgen zal hebben voor de buitenlandsche staatkunde. De regeering te Weenen heeft reeds een vingerwijzing 2260 gegeven aan de bladen, waarin gezegd wordt, dat de tot dusver gevolgde vriendschappelijke verhouding van de monarchie wordt misverstaan in kringen, die voor Europeesche denk- en zienswijze geen begrip hebben, en als teeken van zwakheid of moedeloosheid wordt beschouwd. De monarchie moet thans toonen, dat haar geduld is uitgeput. De volgende dagen en weken zullen moeten toonen, of men overal den plicht erkent, de irridentistische ophitsingen tegen de monarchie tegen te gaan. De 2265 staatkunde van Oostenrijk zal in den vervolge hoofdzakelijk er van afhangen, of men in bevoegde kringen van het buitenland dien plicht inzielt en er naar handelt, dat wil zeggen tot bescherming van lijf en goed der Oostenrijksche onderdanen afdoende maatregelen wil nemen. Hieruit kan men afleiden, dat de Oostenrijksche regeering voornemens is onder den indruk van het gebeurde een politiek der "sterke hand" te 2270 gaan voeren, die vooral voor Servië en Roemenië onaangename gevolgen zou kunnen hebben.

De moord op den Troonopvolger. Het overbrengen der lijken. [-8-]

2275 Gisternamiddag werden de beide lijken uit Serajewo naar Weenen overgebracht. De straten van den Konak naar het station waren door een sterke militaire macht afgezet. Om zes uur verliet de stoet den Konak: voorop een regiment Bosnische soldaten, dan de geestelijkheid, koralen zingend, dan de met bloemen bedekten lijkwagens, omgeven door gendarmes en lakeien, en vervolgens de rijtuigen met de hooge geestelijkheid en het 2280 gevolg van den aartshertog. De bevolking van Serajewo hield zich zeer kalm, zolang de stoet voorbijtrok; maar later in den namiddag brak de opgewondenheid zich baan door nieuwe anti-Servische betoogingen. De lijken worden van Serajewo per spoor naar Meskovitsj gebracht, en van daar met een oorlogsschip naar Triest, van waar zij per spoor naar Weenen zullen worden gevoerd. De kerkelijke inzegening zal Vrijdag plaats hebben in de hofkerk. Daarna worden de lijken overgebracht naar Artstetten, waar zij 2285 Zaterdagmiddag zullen worden bijgezet. Behalve keizer Wilhelm, zullen op verzoek van den keizer, geen andere vorstelijke personen, de plechtigheid bijwonen.

De moord op den Troonopvolger. De toekomst. [-9-]

2290 Alle aandacht is nu gevestigd op den jongen troonopvolger, den nauwelijks 27-jarigen aartshertog Karl Franz Jozef, die sedert eenige jaren met prinses Zita van Bourbon-Parma is gehuwd. Men weet in het openbare leven bijna niets van hem, weinig meer dan dat hij jong, levenslustig, vroolijk en een liefhebber van het tooneel is. In de omgeving van den keizer is hij zeer bemind. De keizer noemde hem, naar een vroegere minister thans mededeelt, gaarne "een brave jongen." Maar in geen enkel opzicht is 2295 hij een zoo markante persoonlijkheid als Franz Ferdinand, met wien een ernstige factor voor de geheele rijkspolitiek van het tooneel der geschiedenis verdwenen is. Uit Weenen wordt gemeld, dat de eisch wordt gesteld, tot bijeenroeping van de beide Huizen van den Rijksraad, ter bespreking van den nieuwen toestand. Graaf Stürgkh zal thans niet voor obstructie behoeven te vreezen, en het is onmogelijk, dat in deze 2300 ernstige dagen de volksvertegenwoordiging eenvoudig wordt uitgeschakeld, als niet

bestaande wordt beschouwd, en dat de stem van het volk niet wordt gehoord.

De moord op den Troonopvolger. De anti-Servische beweging. [-10-]

2305 Onze Berlijnsche berichtgever telephoneert: Uit Serajewo werd gisteravond aan den
"Berliner Lokal Anzeiger" geseind: "In Mostar hebben de Mohammedanen en Kroaten onder
de Serviërs een bloedblad aangericht. Men spreekt van 200 dooden. De stad staat in
vlammen. Alle Servische winkels en instellingen zijn totaal vernield. In het geheele
2310 land breekt een oproer uit." De Weensche correspondent van den "Berliner Lokal
Anzeiger" seint gisteravond aan zijn blad: "Uit Serajewo wordt gemeld: De afkondiging
van den staat van beleg over Serajewo moet beschouwd worden als een maatregel om
ernstige verstrekkende gebeurtenissen van groote politieke beteekenis in het begin te
2315 onderdrukken. De elementaire kracht, waarmede de Kroatische en Mohammedaansche
bevolking niet alleen in Serajewo, maar ook in andere steden van Bosnië, tegen de
Servische partijen der oppositie optreedt, doet de vrees voor internationale
verwickelingen ontstaan. In Serajewo worden overal waar Serviërs wonen, in het
bijzonder bij de Servische intellectueelen, die men van medeweten aan den aanslag
beschuldigt, de ruiten ingeslagen en groote schade aangericht. De militairen moesten
2320 met machinegeweren uitrukken om de demonstraties tegen te gaan. Tegelijkertijd wordt
echter uit Bosnië gemeld, dat de Serviërs in de stad Nevesinje aan de grens van den
vroegeren sandsjak Novibazar weer tegen de Kroaten demonstreeren. Tengevolge van al
deze gebeurtenissen scheen het raadzaam te zijn, onmiddellijk de uiterste
voorzorgsmaatregelen te treffen. Het telephonisch verkeer voor particulieren tusschen
Weenen en Serajewo werd hedenavond door de overheid stopgezet. Het telegrafisch
2325 verkeer is aan een zeer strenge censuur onderworpen. Om ook verdere demonstraties
door de Oostenrijkers tegen de Serviërs te verhinderen, waarvoor men bij de steeds
toenemende opgewondenheid vreest, gaf de regeering ook o.a. aan de Russische en
Servische gymnasten, die voor een sokol-feest hier zijn aangekomen, te kennen, dat
zij het land spoedig weer moesten verlaten.

De moord op den Troonopvolger. De anti-Servische beweging. [-11-]

2330 Volgens berichten uit Agram heerscht in de stad groote opgewondenheid. Sedert
gisteren worden onafgebroken demonstraties gehouden, die zich heden nog in grooteren
omvang herhaalden. Van het balcon van het Starosten-huis sprak de afgevaardigde
2335 Zatlusa de menigte toe, en noodigde deze uit om morgen in het gebouw van den landdag
te komen, om de zitting voor de rouwplechtigheid bij te wonen. Hij wees er op, dat de
president van den Landdag een Serviër is, en eischte dat men daartegen zou
demonstreeren, daar de Serviërs den troonopvolger vermoord hebben. De menigte trok
daarop door de straten en riep onafgebroken: "Leve de keizer, slava de troonopvolger,
2340 weg met Servië!" De demonstraties duren voort. Uit Weenen werd gisteren aan het
"Berliner Tageblatt" geseind: "De anti-Servische betoogingen in Serajewo, die
gisterenvoormiddag begonnen zijn, werden in den namiddag voortgezet. De
demonstranten, die voor het grootste gedeelte tot den lageren Mohammedaanschen stand
behooren, verrichtten een groot vernielingswerk. Het aantal vernielde koffiehuisen,
2345 winkels en particuliere woningen bedraagt vermoedelijk meer dan 200. Het volk
gedraagt zich als waanzinnig en de politie was tegenover de menigte machteloos. In
den loop van den middag trachtte de menigte den winkel te bestormen, die aan de
gebroeders Joviçitsj toebehoort. Een van de broeders loste een schot op de menigte en
doodde een man. Daarna gingen de broeders op de vlucht, maar ze werden door de
2350 menigte achtervolgd, ingehaald en erg mishandeld."

De moord op den Troonopvolger. De Oostenrijksche slachtoffers. [-12-]

2355 Wel mocht keizer Franz Jozef, bij het vernemen van het bericht van den moord
uitroepen: dat hem geen menschelijk leed bespaard werd. Want het leven van den keizer
is rijk geweest aan smartelijke verliezen. De verbeelding moet teruggaan tot de
Grieksche tragedies of tot de geschiedenis van den Bijbelschen Job, om een voorbeeld
te vinden voor zooveel leed. Het lijstje van zijn vermoorde of ongelukkig om het
2360 leven gekomen familieleden begint met zijn broeder Maximiliaan, de keizer van Mexico,
die in 1867 werd doodgeschoten. Zijn zoon, de kroonprins Rudolf, werd in 1889 op
geheimzinnige manier gedood te Meyerlig. Zijn schoonzuster, de hertogin van Alexçon,
de zuster van keizerin Elisabeth, verbrandde in 1897 bij de gruwelijken brand van den
Bazar de Charité te Parijs. Zijn gemalin, keizerin Elisabeth, werd in 1898 door een
anarchist vermoord te Genève. Zijn neef, aartshertog Johan (bekend als Johan Ort)
2365 kwam op zee om, en niemand heeft ooit wat meer van hem gehoord. Bovendien zijn vele
andere aartshertogen op gewelddadige wijze om 't leven gekomen: aartshertog Franz
Wilhelm stierf tengevolge van een val van 't paard, aartshertogin Mathilde is levend
verbrand, aartshertog Ladislaus werd op de jacht bij ongeluk gedood. En nu zijn ook

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

de neef en vermoedelijke opvolger van den keizer, en diens gemalin, door moordenaarshanden gevallen.

2370 **WEENEN, 29 Juni. (Reuter.) De moord op Franz Ferdinand. [-1-]**

Toen de keizer van het station door de straten met de halfstok geheezen vlaggen, naar Schönbrunn reed, stonden langs den weg duizenden en duizenden geschaard, die ondanks den ernst van het oogenblik zich niet konden weerhouden door krachtige toejuichingen, en het zwaaien met hoeden en zakdoeken den keizer een roerende hulde te bewijzen; 2375 waarvoor de monarch, die er zeer ernstig en aangedaan uitzag, geroerd dankte.

WEENEN, 29 Juni. (Reuter). De moord op Franz Ferdinand. (vervolg van pag. 6). [-2-]

De keizer bevindt zich in den besten toestand, hij kwam hedenmorgen te 11.30 aan het station Penzing aan, en werd door aarts Hertog Karl Franz Josef, de nieuwe 2380 troonsopvolger, ontvangen. De keizer reed in een open rijtuig naar Schönbrunn, door het talrijke publiek levendig toegejuicht. De "Neue Freie Presse" zegt: Naar men algemeen aanneemt is de daad het gevolg van een wijdvertakt complot. De typograaf Cabrinovic zou herhaaldelijk hebben gezegd, dat bij gelegenheid van de aankomst van den troonsopvolger iets zou gebeuren. Gisteravond te halftien had een anti-Bosnische 2385 betooging plaats. Kroatische en Slavonische Jodenstudenten trokken, de volksliederen zingend, en juichkreten voor den keizer uitend, door de straten of roepend: "Weg met Servië! Weg met de Serviërs! Wij hebben geen moordenaars nodig! Weg met de vijanden der monarchie!"

2390 **De moord op Franz Ferdinand. Betoogingen. [-3-]**

(Van onze Berlijnschen briefschrijver.) (Per telephoon.) Betoogingen. Uit Boedapest wordt aan het "Berliner Tageblatt" geseind: "Sedert den vroegen ochtend zijn de straten van Sarajewo vol menschen. Tegen half elf in den voormiddag stelde zich een troep jonge Kroaten en Mohammedanen op, die volksliederen zongen en uitriepen: "Weg 2395 met Servië! Weg met de moordenaars! Weg met koning Peter!" Daarna marcheerde de troep tot voor het hotel "Europa", waar alle ruiten werden ingeslagen, die bij de demonstraties van gisteren heel gebleven waren. Inmiddels kwam de politie en drong de betoogers een zijstraat in. De menigte trok toen naar het gebouw van de Servische vereeniging "Pro Swjeta", waar zij eveneens alle ruiten verbrijzelde. De troep begaf 2400 zich daarna naar de kade en bracht daar schade toe aan alle Servische gebouwen en winkels. Vervolgens marcheerden de demonstranten tot voor het gebouw, waar de Servische Metropoliet woont en ook hier moesten de ruiten het ontgelden. Gedurende het bombardement werd het volkslied gezongen en riep men: "Leve Oostenrijk! Leve de Keizer, Bosnië, Kroatië, de Mohammedanen en de Joden!" Daarop trok de menigte naar 2405 het gebouw van de Servische school, drong naar binnen en vernielde het meubilair. Toen een troep demonstranten met het portret van den Keizer uit de school kwam, zong de menigte het volkslied en opnieuw klonk het: "Leve de Keizer, Oostenrijk en Bosnië!" Intusschen was de politie gekomen en werd de menigte teruggedrongen tot achter de Servische kerk, waar ze de gebouwen van de Servische nationale bank 2410 vernielde. Toen de menigte vervolgens naar de Franz Josefstrasse terug wilde keeren, werd zij door een compagnie infanterie, versterkt door gendarmen, tegengehouden. Om 12 uur 's middags duurde de demonstratie nog voort. Een later telegram uit Boedapest aan het "Berliner Tageblatt" meldt: "De demonstraties tegen Servië zijn hedenmiddag weer begonnen. Talrijke demonstranten trekken door de straten. Op het hotel "Europa" 2415 werd opnieuw een aanval gedaan. Er is te Serajewo geen enkele Servische zaak, die niet totaal uitgeplunderd is. Men drong ook de woningen der Serviërs binnen en vernielde de meubels. Om half twee werd in de stad het gerucht verspreid, dat er weer een bom ontploft was, waarbij verschillende personen gewond werden. Om kwart voor drieën 's middags drongen in het hotel "Europa" eenige honderden personen binnen, die 2420 daar den geheelen inboedel kort en klein sloegen. Het café wordt nu door militairen bewaakt. De demonstranten zijn afgetrokken en zetten elders hun vernielingswerk voort."

De indruk op den Paus. [-4-]

2425 Uit Rome werd aan het "Berliner Tageblatt" geseind: "De Paus werd door het bericht van den aanslag te Serajewo zoodanig geschokt, dat hij zich nauwelijks staande kon houden. Hoewel de geneesheeren hem dringend den raad gaven, naar bed te gaan, ging hij toch om 8 uur naar de Pieterskerk om aan het apostel-altaar voor de zielerust van de vermoorden te bidden. Daarbij viel hij verschillende malen in onmacht. Ook in de 2430 kringen van het Vaticaan is men vreeselijk geschokt door de tijding uit Serajewo."

De aanslag. [-5-]

2435 Uit Serajewo wordt aan het "Berliner Tageblatt" geseind: "De schoten, die den
aartshertog en zijn gemalin getroffen hebben, waren absoluut dooddelijk. De
aartshertogin, die het eerste slachtoffer was, werd in de buikholte gewond. Bij den
aartshertog werden de rechter-slagader en de luchtpijp totaal vernield. Bij beiden is
de dood tengevolge van doodbloeden ingetreden. De laatste woorden, die de
troonopvolger tot zijn stervende gemalin richtte, waren: "Sophie, blijf voor onze
2440 kinderen in leven!" De troonopvolger had gisteren, voor hij den tocht door de stad
maakte, aan zijn kinderen een telegram gezonden, waarin hij hun de gebeurtenissen van
Zaterdag schilderde. Het telegram eindigde met de woorden: "Groeten en kussen van
Pappie". In de geheele stad zijn de zaken ten teken van rouw gesloten. Politie en
militairen toonen een koortsachtige bedrijvigheid. De straten der stad, waar de staat
van beleg is afgekondigd, worden doorkruist door sterke militaire patrouilles.

Kabrinowitsj. [-6-]

2445 De Bosnische politie had Kabrinowitsj, die de bom tegen den wagen van den aartshertog
wierp, reeds lang verdacht en had ook reeds besloten hem te verbannen naar Trebinje.
Op aandringen van een Oostenrijksch socialistisch afgevaardigde was hem echter
2450 toegestaan naar Serajewo terug te keeren. Hij was tot voor enkele weken in de
staatsdrukkerij werkzaam. De bommen, die Kabrinowitsj gebruikt heeft, zijn, naar hij
zelf heeft bekend, afkomstig uit de Servische kanonnenfabriek van Kragygevac. Het
heet, dat Kabrinowitsj herhaaldelijk beweerd heeft, dat er bij gelegenheid van de
aankomst van den troonopvolger iets gebeuren zou. De commissaris van politie, wien de
2455 zorg voor de veiligheid van den troonopvolger was toevertrouwd, heeft een uur na den
aanslag zelfmoord gepleegd. Hij schoot zich met zijn dienstrevolver een kogel in den
mond en bleef op de plaats dood.

De aanslag. [-7-]

2460 Uit de omgeving van den troonopvolger verneemt men, dat hij sinds lang een aanslag
vreesde. Derhalve werden door de overheid steeds de meest omvangrijke
voorzorgsmaatregelen getroffen. Wanneer de troonopvolger een reis wilde maken, werden
de spoorwegdirecties reeds lang van te voren hiervan verwittigd. De aartshertog
2465 veranderde echter later vaak de eenmaal getroffen schikkingen.

De bijzetting. [-8-]

Uit Weenen wordt aan de "Vossische Zeitung" geseind: "De laatste wensch van den
aartshertog om met zijn gemalin in het mausoleum te Arnstetten te worden bijgezet,
zal waarschijnlijk vervuld worden. De Keizer zal aan de plechtigheden deelnemen en
2470 dan onmiddellijk naar Ischl terugkeeren, zonder Weenen aan te doen. Naar uit Sarajewo
gemeld wordt, is bij het geneeskundig onderzoek van de lijken gebleken, dat de
troonopvolger tengevolge van inwendige verbloeding gestorven is. In het lijn [lijk?]
van de aartshertogin werd de kogel gevonden, bij den aartshertog daarentegen niet. In
den loop van den nacht werden doodenmaskers genomen van de slachtoffers van den
2475 moordaanslag door den beeldhouwer Valith."

De mededeeling aan de kinderen. [-9-]

Uit Weenen wordt aan de National Zeitung geseind: Het was een onbeschrijfelijk
tragisch oogenblik, toen de tante van de zoo plotseling tot weezen geworden kinderen
2480 van den vermoorden troonopvolger, de gravin Chotek, dezen van 't zoo vreeselijk lot
in kennis moest stellen, dat hun ouders getroffen had. Zondagmiddag reeds werd den
kinderen mededeeld, dat er een bericht uit Weenen was gekomen, dat hun ouders een
ongeval, waarschijnlijk met de automobiël, op hun reis was overkomen. Wegens den
schrik, waarmede reeds deze tijding door de kinderen, die met onuitsprekelijke liefde
2485 aan hunne ouders hingen, ontvangen werd, achtte de gravin Chotek het niet raadzaam,
voorloopig meer mede te deelen. 's Avonds baden de kinderen nog, dat de lieve Heer
alles ten goede zou wenden en hun ouders gezond laten worden. Intusschen kon de
gravin de waarheid niet langer verzwijgen, vooral omdat de kinderen, in 't bijzonder
de 13-jarige Sophie, zeer intelligent zijn. Ook met het oog op het talrijke
2490 dienstpersoneel in het slot kon het vreeselijke treurspel niet langer verborgen
worden gehouden. Zoo was dan gravin Chotek genoodzaakt, gistermiddag den armen
kinderen de geheele waarheid te zeggen. De droefheid van de beklagenswaardige
kinderen was buitengewoon. Slechte met de grootste moeite gelukte het, hen eenigszins
te kalmeeren. Zij zijn zich van het onheil, dat over hen gekomen is, volkomen
2495 bewust."

De indruk in Oostenrijk. [-10-]

De Wiener Zeitung bevat een verhaal van het gebeurde te Serajewo, beginnende met een
schildering van de ontvangst van het vorstelijk echtpaar in Bosnië, en van de
2500 feeststemming tijdens het korte oponthoud van den groothertog en zijn gemalin in het
land. "En daarom", zoo vervolgt het blad, "werkt de treurmars van het plotseling
heengaan van den edelen keizerlijken prins en zijn door innige liefde met hem
verbonden gemalin te verpletterender, zoodat in het eerste oogenblik van schrik en
2505 kommer de grootte van het verlies, dat de familie van den overledene en de volken van
het rijk lijden, niet te beseffen is." Het artikel wijst dan verder op den
levensernst en het strenge plichtsgevoel van den aartshertog, de hooge opvatting, die
hij van zijn taak had en schildert verder zijn ideaal huiselijk leven en de groote
verdiensten, die hij zich door zijn arbeid voor leger en vloot heeft verworven. "Al
2510 hetgeen de grootheid en het welzijn van het volk betrof, kon zeker zijn van de
deelneming van den aartshertog. Zijn aandenken zal dan ook bij de volken van
Oostenrijk in hooge eere blijven en zij zullen met weemoed de edele vrouw gedenken,
die hem zooveel huiselijk geluk heeft bereid en die ook in den dood met hem vereenigd
is gebleven. In deze treurige stonde weenden zich alle harten naar de verheven
2515 gestalte van den Keizer, wien het noodlot zoo veel zware beproevingen heeft opgelegd
en die, thans den man, die het naast bij zijn troon stond, den prins, die geroepen
scheen tot de hoogste taak, te vroeg een graf ziet bereiden." Ook de andere bladen
roemen den bewonderenswaardigen ernst en de voorbeeldelooze plichtsbetrachting van
den aartshertog, zijn hooge geestesgaven en manlijke deugden, die hem de algemeene
2520 vereering hadden doen deelachtig worden. Zij verklaren verder, dat de volken der
monarchie zich thans eenparig scharen om den grijzen vorst, die opnieuw een voorbeeld
van heldenmoed en onwrikbaar plichtsgevoel heeft gegeven door de wijze, waarop hij
het verpletterend bericht ontving en onmiddellijk de noodige maatregelen nam.

De moord op Franz Ferdinand. [-11-]

2525 **SERAJEWO, 29 Juni.** (Reuter.) Hedenmiddag heeft de "Oberstbrigadier" von Schmarada, in
overleg met den regeeringscommissaris, het bevel over de stad aanvaard. De militaire
overheid zal samen met het regeeringscommissariaat zorgen voor den veiligheidsdienst
in de stad.

2530 **SERAJEWO, 30 Juni.** (Reuter's bijzondere dienst.) Naar het blad "Novo Sinje"
meldt, is de president der Servisch-radicalen oppositie Narod-groep, Athanasie Sola,
gearresteerd, toen hij een ophitsende redevoering tot de bevolking hield. Uit Mostar
wordt gemeld, dat daar Kroaten en Mohammedanen een beweging op 't getouw gezet
2535 hebben, waarbij juichkreten voor den keizer en preektkreten tegen Servië worden
geuit. Het kwam niet tot ernstige excessen; slechts werden hier en daar wat vensters
ingeslagen. De troepen herstelden de orde. Ook op enkele andere plaatsen hadden anti-
Servische betoogingen plaats, doch nergens kwamen ernstige botsingen voor.

Nasleep van de aanslag op Franz Ferdinand en zijn vrouw.

2540 **WEENEN, 29 Juni.** (Reuters bijzondere dienst.) Het testament
van den aartshertog is gedeponereerd in een safe van de Prager Bank.

WEENEN, 30 Juni. [er staat 20!] (Reuter). Het "Prager Tageblatt" meldt,
2545 dat het leven van den troonopvolger bij een Nederlandsche maatschappij verzekerd was
voor 30 millioen gulden en dat van zijn gemalin voor 15 millioen gulden.

WEENEN, 1 Juli. Volgens het "Neue Wiener Tageblatt" is te bevoegder plaatse
van het voornemen der Oostenrijksch-Hongaarsche regeering om die Servische regeering
te verzoeken een onderzoek naar de aanleggers van den aanslag te Serajewo in te
2550 stellen, niets bekend.

WEENEN, 1 Juli. Volgens het "Wiener Tageblatt", missen de mededeelingen
van andere bladen allen grond, als zou het Servische gezantschap te Weenen ter
bevoegder plaatse gewaarschuwd hebben, dat er plannen bestonden voor een aanslag.

2555 1 juli 1914 **Aartshertog Frans Ferdinand in Nederland verzekerd?**
Wij moeten het betwijfelen. Noch bij de 'Algemeene', noch bij de 'Dordrecht', de
beide eenige Nederlandsche maatschappijen voor zoover wij weten, die in Oostenrijk-
Hongarije werken, is, naar wij uit de beste bron vernemen, op het hoofd van den zoo
2560 noodlottig omgekomen aartshertog een levensverzekering gesloten. Onjuist zijn
intusschen de beschouwingen, die wij ergens lazen, over de onmogelijkheid van zulk
een groote verzekering als een van 30 millioen gulden. Het is bekend dat elke

maatschappij zich een maximum stelt boven hetwelk zij geen verzekeringen voor eigen
risico sluit, maar dat verhindert niet dat het bedrag eener levensverzekering
2565 inderdaad onbeperkt is, daar het teveel eenvoudig in herverzekering wordt gegeven.
Blijft over: de onwaarschijnlijkheid, dat een zoo vermogend man als de Oostenrijksche
troonopvolger tot het sluiten eener levensverzekering zou overgaan... tenzij hij uit
vrees voor ongehoorde staatkundige verwickelingen een groot deel van zijn vermogen in
veiligheid zou willen brengen.

2570 1 juli 1914 **De moord op Aartshertog Frans Ferdinand.**

Het valt niet te betwijfelen, of de binnen- en buitenlandsche politiek zal, na den
dood van Frans Ferdinand, aanmerkelijke wijzigingen ondergaan, zij het dan ook al
niet bij het leven van den ouden keizer. Vooral in Duitschland maakt men zich over
2575 die dreigende wijziging zeer ongerust, bevreesd als men daar is voor alle politieke
evoluties, die het Drievoudig Verbond zouden kunnen verzwakken. In de Italiaansche
pers echter verheelt men niet, dat door den dood van Frans Ferdinand de politieke
atmosfeer eenigszins gezuiverd is, want al heette Frans Ferdinand een bondgenoot van
Italië, hij liet niettemin al te duidelijk merken, dat hij de politiek van zijn
2580 bondgenoot slechts matig vertrouwdde en versterkte de vestingen langs de Italiaansche
grens. Trouwens, in de korte geschiedenis van het Albaneesche vorstendom is dit
wantrouwen tusschen de monarchie en den Italiaanschen bondgenoot duidelijk genoeg –
en zeker niet ten voordeele van Albanië – aan het licht getreden. Wanneer men over
Oostenrijk's buitenlandsche politiek spreekt, dan spreekt men ook over Frans
2585 Ferdinands politiek. Het laatste tiental jaren heeft de Aartshertog den ouden keizer
ijverig terzijde gestaan, hij is de feitelijke leider geweest van het geheele
defensie-wezen. In het leger en op de vloot werd niemand benoemd of bevorderd zonder
zijn goedkeuring en sinds 1908 stond de Aartshertog dan ook aan het hoofd van een
militair kabinet met volledige zelfstandige bevoegdheid. In die positie heeft hij
2590 zeer veel gedaan tot moderniseering van het leger en tot opheffing van de
verwaarloosde vloot, waarvan de ontoereikendheid duidelijk gebleken was bij de
ernstige crisis in Bosnië. De inrichting en de uitvoering van het nieuwe
Oostenrijksche vlootprogram heeft hij op de meest energieke wijze ondersteund en
bevorderd. Frans Ferdinand riep generaal von Hotzendorf aan het hoofd van den
2595 generalen staf, Frans Ferdinand was het, die graaf Aehrenthal tot minister van
buitenlandsche zaken liet benoemen en ten aanzien van de politiek in Hongarije is het
meer dan eens tot heftige botsingen tusschen hem en den ouden keizer gekomen. Zijn
binnenlandsche politieke bestrevingen zijn verre van duidelijk, maar dit staat vast
dat de troonopvolger veel aandacht gewijd heeft aan de regeling en het probleem der
2600 nationaliteiten binnen de monarchie en dat men den laatsten tijd aanleiding gehad
heeft de veronderstelling uit te spreken, dat door hem gestreefd werd naar een
verzoening der nationaliteiten, door vorming van een statenbond onder den scepter van
den keizer. Frans Ferdinand was niet bemind, toen hij op 26-jarigen leeftijd tot
troonopvolger aangewezen werd. Men mocht hem niet aan het hof en het volk stelde niet
2605 het minste vertrouwen in zijn karakter. Maar langzamerhand heeft men bemerkt, dat dit
karakter wilskracht verried en op bepaalde punten niet van weifelen wist. Als
politicus had hij eigen inzichten, die weliswaar niet naar den smaak waren van velen
zijner eerste onderdanen, doch naar welken dezen zich dienden te schikken, daar de
aartshertog zijn wil wist door te zetten. Hij deed zich allengs kennen als een sterk
2610 conservatief bewindvoerder met een bijna fanatiek geloofsvertrouwen. En nu, wat staat
Europa thans te wachten? Het gevaar dat het Oostenrijksch-Hongaarsche rijk uiteen zal
vallen bij den dood van keizer Frans Jozef dreigt thans opnieuw en wordt door velen
met bezorgdheid overwogen. Maar men moet niet vergeten dat Magyaren, Duitschers en
Slaven reeds zoo lang onder één bewind bijeen zijn gehouden, dat zij, ook met het oog
2615 op de vijanden die de monarchie van buitenaf bedreigen, zelf wel terugdeinzen zullen
voor een scheiding der nationaliteiten. Aaneengesloten, onder de hoede van
Oostenrijk, steunen deze volken elkaar en vormen zij een machtig rijk, terwijl zij,
zelfstandig en niet meer beschermd door den monarch te Weenen, een gemakkelijke prooi
zouden worden van vijandig-gezinde burenen.

2620 Niettemin zal een nieuw bewindvoerder met tact en beleid moeten optreden en zijn
regeeringsmannen met groote omzichtigheid moeten kiezen, wil hij de nationalistische
hartstochten niet opzweepen en de eenheid van het rijk handhaven. Van Karel Frans
Jozef weet men weinig, ook niet of hij de eigenschappen heeft die ter handhaving van
de eenheid der monarchie noodzakelijk zijn. Maar hij is jong en jeugd is een
2625 eigenschap, die over vele moeilijkheden heen helpt en waarmede men groote daden
volbrengen kan. Om den nieuwen troonopvolger in de gelegenheid te stellen zich
vertrouwd te maken met het militaire kommando, zullen hem, naar de Neue Freie Presse
meldt, een militaire staf en een militair raadsman terzijde gesteld worden, die

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

2630 gekozen zullen worden uit de officieren van Frans Ferdinands militaire kanselarij. De
militaire vorming van den jongen Aartshertog zal dus voorloopig geschieden in Frans
Ferdinand's geest. De vrees dat de moord te Serajewo een Oostenrijksch-Servisich
conflict tengevolge zou hebben, schijnt niet gegrond te zijn. Wel is de officieele
aankondiging van den moord dreigend genoeg geweest. De te Serajewo gepleegde daad –
2635 heet het in dit stuk – blijkt geschied te zijn onder buitenlandschen invloed. De
bevolking van Bosnië is trouw en heeft ook op dit oogenblik van haar trouw blijk
gegeven; er is dus geen aanleiding om de tot dusver gevolgde politiek ten opzichte
der geannexeerde landen te wijzigen. Daarentegen is gebleken dat de tot dusver
aangenomen welwillende houding der monarchie ter plaatse waar men van een Europeesche
2640 handelwijze geen begrip heeft, verkeerd opgevat is en uitgelegd wordt als een blijk
van zwakte en moedeloosheid. Hiervan heeft de leiding der Oostenrijksche politiek
kennis genomen en zij weet dat zij in overeenstemming handelt met het Europeesche
cultuur-bewustzijn, wanneer zij constateert, dat de maat van haar geduld thans vol
is. De verdere politiek van Oostenrijk-Hongarije zal afhangen van de wijze waarop het
2645 buitenland dat wij hier op het oog hebben, zijn plichten nakomt.
Deze taal laat aan duidelijkheid niets te wenschen over. Intusschen gaan er meer en
meer stemmen op die betoogen dat men de Servische regeering en het Servische volk
niet verantwoordelijk kan stellen voor dezen moord. Van krachtige militaire
maatregelen of van een ander, tegen Servië gericht, optreden, heeft men dan ook nog
2650 niets vernomen. Wel van daden, tegen de Serviërs in Bosnië bedreven. Het moet te
Serajewo, te Mostar en in andere plaatsen van het geannexeerde gebied bar zijn
toegegaan, zoodat de afkondiging van den staat van beleg een allernoodzakelijkste
uitzonderingsmaatregel werd. Doch niet alleen tegen de onruststokers zijn deze
maatregelen gericht, men wil ook door een militaire controle de samenzweerdere
2655 den troonopvolger wordt steeds duidelijker. Langs alle spoorwegen, in Bosnië zijn
soldaten opgesteld met de bajonet op het geweer. Alle reizigers worden aan een
verhoor onderworpen en wie aan de controleerende officieren verdacht voorkomt, wordt
zonder vorm van proces gearresteerd. De stad Serajewo zelf lijkt thans wel
uitgestorven. Alle winkels, koffiehuisen en schouwburgen zijn gesloten en van de
2660 meeste huizen waaien rouwvlaggen. Het exercitie-terrein bij het station is in een
militair kamp veranderd. De troepen kampeeren in linnen tenten. Het station is
militair bezet. Niemand, die zich niet legitimeeren kan, mag de stad binnengaan. Aan
de Neue Freie Presse wordt uit Serajewo gemeld: 'Bij een rit door de stad krijgt men
een verschrikkelijken indruk van de verwoestingen, die gisteren aangericht zijn. Men
2665 rijdt letterlijk over glasscherven, die hier en daar een voet hoog op de straat
liggen. Men komt vele huizen voorbij, die door de woedende bevolking bijna afgebroken
zijn. Van enkele huizen steken nog alleen de muren omhoog, al wat er binnen was, is
vernield. De winkels zijn uitgehaald en de voorraden liggen op straat. Als men niet
beter wist, zou men denken, dat een aardbeving de stad geteisterd heeft. De politie
2670 was tegenover de woede van de volksmenigte te zwak en de soldaten keerden eerst des
middags van het oefeningsterrein terug. Een deel der gearresteerde verdachten is
wederom in vrijheid gesteld. De beide beklaagden laten weinig los, doch hebben thans
bekend, dat zij in overleg met elkaar gehandeld hebben.
De lijken van den troonopvolger en zijn gemalin zijn Maandagmorgen na de inbalseming
2675 door aartsbisschop Stadler plechtig ingezegend. Daarop volgde de formaliteit van de
vaststelling der identiteit. De kisten werden vervolgens gesloten en verzegeld en de
sleutel is in verzegelde bewaring gebracht. De kisten stonden op de eerste verdieping
van den konak, in een kamer waarvan de wanden met krip zijn behangen. Officieren,
gendarmes en hofbedienden hadden des nachts aan beide zijden van de baren, waar
2680 brandende kaarsen omheen stonden en die met lauwertakken waren bedekt, de wacht
gehouden. De kamer lag vol kransen. Des avonds om 6 uur werden de kisten opnieuw
gezegend, waarbij de soldaten, die voor den konak stonden opgesteld, gelast werd te
bidden. Terwijl de militaire kapel het volkslied speelde, werden de kisten door
2685 onderofficieren en soldaten naar beneden gedragen en op den lijkwagen gezet. Toen de
stoet zich in beweging stelde, speelde de militaire muziek een treurmarsch en
donderden van het bastion 24 kanonschoten. Eenige bataljons, infanterie gingen
voorop, daarop volgde cavalerie en de geestelijkheid, vervolgens kwamen de wagens met
kransen en de lijkwagens. Daarachter kwamen de hof staat, Potiorek, de gouverneur van
Bosnië, en militaire en burgerlijke overheidspersonen. Een groote menigte menschen
2690 was samengestroomd en liet met ontbloot hoofd den stoet voorbij trekken. Om half
zeven kwam de stoet aan het station. Toen de kisten in een lijkwaggon werden
geplaatst losten de bataljons, die voor het station waren opgesteld, een eere-salvo.
De kisten werden nogmaals gezegend, waarop de waggon werd geplombeerd en aan een
bijzonderen trein vastgekoppeld. Om 7 uur vertrok deze trein, terwijl het volkslied

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

2695 werd gespeeld en kanonnen werden afgevuurd, naar Metkowitz, waar de kisten gisteren
zijn aangekomen en aan boord van een oorlogsjacht zijn gebracht.
Ook geheel Metkowitz was in rouw, van alle huizen woeien zwarte vlaggen en de
straatlantaarns waren met krip omhuld. Onder militair eerbetoen en terwijl de klokken
2700 luidden en de trommels dof roffelden, werden de beide kisten op het oorlogsjacht
Dalmat gebracht en met de oorlogsvlag bedekt. Onder het gedonder der saluutschoten
voer het schip met zijn droeven last langzaam weg. Van alle dorpen en gehuchten langs
den oever kwam de geheele bevolking saamgestroomd om de rouw vaart te zien. Mannen en
vrouwen hielden kaarsen in de hand en knielden toen het jacht naderden. Bij den mond
2705 van de Narenta lag het slagschip Viribus Unitis en daarop werden beide kisten
overgebracht. Vervolgens lichtte het schip zijn ankers en stoomde, met de vlag
halfstok en den aartshertogelijken standaard in top, naar het noorden.

1 juli 1914 **EEN VERKLARING VAN SERVIË.**

Het Servische persbureau te Belgrado publiceert met machtiging der regeering een
2710 verklaring, waarin o. a. gezegd wordt: "Evenals de geheele beschaafde wereld is ook
Servië vervuld met afschuw tegen den moordaanslag. Doch wij verwonderen ons er over,
dat Duitse en Oostenrijksch-Hongaarsche bladen in de niet te qualificeeren daad van
krankzinnigen de aanleiding zien, om Servië te beschuldigen, terwijl dit land in den
2715 jongsten tijd niets heeft nagelaten, om de betrekkingen tot de monarchie beter en
vriendschappelijker te maken. "De Servische regeering is van meening, dat de treurige
gebeurtenis te Serajewo het dringend noodig maakt haar geheele aandacht te vestigen
op de handelingen van verdachte elementen, zoo deze zich op Servisch gebied bevinden
en de strengste maatregelen te nemen, om hun optreden te verijdelen, voorzover dit
2720 bij abnormale of geexalteerde menschen mogelijk is. "Voor de Servische regeering, die
alles doet, om de betrekkingen tusschen de beide landen op een vriendschappelijken
grondslag te plaatsen, zijn gebeurtenissen als die te Serajewo even onaangenaam als
voor Oostenrijk. Zij zal niets nalaten, wat in haar macht staat, om de gemoederen
gerust te stellen en de betrekkingen normaal te maken. "De Servische regeering zou
2725 het diep betreuren, zoo de ontwikkeling van goede politieke en economische
betrekkingen tusschen Oostenrijk en Servië zou worden belemmerd door gebeurtenissen,
waarvoor de Servische regeering niet verantwoordelijk kan worden gesteld."

1 juli 1914 **HET VOLK EN DE MOORD OP FRANZ FERDINAND.**

Het Volk, dat, ter wille van zekere stembus-genoeten, dikwijls zijn waren aard moet
2730 verloochenen, schrijft eenige cynische phrasen over den moordaanslag te Serajewo. Het
socialistisch hoofdorgaan beweert, dat de roode propaganda, die uit Servië wordt
aangewakkerd, niets te maken heeft met dezen vorstenmoord en het eindigt zijn
nietszeggend schrijfsel met de leege opmerking, dat "Franz Ferdinand van Oostenrijk
2735 is gevallen door de middelen, waarvan het gebruik behoort tot de oude en barbaarsche
machten, die hij mede vertegenwoordigde". Zelf spotte het, dat de tragische dood van
den Oostenrijkschen troonopvolger behoorde tot "de risico van het vak". Het blad
verwijt tevens aan de burgerlijke pers, hoe deze nu toch het socialisme tot den moord
kan betrekken. Het antwoord op dit verwijt kan "Het Volk" zelf lezen in het
2740 Brusselsche hoofdorgaan der socialisten. Het blad van den heer Vandervelde behoeft
zich geen houding te geven, nu het bloc verbroken is, en schrijft brutaalweg, dat de
daders niet verdienen neergehaald te worden tot het peil van de schurken, die alleen
vermoorden in een beestachtigen geest van opstand. Wij meenen, aldus "le Peuple", dat
2745 hun motief verheerlijkt werd door een ideaal van rechtvaardigheid en vrijheid, dat
hen aanspraak doet maken niet op de vergevingsgezindheid of het medelijden, maar op
den eerbied van hen, die zullen oordeelen, dat zij zonder vrees en zonder haat
gehandeld hebben. Niet alleen was dus, gelijk de jongste telegrammen, de moordenaar
van den Oostenrijkschen troonopvolger een socialistische dweper, maar in de
2750 socialistische pers wordt zijn afschuwelijke daad ook nog verheerlijkt als beheerscht
door "een ideaal van rechtvaardigheid!" Het is iets monsterachtigs!

2 juli 1914 **Uit het leven van Franz Ferdinand en zijn gemalin.**

Een blad uit Buda-Pest maakt een gesprek openbaar, dat de vermoorde troonopvolger met
den primaat van Hongarije, Z. Em. kardinaal Czernoch, eenige dagen voor zijn dood
gevoerd heeft. "Eminentie," zeide Franz Ferdinand, "ik heb dikwijls gehoord, dat men
2755 als men sommige dingen kan overdoen, anders zou handelen. Maar als ik nog huwen
moest, zou ik juist zoo handelen, als ik gedaan heb. Wanneer ik na een langen en
vermoeienden dag terugkeer in den huiselijken kring, en ik zie mijn vrouw te midden
van onze spelende kinderen zitten, dan laat ik alle zorgen achter me. Ik zou wel
willen, dat Uwe Eminentie eens getuige was van ons familiegeluk." Franz Ferdinand
2760 hield zich eens een paar dagen op in een dorpje bij Marienbad. Den eersten avond ging

- 2765 hij naar het dorpskerkje, maar het was zeven uur en de deur was gesloten. "Waar woont de koster?" vroeg hij aan een paar spelende kinderen. "De pastoor, wilt u zeggen," antwoordden zij; en zij wezen hem den weg. Franz Ferdinand ging toen bij den herder den sleutel vragen. En zonder zich bekend te maken keerde hij terug naar het kerkje, waar hij alleen, voor het Allerheiligste, zijn avondgebed verrichtte.
- 2770 Ook de gemalin van Franz Ferdinand, de hertogin van Hohenberg, was zeer godvruchtig. Steeds woonde zij met haar gevolg de H. Mis bij, die in de slotkapel werd opgedragen. Een veearts uit Weenen was eens des Zaterdag ontboden op het vorstelijk verblijf te Konopischt om eenige adviezen te geven over ziek vee. Nadat hij zijn werk had gedaan, gaf hij zijn verlangen te kennen, den volgenden dag vroeg naar Weenen te gaan. 's Avonds echter kwam een bediende van de hertogin hem waarschuwen, dat hij dan onmogelijk in Weenen de H. Mis zou kunnen bijwonen. De veearts redde zich uit de verlegenheid door te zeggen, dat hij dan onderweg te Gmünd zou uitstappen. De bediende verwijderde zich, maar na eenigen tijd kwam hij terug met de boodschap: de hertogin had de spoorlijst nagekeken en bevonden, dat hij ook te Gmünd niet tijdig genoeg zou aankomen om de H. Mis te hooren; zij had echter dan slotkapelaan verzocht een uur vóór het vertrek van den trein naar Weenen de H. Mis te lezen, zoodat hiermede alle moeilijkheden waren opgelost.
- 2780 De legende wil, dat Franz Ferdinand een geboren vijand was van Frankrijk. De aartshertog protesteerde daartegen telkens wanneer hij gelegenheid vond. Het was bekend, dat hij bij de gewone audiënties van diplomaten opvallend een lang en vriendelijk onderhoud had met den Franschen gezant. Ook sprak hij met veel kennis van zaken over Frankrijk en de Fransche geschiedenis. Tot een bezoeker, die zich daarover verwonderde, zei hij: "Gij vergeet, mijnheer, dat ik stam uit een goed Lotharingsche familie." Al te ijverige militaire vrienden gaven hem de reputatie oorlogszuchtig te zijn. Doch waar hij maar kon verspreidde hij de gedachte, die hij in de bekende rede te Budapest heeft uitgewerkt: de landen van de monarchie moeten door inwendigen vrede het voorbeeld geven voor den uitwendigen vrede.
- 2790 **SERAJEWO, 3 Juli. Naar aanleiding van den moord op den troonopvolger** heeft de opperbevelhebber van het 15e legerkorps een dagorder uitgevaardigd, waarin wordt gezegd: "Laten wij den moed niet laten zinken. De afschuwelijke moordenaars en vooral de lichtschuwe opruiers moeten weten, dat zij hun schandelijk doel nooit zullen bereiken. Daarvoor zal het leger zorgen. En uit de betoogingen van de bevolking van alle deelen van het rijk blijkt, dat wij in ons streven door onze medeburgers zullen worden gesteund".
- 2795 In Berlijn zijn ernstige moeilijkheden ontstaan in de film-industrie, als gevolg van een nieuwe belasting waarbij de fabrikanten behalve hetgeen zij verschuldigd zijn voor elken film dien zij verkoopen nog een progressieve premie van minstens drie gulden per 100 Meter moeten betalen voor de censuur. Zij zeggen dat dit gelijk staat met 5 percent verhooging van den kostprijs en dat de overheid, die met drie bioscoop-toestellen werkt, 1000 Meter film per uur kan afdraaien en aldus 600 gulden per dag verdient. Daarom zijn zij van plan, geen films meer ter keuring te geven. De bioscoop-ondernemers moeten het dan maar met de politie zien uit te maken.
- 2800 De overheid daarentegen houdt vol dat de fabrikanten erg overdrijven, dat de kosten van de controle door de enorme productie zeer hoog zijn geworden en dat de nieuwe belasting niet meer dan f6,000 per jaar zal opbrengen. Intusschen zijn de bioscoop-ondernemers ook in moeilijkheid, want er wordt nu een belasting op de entrees geheven, zoodat een bioscooptheater, dat veel toeloop heeft, van f9000 tot f12,000 extra zal moeten opbrengen! Dat kunnen de zaken niet lijden, en zoo zouden er veel 'kientopp's' in den grond worden geboord. Er zijn vele onderhandelingen gaande, maar het stadsbestuur schijnt voorloopig niet te vermurwen.
- 2805
- 2810
- 3 juli 1914 **De moord op Franz Ferdinand.**
- 2815 De woorden van Aartsbisschop Stadler, dat Serajewo vol moordenaars was en dat het wel onmogelijk moest zijn voor den aartshertog om aan den dood te ontsnappen, worden bevestigd door de ontdekking van bommen, die op verschillende plaatsen zijn neergelegd: bommen onder de ontbijttafel in den konak, bommen tusschen de takken der boomen, bommen in de huizen. Elf individuen, beschuldigd van medeplichtigheid, zijn gearresteerd. De moordenaar Prinzip zeide, dat hij een fleschje met vergif bij zich had om zich te zelfmoorden, doch dat hij dit fleschje verloren had. Het is verbazingwekkend, dat, terwijl toch de gevaarlijke toestand bekend was en de Servische gezant den aartshertog bezworen had van zijn reis af te zien, de troonopvolger niet genoegzaam kon beschermd worden. Treffende bijzonderheid: De eerw. zusters van de Congregatie van den H. Joseph hebben aan het dochtertje der slachtoffers den bidstoel aangeboden, waarop de hertogin in hun kapel haar laatst
- 2825

gebed sprak.

3 juli 1914 **Franz Ferdinand en het Eucharistisch Congres.**

2830 Vele Franschen – schrijft de Parijsche "Croix" – hebben aartshertog Franz Ferdinand voor het laatst gezien op den heerlijken feestdag, toen het volk van Weenen in zijn devotie vereenigde de met fonkelende diamanten omgeven H. Hostie en den eerbiedwaardigen keizer, gebogen onder zijn zwaar geborduurd mantel, God en Franz Jozef, den Koning der koningen en den keizer der aarde, die in gouden koetsen, 2835 sieraden uit den tijd van Maria Theresia en getrokken door zestien prachtige paarden, in een plechtigen stoet volgden. Er kwamen nog andere karossen te voorschijn gebracht uit het diepst der historie, naar de werkelijkheid van dien grauwen dag. Daarna volgde de aartshertog-troonopvolger, eenvoudig en in gebed. De toeschouwers wezen elkaar naar den toekomstigen keizer, doch hij, in zijn aanbidding, scheen geen oog te 2840 hebben voor wat om hem heen geschiedde. Zijn kalm oog was gericht op het Allerheiligste. De zware knevel van deze soldaten-figuur verborg den mond, die een gebed sprak. Zeker, de man, die aldus de processie volgde, dacht niet aan een kroon, doch aan het eeuwig leven en aan het heil van zijn ziel. Hij heeft niet geregeerd, maar hij heeft meer gedaan; hij heeft geleefd als Christen.

2845

3 juli 1914 **Servië en Montenegro.**

Het *Journal des Débats* spreekt het bericht van de *Figaro* over de samensmelting van Servië en Montenegro ten stelligste tegen. Als het plan werkelijk bestaan had om die vereeniging der beide koninkrijken op den jaardag van den slag bij Kosowo bekend te 2850 maken, zegt dit blad, dan zou dit 's morgens ook geschied zijn en de moord, op Frans Ferdinand gepleegd, die natuurlijk eerst 's avonds in Servië en Montenegro bekend werd, had aan het voornemen niets in den weg kunnen leggen. Doch dit voornemen heeft nooit bestaan. 'Wel is waar woont de wensch om zichte eeniger tijd te vereenigen in de harten van het Servische en het Montenegrijnsche volk, twee volken die van 2855 hetzelfde ras zijn, dezelfde taal spreken, dezelfde zeden hebben en dezelfde politieke idealen huldigen. Maar de regeeringen zijn geenszins van plan om die vereeniging uit te roepen. Wij zijn gemachtigd dit formeel te verklaren. Als zij het al wilden, dan zouden dynastieke overwegingen haar thans ervan terughouden. Zij willen den tijd zijn uitwerking laten hebben. Aan een versmelting van dynastieën moet 2860 een versmelting der gemoederen en der bestuursinstellingen voorafgaan. Wat dat betreft, daartegen zou niemand het recht hebben te protesteeren'. Deze ontkenning heeft veel van een bevestiging.

2860

3 juli 1914 **Uit het leven van Franz Ferdinand.**

2865 Abbé Leblanc, die ieder jaar de gast was van den vermoorden aartshertog en zijn gemalin, vertelt de volgende bijzonderheden: Franz Ferdinand en de hertogin van Hohenberg kenden geen grooter zorg dan die voor de toekomst en het geluk hunner kinderen. De aartshertog had over de wijze van opvoeding zijn eigen meeningen; hij wenschte, dat zijn zoons moedig en verstandig zouden worden; maar bovenal hoopte hij 2870 en zijn vrouw in hen ware christenen te zien. Met deze zorg vervuld vroegen zij mij onlangs bij den H. Stoel een bijzonder verlot te verkrijgen om als gouvernante voor hun kinderen te mogen hebben een uitgedreven Fransche zuster, wier groote hoedanigheden beiden hadden leeren kennen, toen zij nog in het klooster leefde. Ik was zoo gelukkig hun wensch te kunnen vervullen. De aartshertog en de hertogin 2875 verborgen overigens hun geloof niet. Ik was hun gast op Belvédère, gedurende het Eucharistisch Congres te Weenen in 1912. In den nacht voor het sluiten van het Congres, hoorde ik den aartshertog. Het was één uur. Hij had de manoeuvres in Transsylvanië verlaten en een reis gemaakt van twaalf uren, om te kunnen deelnemen aan de sluitings-plechtigheid. Om zes uur was hij reeds op, om zich voor te bereiden. 2880 Het was op een Donderdag. Ik herinner mij nog, dat ik 's Zaterdag daarop in zijn particuliere kapel de H. Mis opdroeg; Franz Ferdinand, de hertogin, hun kinderen en de gouvernante naderden tot de H. Tafel. Laat me, voegde abbé Leblanc hieraan toe, deze bijzonderheden vertellen. Ik heb de droeve overtuiging, dat de oorzaak van zijn tragischen dood te Serajewo mede moet gezocht worden in den haat, dien hij door zulk 2885 een christelijk leven opwekte. De aartshertog was een liefhebber van reizen. Zijn onrustige aard kon zich moeilijk verdragen met de strenge etiquette van het hof te Weenen en het is voor niemand een geheim, dat vooral door zijn morganatisch huwelijk een verblijf in de hoofdstad hem soms niet aangenaam was. Wanneer hij niet kon reizen, trok hij zich terug in een zijner kasteelen. Het liefst verbleef hij in 2890 Konopischt; daar had bij zijn vijftigsten verjaardag het volgende huiselijk tafereeltje plaats. Toen Franz Ferdinand door zijn gevolg en eenige officieele personen was gelukgewenscht, keerde hij terug naar de huiskamer. Daar stonden zijn

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

2895 drie kinderen Max, Sophie en Ernst in de kleeding van zijn drie residenties Konopischt, Artstetten en Bluhnbach en brachten, ieder op eigen manier, hun wenschen ten gehoor.

4 juli 1914 **NA DEN VORSTENMOORD TE SERAJEWO.**

2900 Gisteren – op den begrafenisdag van wijlen aartshertog Franz Ferdinand en zijn gemalin – hadden in verscheidene hoofd- en residentiesteden plechtige Requiemmissen plaats voor hunne zielerust. Te Berlijn werd in de Sint Hedwigkerk de H. Mis gecelebreerd door Mgr. dr. Kleineidam. Aanwezig waren o. a. het personeel der Oostenrijksch-Hongaarsche ambassade, de prinsen Eitel Fritz en Oskar, prinses Friedrich Leopold, de prins van Schaumburg-Lippe, de chefs der drie kabinetten, het civiele, militaire en maritieme kabinet, de Rijkskanselier en vele ministers, leden van den Bondsraad, leden van het corps diplomatique. In het bijzonder werden 2905 opgemerkt de gezanten van Italië, Spanje en Turkije. Te Londen was, bij de plechtige Requiemmiss in de Westminster Kathedraal, de koning vertegenwoordigd door prins Arthur van Connaught, de koningin door lord Howe. Te Belgrado verschenen bij dezelfde plechtigheid de kroonprins, de minister-president, de gezant der monarchie en het 2910 personeel der ambassade. Na afloop sprak de kroonprins den gezant de diepste deelneming van den koning en hemzelf uit. Keizer Franz Jozef heeft voor de kinderen van den vermoorden groothertog een jaarlijksche toelage vastgesteld, die hen in staat zal stellen later op denzelfden voet te leven als wanneer hun vader den 2915 Oostenrijkschen troon had bestegen. In een langdurige conferentie tusschen den keizer en den nieuwen troonopvolger Karl Franz Jozeph werd de toekomst van de weezen besproken en beloofde de troonopvolger later als keizer de apanage te zullen blijven uitbetalen. De kinderen van het vermoorde vorstenpaar kwamen gisteren met hun tante gravin Henriëtte Chotek te Weenen aan en begaven zich naar de kerk van den Hofburg om 2920 bij de lijken van hunne ouders te bidden.

De Magyar Hirlap, het orgaan van graaf Andrassy, schrijft: "De laaghartige aanslag roept om wraak en als wij niet in staat zijn ons te doen eerbiedigen, zijn wij 2925 verloren. Het kostbare leven van een man van vasten wil moet het laatste offer onzer zwakheid zijn geweest, anders is hij nutteloos gestorven en zijn wij ten doode opgeschreven. Dat is onze vaste overtuiging, ofschoon wij nooit hebben behoord tot hen die oorlog tegen Servië predikten." De Russische pers schrijft zeer opgewonden over de "vervolgving der Serviërs in Bosnië." De St. Petersburgsche Koerier zegt: Men moet er zich in Oostenrijk wel rekenschap van geven, dat Rusland met aandacht de 2930 gebeurtenissen in Bosnië volgt en dat de openbare meening steeds meer overtuigd wordt van Rusland's plicht jegens de broeders die in Bosnië onder het juk der verdrukking zuchten. De St. Petersburgsche Zeitung spreekt zelfs van "pogroms" in Bosnië, die aantoonen dat het noodzakelijk is de Serviërs en de andere Slaven van het Deutsche juk te bevrijden.

2935 6 juli 1914 **Na den moord te Serajewo.**

Keizer Frans Jozef heeft Zaterdag aan zijn volk een schrijven gericht, waarin bij 2940 zijn ontzetting uitspreekt over den te Serajewo gepleegden moord. 'Een misdadige hand' – schrijft hij – 'heeft mij een beminden bloedverwant, een trouwen medewerker en heeft kinderen, die nauwelijks den teedersten leeftijd ontgroeid zijn, beroofd van al wat hun op aarde dierbaar was. De waan van een kleine groep misleide personen kan 2945 echter niet aan de geheiligde banden tornen, die mij en mijne volkeren vereenigen en raakt niet de gevoelens van innige liefde, die mij en mijn huis uit alle deelen der wereld op zulk een treffende wijze betoond zijn. Vijf en zestig jaar heb ik met mijn volkeren lief en leed gedeeld, en zelfs in de zwaarste uren ben ik mij steeds bewust 2950 geweest van mijn verheven plichten en van de verantwoordelijkheid voor het lot van millioenen. De nieuwe smartelijke beproeving die thans mij en den mijnen opgelegd is, zal slechts in mij den wil sterker maken om op den weg, dien ik als den juisten zie, tot mijn laatsten ademtocht voort te gaan, tot heil van mijn onderdanen. Wanneer ik eens het onderpand hunner liefde als een kostbaar geschenk aan mijn opvolger kan 2955 nalaten, dan zal dit het schoonste loon zijn voor mijn vaderlijke zorgen. De brief eindigt met een dankbetuiging aan allen, die zich in deze dagen van rouw om 's keizers troon hebben geschaard. Dit schrijven, aan den Oostenrijkschen en den Hongaarschen minister-president en aan den gemeenschappelijken minister van financiën gericht, bevat geen woord van bitterheid of toorn jegens een naburigen staat of jegens de bevolking van het geannexeerde gebied, geen woord waarin gezinspeeld wordt op mogelijke politieke gevolgen van den moord. Door de bladen wordt echter minder terughoudendheid in acht genomen en de toon van de Servische, zoowel als van de Oostenrijksche en Hongaarsche pers is dikwijls zeer scherp en tartend. De Pester

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

2960 Lloyd schrijft: 'Oostenrijk-Hongarije wil geen oorlog met Servië, maar het mag
verwachten dat Servië in alle opzichten den plicht van een eerlijken buur vervullen
zal.' De toon, dien de officieuze Samo Oeprava aanslaat bij de bespreking van de
toestanden in onze monarchie levert het treurige bewijs ervan, dat de Servische
regeering niet op de hoogte is van de meest elementaire begrippen van fatsoen in
2965 internationale aangelegenheden. Wij kunnen aan Belgrado slechts den raad geven, op
dit punt onmiddellijk een gewijzigde houding aan te nemen en voor het eerlijke
nakomen van alle verplichtingen te zorgen, die de Servische regeering in verband met
den te Belgrado voorbereiden aanslag heeft na te komen.
Dit klinkt stellig genoeg en weinig vreedzaam. Maar die gevoelens zijn wederkeerig.
Naar aan de Kölnische Zeitung uit Sofia gemeld wordt, neemt de haat jegens Oostenrijk
2970 in de meest invloedrijke kringen van het Servische koninkrijk onrustbarend toe,
terwijl de buitensporigheden, jegens de Serviërs in Bosnië bedreven, worden
aangevoerd als bewijs voor de bewering, dat een Serviër in Oostenrijk-Hongarije niet
veilig is. Volgens denzelfden correspondent acht men daarom te Belgrado nieuwe
aanslagen onvermijdelijk en rekent men daar op den steun van Rusland, welks gezant,
2975 Hartwig, de tegen Oostenrijk gerichte beweging ondersteunen zou. De lezer moet, als
hij kennis neemt van het bovenstaande, echter wel bedenken dat dit bericht uit de
hoofdstad komt van een land waar men op Servië zeer gebeten is en waar men niets
liever zou zien dan een gevoelige afstraffing van het Servische volk door de legers
van Oostenrijk. Toch ligt er ongetwijfeld waarheid in de bewering, dat de tegen
2980 Oostenrijk gerichte beweging in Servië aangestookt wordt door Russische invloeden, al
bestaat er natuurlijk geenerlei grond voor de onderstelling, dat de Russische
regeering de hand in een dergelijk streven heeft. Ook daar is het de pers, die van de
stemming onder de bevolking, tenminste van de gezindheid in de meer invloedrijke
sferen, getuigt. In de Russische bladen wordt bij de besprekingen van den aanslag
2985 systematisch alles verzwegen wat ten nadeele van Servië uitgelegd zou kunnen worden,
terwijl daarentegen de berichten over de vervolging van Serviërs zeer uitvoerig en
overdreven zijn. Te St.-Petersburg verkeert men dan ook in de overtuiging, dat bij de
jongste ongeregelheden in Bosnië vele Serviërs door de woedende bevolking vermoord
zijn. De nationalistische bladen beweren, dat de Oostenrijksche regeering deze
2990 buitensporigheden in de hand werkt.
De Ruskoje Slowo schrijft, dat Servië zich geen schrik moet laten aanjagen, want
Servië zal, mocht het tot een oorlog komen, niet alleen staan. Dergelijke
panslavistische uitingen vindt men natuurlijk niet in liberale bladen en er dient dus
niet te veel gewicht aan gehecht te worden. In militaire kringen van Oostenrijk is
2995 men zeer ontstemd over de eenvoudige en stille bijzetting van het aartshertogelijk
echtpaar, daar men juist gehoopt had, dat de rouwplechtigheid door een sterke
vertegenwoordiging van het leger gelegenheid zou bieden tot een indrukwekkende
betooging, die geen twijfel zou laten aan de eensgezindheid van de monarchie. Bij de
begrafenis van aartshertog Albrecht waren de Duitsche keizer en vele vorsten en
3000 prinses tegenwoordig, het geheele garnizoen van Weenen moest uitrukken en alle
generaals van het leger zijn naar Weenen gekomen. En bij deze rouwplechtigheid heeft
men slechts zooveel troepen opgeroepen als noodig bleken tot het afzetten van de
straten.'

In de kringen van den Oostenrijkschen adel is men eveneens ontstemd over de
3005 maatregelen der ceremoniemeesters van het Habsburger hof. Een groot aantal
aristocraten heeft zich dan ook, zonder daartoe uitgenoodigd te zijn, bij wijze van
protest, bij den rouwstoet geschaard om den aartshertog en de gravin van Hohenberg de
laatste eer te bewijzen. De beperking van het ceremonieel wordt in deze kringen
namelijk toegeschreven aan het feit, dat de aartshertog en zijn gemalin niet van
3010 even hooge geboorte waren. Zij moesten natuurlijk te zamen begraven worden en konden
in den dood niet gescheiden worden. In zulk een geval is in de hof-ceremoniën niet
voorzien. In de kringen van den Oostenrijkschen adel voelt men zich nu zeer geraakt
door de beleedigende wijze, waarop bij de rouwplechtigheid op de ongelijke geboorte
van den Habsburger en de Hohenberg gewezen is. Vandaar het protest der 120
3015 edellieden, die zich bij den rouwstoet op den weg van den Hofburg naar het station
aangesloten hebben. Onder hen bevonden zich vorst Hohenlohe, vorst Thurn und Taxis,
vorst Trautmannsdorf en vele Oostenrijksche en Hongaarsche graven.

8 juli 1914 **De Servische pers tegen Oostenrijk.**
3020 Uit Belgrado wordt gemeld, dat Servische kooplieden en reizigers een boycott zijn
begonnen tegen de Donau-stoomscheepvaart. Het blad "Balkan" ruit de bevolking op, om
alles, wat uit Oostenrijk-Hongarije komt, uit te sluiten. En "Politik" waarschuwt
openlijk het Servische publiek de Oostenrijk-Hongaarsche badplaatsen te bezoeken,
daar zij het slachtoffer zullen worden van afzetterij. Men gaat zelfs zóóver, met

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

3025 nieuwe aanslagen te dreigen. Zoo schrijft de "Novosti": Men moet te Weenen het hoofd
koel houden en alleen de gevolgtrekking maken, dat in de twintigste eeuw het volk
zich niet meer laat onderdrukken. Eerst dan, wanneer een vrij constitutioneel regiem
in Oostenrijk heerscht, zullen de opstandige gemoederen kalm worden. En anders zullen
3030 dergelijke gebeurtenissen ook in de toekomst plaats hebben. De "Pravda" zegt: Alle
tot nu toe in Oostenrijk gepleegde moorden en aanslagen zijn steeds uit een en
dezelfde bron voortgekomen. De onderdrukte volken van Oostenrijk moesten wel tot dit
soort protest hun toevlucht nemen, omdat hun geen andere weg mogelijk was. De
monarchie stond en staat nog steeds onder een vreeselijk politieregeerings-systeem,
3035 volgens hetwelk ieder als hoogverrader wordt aangezien. In een warboel van het
schrikbewind is het natuurlijk en volkomen begrijpelijk, dat het tijdvak der
aanslagen is gekomen.

8 juli 1914 **Franz Ferdinand en de monarchie.**

3040 De Weener correspondent van de "Köln. Zeitung." schrijft over Franz Ferdinand en zijn
verhouding tegenover de onderscheiden nationaliteiten o.a.: Zij zagen bijna alle met
grootte verwachting naar hem op, omdat zij wisten, dat hij niet alleen voortdurend
bezig was met de talrijke moeilijke vraagstukken der Oostenrijk-Hongaarsche monarchie
en daarvan de oplossing zocht, maar ook den sterken wil en de daadkracht hadden, om
3045 de oplossing uit te voeren en dat hij slechts één doel kende: de handhaving van de
grootte en de machtspositie van het rijk. Als man van de daad had hij zich een plaats
weten te verwerven in het hart des volks en het verlangen naar zulk een man verhoogde
de verwachtingen, die men van hem koesterde. En nu heeft de kogel van een jongen
sluipmoordenaar al deze verwachtingen vernietigd. Waarlijk, de groot-Servische
samenzweerdere hebben hun doelpunt goed gekozen, hebben reden te juichen, zooals hun
3050 pers het op schaamteloze wijze doet. Met den troonopvolger Franz Ferdinand hebben
zij niet alleen den meest vastbesloten tegenstander van hun groot-Servische plannen,
maar ook den man vermoord, die zeer waarschijnlijk den moed en de kracht had, het
oude Donau-rijk opnieuw te organiseren en daarmede te bevrijden van de crisis, welke
3055 het nu in toenemende mate verhindert, zijn innerlijke kracht te ontwikkelen en tot
uiting te brengen. Men begrijpt, dat deze slag op de volken der monarchie, voorzoover
zij zich met deze verwant voelen, als verdoovend gewerkt heelt. Zij zien den ouden
keizer, die bij zijn langdurigen arbeid in Franz Ferdinand een waardig opvolger en
een trouwen steun had gevonden, weer alleen aan het hoofd der regeering, gedwongen om
opnieuw de moeilijke taak een troonopvolger voor zijn verantwoordelijk ambt voor te
3060 bereiden, weder op zich te nemen en op aller lippen is de bange vraag, of hen de tijd
nog gelaten zal zijn, deze taak te vervullen. De nieuwe troonopvolger, Karl Franz
Joseph is 27 jaar en dus nog jong genoeg, om de veel-vertakte bestuurszaken van een
zoo ingewikkeld staatsbestuur als dat van Oostenrijk-Hongarije, in korten tijd te
leeren kennen. Doch ééne zaak zal hij zich in dezen tijd niet eigen kunnen maken,
3065 hetgeen zijn vermoorde oom reeds in zoo grootte mate bezat: de ervaring van den man,
welke het karakter vormt en de wilskracht staalt. De ontwikkeling, welke Franz
Ferdinand, die, toen hij als troonopvolger werd geroepen, eveneens daartoe niet was
voorbereid, in 25 jaren met grootte werkkraft had doorgemaakt, moet de tegenwoordige
troonopvolger in veel korteren tijd voleindigen. Hoe moeilijk het schijnt, het moet
3070 geprobeerd worden. Kleinmoedigheid is niet op haar plaats, nu spoedig handelen en
ernstige arbeid het verlies eenigszins kunnen goedmaken. De keizer, deze
voortreffelijke grijsaard, geeft ook hier weder aan zijn volken een goed voorbeeld.
In zijn schrijven aan den minister-presidenten legt hij den nadruk op zijn besluit,
om, in weerwil van de nieuwe smartelijke beproeving, toch, zijn verheven
3075 verplichtingen indachtig, op den als juist erkenden weg tot zijn laatsten ademtocht
voort te gaan. Dit voorbeeld van mannelijke kracht zal zijn uitwerking niet missen.
En de groot-Servische samenweerdere zullen des te zekerder het loon voor hun
roekeloze, laffe daad derven.

3080 **WEENEN, 9 Juli. De "Allg. Zeitung" deelt mede, dat, ondanks den invloed,**
dien de chef van het Servische persbureau op last van minister Pasitsj op de leidende
journalisten van Belgrado oefent, de nieuwe dagbladartikelen in Servië nog heftiger,
opruierender en schaamtelozer zijn dan in de laatste dagen. Daaruit blijkt, dat de
beschuldiging, welke den oorsprong van den moord te Serajewo op Servischen bodem
3085 zocht, achteraf wordt gerechtvaardigd door de houding van de Servische pers en door
de openbare meening in Servië. Men moet dus verwachten, dat de pogingen der Servische
regeering om de gemoederen tot kalmte te brengen op een bittere teleurstelling zullen
uitloopen.

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

3090 9 juli 1914 **De kindermoord over den moord te Serajewo.**
Een onderwijzer uit het derde district in Weenen beschrijft den indruk, welken het drama van Serajewo op de kinderen zijner derdeklas gemaakt heeft den dag na dat moord. Van belang is daarbij, hoe zij hunner ouders meening overbrachten. Een jongen, wiens vader socialist is, verklaarde: meester, mijn vader zei, bij zoo iets houdt
3095 alle kameraadschap op. Een andere knaap, wie is vader technisch ingenieur is, vertelde: Als er nu oorlog komt, moet mijn vader ook mee, we hebben gisteren allemaal geschreid; maar vader zei: dat geeft niets, het gaat om de eer van Oostenrijk en als ik niet terugkom, zal het vaderland voor jullie zorgen. Het kind van een Tschechische moeder zei: Moeder heeft gisteren aanhoudend geschreid en gebeden en vader ook en wij
3100 zijn 's avonds nog naar de kerk gegaan om te bidden; vader heeft gezegd: de Tschechen kunnen lang wachten, voor zij weder zulk een goede vrouw als de aartshertogin krijgen. De zoon van een onderofficier meende: de Oostenrijkers hebben thans geduld genoeg gehad, we moeten nu maar eens optreden. En een ander: mijn vader zei: ik ben tegen den oorlog, maar bij deze moordenaars helpt niets anders. Een derde: Meester, leeren wij dit jaar het prins-Eugeniuslied ? We willen het op de speelplaats zingen. Een der oudste leerlingen: 't Is vreeselijk, denk eens, je komt uit school en je vader en moeder zijn doodgeschoten; wat moet het voor de kinderen van den troonopvolger verschrikkelijk zijn!

3110 9 juli 1914 **Zorgeloosheid der Bosnische overheid.**
Onbegrijpelijk schijnt het, dat de autoriteiten in Bosnië en Herzegowina niet beter van de complotten op het leven van Franz Ferdinand op de hoogte waren en terecht wordt hun van vele zijden al te groote zorgeloosheid verweten. De Servisch-Croatische student Greak, die van het plan van den aanslag kennis droeg en wist, hoezeer de misdadigersbende in de laatste maanden bezig was, heeft twee weken vóór den moord de
3115 Bosnische overheid gewaarschuwd, doch men geloofde hem niet en hij werd zelfs in hechtenis genomen. Ook wist het staatsbestuur, dat eenige leden der nationalistische partij in het begin van Mei in Belgrado een samenkomst hadden met bekende revolutionairen en dat was besloten, om tegen leidende persoonlijkheden van de monarchie aanslagen te plegen. Ook de moord op Franz Ferdinand moet daar zijn besproken. En reeds lang geleden werd openlijk gedreigd, dat de aartshertog-troonopvolger bij zijn bezoek te Bosnië zou vermoord worden. Zoo schreef het in Amerika verschijnende Servische blad "Srbobran" op 3 december 1913: "De Oostenrijksche troonopvolger heeft tegen het voorjaar een bezoek in Serajewo
3125 aangekondigd. Iedere Serviër moet hieraan de noodige aandacht schenken. Als de troonopvolger naar Servië wil, zullen wij de reiskosten betalen." En onder den titel: heilige wraak, schreef het blad: "Serviërs, grijpt alles wat gij kunt: messen, geweren, bommen en dynamiet. Dit zijn alle wapenen door God uitgekozen. Neemt heilige wraak. Dood aan de Habsburgsche dynastie. Eeuwige herinnering aan den held, die aan haar de hand slaat." Hoewel deze opruiing zeer goed bekend was bij het staatsbestuur bleef men in Bosnië optimist. De minister van Financiën, von Bilinski, verklaarde het openlijk, dat men tegenover de Servische elementen welwillend moest zijn. En inderdaad liet hij de propaganda voor een grooter Servië openlijk voortwoekeren en deed niets tegen de onduldbare nationale beweging op de scholen. De Weener
3135 "Reichspost" schrijft dan ook dat de zwakke, lichtvaardige, oppervlakkige politiek van von Bilinski schuldig staat aan de ramp van Serajewo, welke de dynastie en het rijk beroofde van hun grootste kracht. Er wordt thans, nu twee slachtoffers gevallen zijn, op aangedrongen, de beweging voor een Grooter-Servië te vernietigen. Men wijst op het feit, dat bij deze gelegenheid de vaderlandsliefde van alle niet-Serviërs, de vrije Zuidelijke Slaven, machtig oplaaide en de vreselijke misdaad brandmerkte als vloekwaardig. Met groote heftigheid keert zich hun woede tegen de Servische propaganda. In streken, waar men vroeger zelden of nooit het volkslied hoorde, klinkt thans overal: "Gott erhalte." De Croaten bewijzen, dat hun oude vaderlandsliefde voortleeft; in Agram duldt men geen landdag, aan welks spits een Serviër staat; in Damatië neemt de anti-Servische beweging hand over hand toe. En in Bosnië zelf was de woede zoo groot, dat men den staat van beleg moest afkondigen, om tenminste de goed-gezinde Serviërs te beschermen. Het tegenovergestelde gebeurt van hetgeen de aanleggers van den moord verwachtten: er heeft thans plaats; een vernietiging van de Servische propaganda; door de rijks-
3150 getrouwe Zuid-Slaven.

Het hof te Wenen.

WEENEN, 29 Juni. (Reuters bijzondere dienst.) De bijzetting en inzegening
zal, naar wij vernemen, op buitengewoon plechtige wijze plaats hebben, waarschijnlijk
3155 in de St. Stephansdom, opdat in verband met het aan het Hof voorgeschreven

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

ceremonieel de lijkplechtigheid voor den aartshertog en zijn gemalin tegelijk kunnen worden gehouden.

LONDEN, 2 Juli. De moord te Serajewo.

3160 In verband met de beslissing van het Oostenrijksche hof om de lijkplechtigheid voor aartshertog Frans Ferdinand en zijn gemalin in kleinen kring te doen geschieden zal de koning geen vertegenwoordiger naar Weenen zenden. Het plan was aanvankelijk, om òf den hertog Arthur van Connaught, òf den hertog van Teck af te vaardigen.

3165 6 juli 1914 Kleingeestigheid aan het hof te Weenen.

Zooals men weet, was de gemalin van den troonopvolger, de hertogin van Hohenberg, niet "eberbürtig". Zekere "grootheden" van het hof te Weenen hebben daarin aanleiding gevonden om zelfs de begrafenisplechtigheden met hun kleingeestigheid te ontsieren. Zoo werden de lijken van de kapel naar het station niet vervoerd op klaarlichten dag
3170 en met grooten praal, doch in den nacht, zonder plechtigheid. De eerbewijzen werden geweigerd aan den aartshertog, opdat de aartshertogin er geen deel aan zou hebben. Deze maatregelen verklaren dan ook het zwijgend protest van 120 leden van den hoogen adel, die in dien nacht bij de overbrenging der lijken aanwezig waren en ondanks het verbod, plaats namen in den stoet en de lijkkest volgden tot aan het station. Aldus
3175 bewezen zij aan de hertogin de eer, welke het hof weigerde.

WEENEN, 6 Juli. Volgens de "Wiener Zeitung" heeft de keizer

een eigenhandigen brief gericht aan den opperhofmaarschalk, prins Montenuovo, waarin hij dezen dank betuigt voor zijn trouwe diensten, speciaal voor hetgeen hij in de
3180 jongste moeilijke dagen heeft gedaan.

7 juli 1914 Uit Oostenrijk.

Keizer Frans Jozef heeft door een openlijke dankbetuiging zijn goedkeuring gehecht aan de maatregelen, ter gelegenheid van de begrafenis van den aartshertog, door den
3185 opperhof maarschalk genomen, en daarmee is de verontwaardiging en de toorn van den adel gesmoord en deze quaestie, die overigens van zeer weinig belang is, uit den weg geruimd. Quaesties van groot belang, in onmiddellijk verband met den moord te Serajewo, zijn feitelijk niet meer hangende, tenminste voor zoover in ruimeren kring bekend is. Over hetgeen in de langdurige conferentie tusschen den ouden keizer, graaf
3190 Berchtold en minister Bilinski besproken is, bewaart de pers te Weenen een volstrekt stilzwijgen. Er is blijkbaar niets van het besprokene uitgelekt. Misschien is het ook niet van politiek belang geweest. Heden zou Frans Jozef weder naar Ischl terugkeeren. Op het oogenblik bevinden zich ongeveer 150 personen in hechtenis, die allen verdacht worden op een of andere wijze tot de samenzweersers in betrekking te hebben gestaan.
3195 Twee gevangen studenten hebben bekend, dat zij van Princip bommen en revolvers gekregen hadden om aan het volvoeren van den aanslag mede te helpen. Ofschoon er nog eenige betoogingen tegen de Serviërs plaats gehad hebben, schijnt alle gevaar voor een Oostenrijksch-Servisch conflict thans toch geweken te zijn.

3200 7 juli 1914 Het hof te Weenen en de begrafenis.

De kleingeestige houding van het hof te Weenen bij de teraardebestelling vindt in de Weener pers groote afkeuring. Algemeen wordt de opper-ceremoniemeester prins Montenuovo daarvoor aansprakelijk gesteld: deze was een persoonlijke vijand van den aartshertog. Het "Wiener Journal" meldt nog over het aansluiten van den hoogen adel
3205 bij den stoet, dat, indien men dit zou verhinderen, alle leden besloten hadden hun waardigheden neer te leggen. Montenuovo beraadslaagde daarop met den ministerraad; uit vrees voor erger besloot men de edellieden toe te laten. Gelukkig heeft de nieuwe troonopvolger getoond, een afkeer te hebben van zulk een kleingeestigheid. Hij was een der eersten, die zich verzette tegen het oorspronkelijk vastgestelde ceremonieel en stond erop, aanwezig te zijn bij de inhaling van de lijken op het Zuider-station. Alle leden van zijn huis begaven zich dan ook naar Artstetten voor de begrafenis. Intusschen blijken de mededeelingen van het "Wiener Journal" over den prins von Montenuovo niet geheel en al juist. Immers keizer Franz Joseph zond aan Montenuovo het volgend schrijven, dat blijkbaar deze tendentieuze berichten moet logenstraffen:
3215 Waarde prins von Montenuovo. Gij hebt, in het bezit van mijn volste vertrouwen, sedert vele jaren aan het hoofd van mijn hof staande, steeds in overeenstemming met mijne bedoelingen, onvermoeid en met goed gevolg uw verantwoordelijk ambt waargenomen, in de afgelopen dagen heeft het overlijden van mijn geliefde neef, den aartshertog Franz Ferdinand, met wien gij voortdurend door banden van hechten trouw
3220 waart verbonden, geheel buitengewone eischen aan u gesteld en u opnieuw gelegenheid geboden uwe opofferende genegenheid aan mij en mijn huis in hooge mate te toonen.

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

Gaarne gebruik ik deze gelegenheid om u de verzekering te geven van mijn besten dank en groote erkentelijkheid voor uw trouwe diensten. FRANZ JOSEPH.

3225 **Politiek/Politics.**

7 juli 1914 **Servië en Oostenrijk.**

WEENEN, 7 Juli. Aan het correspondentie-bureau wordt uit Belgrado geseind: Volgens het dagblad "Balkan" zijn de Servische kooplieden en reizigers overgegaan tot het boycotten van de "Donau-Maatschappij", wegens de gewelddadigheden, waaraan de
3230 Serviërs in Bosnië en Herzegowina hebben blootgestaan. Het blad spoort de bevolking aan den boycot uit te breiden tot alles wat uit Oostenrijk-Hongarije komt. De "Politika" ontraadt de Servische bevolking Oostenrijk-Hongaarsche badplaatsen te bezoeken, wijl zij daar vermoedelijk aan moeilijkheden zullen blootstaan.

3235 8 juli 1914 **Oostenrijk en Servië.**

WEENEN, 8 Juli. (Reuter.) De bladen vernemen, over de gisteren gehouden zitting van den gemeenschappelijken ministerraad, dat tegen Servië geen als diplomatieke actie te beschouwen stappen zullen worden ondernomen. Evenmin zal de grondwet worden
3240 geschorst, of zullen de in 1910 in Bosnië en Herzegowina ingestelde grondwettige instellingen worden beperkt. Veeleer wil men beproeven door administratieve maatregelen de Groot-Servische actie te bewaken, en door verscherping van een grens-bewakingsdienst de aankomst van ongewenschte elementen uit het buitenland tegen te gaan, en de uitbreiding der Groot-Servische actie in de scholen te beperken. Ook werd een uitbreiding van de Donau-flotielje overwogen.

3245 8 juli 1914 **Servië en Oostenrijk.**

WEENEN, 8 Juli. De bladen vernemen over de zitting van den ministerraad, die gisteren gehouden is, dat tegen Servië geen stappen, die men in technischen zin diplomatieke
3250 stappen zou kunnen nemen, in uitzicht gesteld zijn. Evenmin zullen voor Bosnië en Herzegowina de grondwet opgeheven of de in 1910 verleende grondwettelijke rechten beperkt worden. Men wil trachten door bestuursmaatregelen de Groot-Servische beweging beter in het oog te houden en door beter toezicht aan de grenzen, het binnendringen van ongewenschte vreemdelingen tegengaan. Ook wil men den invloed van de Groot-Servische beweging in de scholen tegengaan, terwijl een vermeerdering van de Donau-vloot in uitzicht gesteld is.

8 juli 1914 **Uit Oostenrijk-Hongarije.**

BOEDAPEST, 8 Juli. In het huis van afgevaardigden heeft Tisza de interpellatie van graaf Andrassy over den aanslag te Serajewo beantwoord. Hij betoogde, dat uit het
3260 onderzoek gebleken is, dat de aanslag gepleegd is door een bende samenzweerders. Niettemin mag men uit het noodlottige, voorval geen algemeene gevolgtrekkingen maken. De bevolking is nl., afgezien van een kleine minderheid, absoluut loyaal en bezielde, met de beste bedoelingen. Reeds daarom zijn de buitensporigheden jegens loyale Servische burgers te Serajewo zeer te betreuren. Die buitensporigheden en de
3265 toegebrachte schade zijn echter zeer overdreven. De veiligheid van Bosnië is volkomen verzekerd door de troepenmacht aldaar. Over stappen, die misschien bij de Servische regeering zullen worden gedaan, kon de minister zich op dit oogenblik nog niet uitlaten.

3270 9 juli 1914 **Oostenrijk-Hongarije.**

De Oostenrijksche en Hongaarsche premiers en verdere ministers hebben vergaderd over de gevolgen van den aanslag te Serajewo. Graaf Tisza, in het Hongaarsche Huis van Afgevaardigden door Andrassy geïnterpelleerd, heeft niets geen nieuwst over den moord
3275 buiten staat. Volgens het "Neue Wiener Tageblatt" zullen deze maatregelen in Bosnië worden getroffen: alle middelbare scholen komen aan den staat, op de leerlingen zal streng toezicht worden gehouden; er zullen maatregelen worden genomen om voor de Zuid-Slaven in Oostenrijk-Hongarije het studeeren aan de hoogeschool te Belgrado te bemoeilijken; verhoogde waakzaamheid tegenover de anti-dynastieke beweging in Bosnië,
3280 en in verband daarmee een verscherping van den inlichtingendienst; reorganisatie der rijkspolitie in Bosnië en Herzegowina.

10 juli 1914 **Oostenrijk en Servië.**

Door de berichten van heden is het duidelijk geworden wat de Oostenrijksche regeering
3285 voornemens is te doen tegenover Servië, en al is het misschien waar dat dit geen 'politieke actie in den technischen zin van het woord' mag heeten, er bestaat toch wel veel kans, dat er een gevaarlijke wrijving uit kan ontstaan. De regeering in

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

Weenen wil immers van de Servische eischen: ten eerste dat de personen, die iets met den moord in Serajewo te maken gehad hebben gestraft worden, en ten tweede dat de misstanden die een goede verhouding tusschen de nabuurstaten onmogelijk maken, uit den weg geruimd zullen worden, te weten dat de Groot-Servische propaganda in het vervolg door de regeering in Belgrado niet alleen niet begunstigd, maar zelfs belemmerd zal worden. In dien eisch ligt ongetwijfeld een beschuldiging verscholen dat dit tot dusver niet is geschied, en het zal moeilijk zijn om de onderhandelingen hierover zóó te voeren, dat de verhouding tusschen Weenen en Belgrado niet weer evenzoo wordt als tijdens den Balkan-oorlog en vlak na de annexatie van Bosnië door de monarchie. Intusschen werkt de Duitsche regeering mee aan de bestrijding der Groot-Servische propaganda. De Berlijnsche politie heeft huiszoeking gedaan bij verscheidene in Berlijn studeerende Serviërs en daarbij heeft ze beslag gelegd op een groote hoeveelheid Servische propaganda-geschriften, waaruit zij het vermoeden heeft geput, dat ook in de Duitsche rijkshoofdstad de Groot-Servische beweging vertakkingen heeft. Op dit oogenblik is men bezig de Servische brochures te vertalen en daarmee zal men zeker tot Maandag werk hebben, zoodat er vóór dien tijd nog geen arrestaties te wachten zijn. Wel vermoedt men dat er een aantal Servische studenten over de grenzen gewezen zullen worden. De Lokal Anzeiger geeft een – vermoedelijk officieus – artikel, waarin de regeeringen aller landen worden aangemaand om maatregelen te nemen tegen de gevaren die uitgaan van Belgrado, 'dat broeinest in Oost-Europa, waar men niet alleen zijn eigen koningen vermoordt, maar van waar uit zelfs spitsbroeders naar andere landen gezonden worden om daar de staatshoofden of hun verwanten neer te schieten.'

WEENEN, 10 Juli. Oostenrijk en Servië.

Zoodra het onderzoek naar den moord te Serajewo afgesloten is, zal het gepubliceerd worden. Een deel van het bewijsmateriaal zal ter kennis gebracht worden van de Servische regeering met het verzoek een onderzoek in te stellen. Men verwacht, dat, zoodra Servië elke medeplichtigheid aan de verraderlijke beweging in Bosnië afwijst, ook bij die Serviërs een licht opgaat, die zich thans door de dubbelzinnigheid der Servische politiek misleiden laten.

10 juli 1914 **SABELGEKLETTER.**

De Weener bladen melden, dat het rapport over het onderzoek in de moordzaak te Serajewo onmiddellijk na het sluiten der instructie zal worden openbaar gemaakt. Een deel van het bewijsmateriaal zal ter kennis worden gebracht van de Servische Regeering, die daarbij zal verzocht worden hare medewerking te verleenen in het onderzoek en de bestraffing der schuldigen. Men verwacht in Oostenrijk, nu Servië officieel alle gemeenschap met de hoogverraderlijke agitatie in Bosnië van zich afzet, ook die Serviërs de oogen zullen opgaan, die zich thans nog door de dubbelzinnigheid der Servische politiek een rad voor de oogen hebben laten draaien. De "Wiener Neue Freie Presse" legt er den nadruk op, dat thans alle cultuurstaten aan de zijde staan der Oostenrijksche monarchie en dat, behalve in Servië, overal de scherpste veroordeeling wordt gehoord van de verheerlijking van den moord. Het geheele Duitsche volk is het in deze met het Oostenrijksche eens. Een Groot-Servendom wordt in het Duitsche Rijk als een gevaar voor den Europeeschen vrede gebrandmerkt; het blad gelooft, dat ook de Italiaansche staatslieden van gelijk gevoelen zijn en dat Engeland bereid zal wezen, zijn grooten invloed te benutten om Servië tot bezinning te brengen en te zorgen dat het Groot-Servendom in damp vervliegen zal. De toon der Oostenrijksche bladen is een weerklank op de dreigende maatregelen, die de Oostenrijksche Regeering neemt om de Serviërs bij den teugel te krijgen.

10 juli 1914 **Verdenking tegen Serviërs in het buitenland.**

Het weekblad "John Bull" klaagt het Servische gezantschap te Londen aan van medeplichtigheid bij den aanslag te Serajewo. Reeds acht maanden geleden moet Servië een geheim bureau in zijn Londensch gezantschap hebben gevestigd om tegen Oostenrijk te kuipen. Dit geheim bureau zou de vermoordding van den aartshertog beraamd hebben. Het blad beweert, dat bij de verhuizing van den gezant naar Queens Gate vele documenten werden verbrand. Een gedeelte van zoo'n half verbrand document is echter in het bezit van de redactie en luidt: Voor de algeheele verwijdering van F. F. de som van 2000 pond sterling, betaalbaar als volgt: duizend pond bij aankomst in Belgrado, uit te betalen door den heer G. en de overige duizend pond wanneer de taak volbracht is. De som van tweehonderd pond voor uitgaven en den dienst van agenten alvorens zij vertrekken. Uwe beschikkingen... Hier is het blad afgescheurd. F. F. moet volgens het weekblad Franz Ferdinand beteekenen. Wellicht zal een onderzoek volgen. Ook in Berlijn schijnen de Serviërs in verband te hebben gestaan met de

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

3355 samenzwering. Het "Berliner Tageblatt" deelt mede, dat eergisteren in den loop van
den dag bij een aantal te Berlijn wonende Servische studenten huiszoekingen zijn
gedaan. Naar aanleiding van dit bericht, dat van ambtelijke zijde wordt bevestigd,
3360 verneemt de "Frankf. Zeitung" het volgende: Reeds in April was bij het politie-
presidium te Berlijn bericht ontvangen, dat in deze stad een Servisch-Slaveensch
comité bestaat, dat zich de propaganda van de daad ten doel heeft gesteld. De politie
bewaakte daarop nauwkeurig alle te Berlijn wonende Serviërs, en constateerde, dat zij
in een huis in de Gemmusstraat, te Charlottenburg. verkeerden. Eergistermiddag deed
de politie daar een huiszoeking en nam een groot aantal geschriften in beslag. Het
3365 bleek, dat de Servische studenten lid zijn van een Servo-Slavische vereeniging,
"Eenheid" genaamd. De bestuursleden dezer vereeniging werden naar het politiebureau
gebracht. Nadat zij daar verhoord waren, konden zij weder vertrekken. Zij moesten
echter den volgenden morgen weer terugkomen. In dien tusschentijd werden de papieren
aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen.

WEENEN, 11 Juli. (Part.) Oostenrijk en Servië.

3370 Aan het Weensche correspondentiebureau wordt uit Belgrado geseind: De Politika richt
niet weer te geven beleedigingen tegen de leden van het keizerlijk huis. De Balkan
scheldt op de politie te Sarajewo en zegt dan: "Europa, dat zich korten tijd geleden
nog met den zieken man aan de Bosporus bezig hield, zal binnenkort zijn zorg moeten
3375 wijden aan den zieken man aan den Donau." De Tigowinski Glasnik noemt de politiek van
Oostenrijk-Hongarije jezuïtisch, roekeloos en eerloos. De Stampa bevat een open brief
aan den burgemeester van Sarajewo, waarin deze wordt beschuldigd, door zijn
kennisgeving het mohammedaansche en Kroatische gespuis tot plundering en moord op de
Serviërs te hebben aangezet. De tijd is niet verre meer, dat de Serviërs Juan en
Planina zullen omsingelen. Dan zal niets en niemandden burgemeester voor zijn
3380 gerechte straf kunnen bewaren. De Piemont ontvangt uit Agram een brief, waarin wordt
beweerd, dat aan de anti-Servische betoogingen geen Kroaten hebben deelgenomen, doch
alleen partijen, die samengesteld zijn uit als geestdrijvers bekende geestelijken,
keizerlijke beambten, spionnen, joden, Magyaren, Duitschers en Italianen. De Prawda
wekt de Serviërs op, de Oostenrijksche firma's te Belgrado en Oostenrijksche koopwaar
3385 te boycotten.

Details m.b.t. het complot/Details of the complicity.

WEENEN, 29 Juni. (Reuters bijz. dienst.) De moordenaar Princip

3390 heeft bij zijn verhoor door den rechter van instructie verklaard, dat hij de daad had
gepleegd om wraak te nemen wegens de onderdrukking der Serviërs.

SERAJEWO, 30 Juni. (Reuter's bijzondere dienst). De moord op Franz Ferdinand.

Princip en Cabrinowitsj gedragen zich voortdurend zeer cynisch en toonen niet het
minste berouw. Zij schijnen veeleer verheugd er over te zijn, dat hun verfoeilijke
3395 daad geslaagd is. Op de meeste vragen weigeren zij te antwoorden; maar zij ontkennen
niet, dat zij de bommen uit Belgrado hebben gekregen, naar zij zeggen van twee
komitadjis. Tevens erkennen zij nu met elkaar in verbinding gestaan te hebben; zij
hadden afgesproken, dat zoo de eene aanslag mislukte, de andere het werk zou
voortzetten. Bij de betoogingen tegen Servische winkels had een treurig incident
3400 plaats. De eigenaars van een Servischen winkel, de drie gebroeders Joviçitsj, stonden
bij hun winkel. Een hunner loste eenige revolvershots op de betoogers, van wie er
een in den rug getroffen ineenzonk. De menigte wierp zich op de broeders, die
vluchtten; doch een werd er ingehaald en zwaargewond meegenomen. Bij hem werden
3405 eenige browning-patronen gevonden.

WEENEN, 2 Juli. (Reuter). Een tegenspraak.

Volgens het "Fremdenblatt" is het door eenige bladen gemelde bericht, dat het
Servische gezantschap de bevoegde autoriteiten te Weenen zou hebben opmerkzaam
3410 gemaakt op het bestaan van plannen voor een aanslag, volkomen ongegrond.

3 juli 1914 Na den moord te Serajewo.

Het verhoor van de beide jonge mannen, die de aanslagen op Aartshertog Frans
Ferdinand te Serajewo gepleegd hebben, wordt voortgezet, doch de resultaten worden
volstrekt geheim gehouden. Niettemin is uitgelekt dat, volgens de bekentenissen van
3415 de daders, Cabrinowitsj en Princip, een tiental personen bij de samenzwering
betrokken zijn, waaronder verscheidene leiders van de Groot-Servische beweging.
Sommigen hunner bevinden zich reeds in hechtenis. In geheel Bosnië wordt het
onderzoek inmiddels voortgezet en voortdurend worden nog verdachten gevangen genomen,
doch voor het meerendeel spoedig weer vrij gelaten. De politie heeft reeds een 700,

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

3420 de rechters een 400 verdachten in verhoor genomen. Volgens de Boedapester bladen is er ernstige verdenking gerezen tegen den secretaris van den Groot-Servischen Bond "Narodna Obrana", majoor Milan Pribitsjewitsj, die thans in het Servische leger dient. Hij zou in de samenzwering betrokken zijn en den moordenaars de bommen uit het arsenaal van Kragoejewats verschaft hebben. Pribitsjewitsj heeft vroeger als
3425 luitenant gediend in het Oostenrijksch-Hongaarsche leger en is ook betrokken geweest bij het hoogverraad-proces te Agram. De politie en de justitie worden bij haar onderzoek zeer bemoeilijkt eenerzijds door de achterhoudendheid van de Serbophilen, anderzijds door den al te grooten ijver van de vrienden van Oostenrijk, die zich haasten om jan en alleman als verdacht bij de politie aan te geven. Te Weenen heeft
3430 een herhaling plaats gehad van de anti-Servische betooging voor het gezantschapsgebouw, doch de politie heeft een beleedigende demonstratie kunnen verhinderen. In andere plaatsen, o.a. te Djakowo en te Brod, hebben de baldadigheden een ernstigen omvang aangenomen en zijn eenige Servische scholen en woningen van Serviërs vernield. Persoonlijke ongelukken zijn daarbij echter niet voorgekomen.
3435 Inmiddels zijn de lijken der beide slachtoffers te Weenen gebracht. Op nadrukkelijk verzoek van het Oostenrijksche hof zal de bijzetting een zeer eenvoudig karakter hebben en zullen de buitenlandsche hoven geen vertegenwoordigers zenden. De hertog van Connaught is dan ook niet als vertegenwoordiger van koning George naar Weenen gegaan en Keizer Wilhelm blijft te Potsdam. Ook zijn broer, prins Heinrich van
3440 Pruisen, heeft zijn reis naar Weenen opgegeven. Niet onwaarschijnlijk heeft het Oostenrijksche hof daartoe het verzoek gedaan om te voorkomen dat zekere Balkanstaten eveneens vertegenwoordigers zouden zenden, wat allicht aanleiding zou geven tot gevaarlijke incidenten. De ontvangst van het stoffelijk overschot van het aartshertogelijk echtpaar te Weenen had gisteravond onder groote plechtigheid plaats.
3445 Het publiek stond dicht opeengedrongen aan beide zijde van den weg, dien de rouwstoet nemen zou en hield zich doodstil toen de wagens voorbijreden. Vele grootwaardigheidsbekleeders en bloedverwanten van de hertogin waren aan het station, als eenig vertegenwoordiger van het keizerhuis de jonge troonopvolger Karel Frans Jozef. Precies om 10 uur reed de trein, onder dof tromgeroffel van de eerecompagnie,
3450 het station binnen. De geestelijken van den Hofburg traden naar voren om den zegen uit te spreken. Vervolgens werden de zwaar vergulde kisten uit de spoorweg-coupé, die als een kapel ingericht was, gedragen, eerst de rijkversierde van den aartshertog, daarna de meer eenvoudige van de hertogin, de eerste op de schouders van onderofficieren van het aartshertogelijk regiment, de tweede door hoflakeien. Op het
3455 stationsplein werden de kisten in eenvoudige gesloten wagens geschoven, elk met zes paarden bespannen, en zoo ging de stoet door de zwijgende menigte langzaam naar den Hofburg.

4 juli 1914 Na den moord te Serajewo.

3460 In een onderhoud met zijn verdediger moet de moordenaar van aartshertog Frans Ferdinand de jeugdige Serviër Princip, verklaard hebben de bommen van een koopman te Belgrado ontvangen te hebben. 'Ik had den aanslag tijdens de manoeuvres willen plegen' - zeide hij - 'maar de gendarmerie stond mij toen in den weg. Ik ben den troonopvolger achterna gereisd sinds hij in Bosnië vertoeft en ik beken dat de daad
3465 reeds zes weken geleden in Servië voorbereid is. Wij hebben den troonopvolger naar het leven gestaan, daar wij wisten dat zijn troonsbestijging een ramp voor Servië zou worden.' Princip's advocaat heeft deze bekentenissen in de bladen gepubliceerd. Cabrinowitsj, die den eersten, mislukten aanslag gepleegd heeft, deelde mede, dat hij reeds in Juni te Belgrado met Princip het plan tot den moord gevormd heeft. Zij
3470 wisten zich zes bommen en zes revolvers te verschaffen en hebben daarna nog vier man in de samenzwering betrokken. Als de aanslag van Princip mislukt was, zou de aartshertog dus nog verscheidene andere moordenaars op zijn weg gevonden hebben. Bij de aankomst van de lijken te Weenen, in den avond van Donderdag en terwijl de rouwstoet zich naar den Hofburg begaf, hebben in andere stadsgedeelten wederom
3475 ernstige betoogingen plaats gehad. De politie moest herhaaldelijk tegen de betoogers chargeeren, waarbij talrijke personen onder den voet geloopt werden. De menigte wilde niet slechts het Servische gezantschapsgebouw, doch ook de woning van den Russischen gezant bestormen. Pas om één uur 's nachts was de rust hersteld. Een sterke politiemacht bleef de gezantschapsgebouwen en ook de Servische kerk bewaken.
3480 De Keizer heeft den kinderen van den vermoorden troonopvolger een jaarlijksche toelage verstrekt, waardoor zij een levensstaat zullen kunnen voeren, als ware hun vader regeerend vorst. De Keizer heeft met den troonopvolger Karel Frans Jozef en later ook met diens gemalin, aartshertogin Zita, een langdurig onderhoud gehad, waarbij Karel Frans Jozef beloofd moet hebben dit jaargeld ook na den dood van den
3485 ouden Keizer aan de Hohenbergs te zullen blijven uitkeeren.

Naspeuringen van Paul Theelen: Aanslag op Franz Ferdinand

3490 Uit Sarajewo wordt aan de Kölnische Zeitung geseind, dat er thans zes medeplichtigen
aan den aanslag op aartshertog Frans Ferdinand gevat zijn. Dit klopt niet met de
opgaven van Cabrinovic en Princip, die verklaard hebben, slechts twee medeplichtigen,
3495 wier namen door hen genoemd zijn, te hebben gehad. Volgens de Frankfurter Zeitung
heeft een Kroaat, Johann Getschak, de politie te Serajewo een lijst van Servische
officieren, kooplieden advocaten en politici ter hand gesteld, die bij de
samenzwering betrokken zouden zijn en het geld voor den aanslag gefourneerd hebben.
Deze lijst is aan het Oostenrijksche ministerie overgelegd.

3495 8 juli 1914 **De moord op aartshertog Franz Ferdinand.**

3500 De politie zet haar nasporingen inzake den moord op Franz Ferdinand en zijn gemalin
ijverig voort. Zaterdag werd te Semlin de 18-jarige student Popowitsj gevangen
genomen. Hij bekende tegenwoordig te zijn geweest bij de uitdeeling van revolvers,
3505 bommen en vergif in den banketwinkel, op den dag van den aanslag. Hij had zelf ook
een bom en een revolver gekregen en een dosis vergif om dit na den aan slag in te
nemen. Toen hij zag dat de aanslag van Tsjabrionowitsj mislukte, was hij bang
geworden en wierp hij het moordwerktuig weg. Hij werd gearresteerd juist op het
oogenblik dat hij naar Belgrado wilde vluchten. Ook de student Tsjoebrilowitsj heeft
3510 erkend een bom en een revolver van Prinzip te hebben ontvangen. Hij had ze na den
aanslag in de rivier geworpen. Onder de gearresteerden bevindt zich ook een rijke
koopman uit Toesla, Jowanowitsj geheeten, in wiens woning bommen en munitie gevonden
werden. De "Frankfurter Zeitung" meldt, dat alle Kroatische en Moslimsche advocaten
besloten hebben de moordenaars niet te verdedigen, ook niet wanneer zij hiertoe ex-
3515 officio geroepen worden; zij betalen dan nog liever de straf, welke een weigering ten
gevolge zou hebben. Het gerucht, dat er in Servië een samenzwering bestond, om de
moordenaars uit de gevangenis van Serajewo te bevrijden, wordt tegengesproken.

3515 12 juli 1914 **Buitenlandsch Nieuws.**

3515 De Neue Freie Presse deelt over het onderzoek naar den moord op aartshertog Frans
Ferdinand nog mede, dat de schuld of medeplichtigheid aan de samenzwering van 18
personen is bewezen. Van hen zullen 9 als daders of mededaders terechtstaan, de
3520 anderen wegens het begunstigen van den aanslag of van de vlucht der daders. Alle 18
zijn Serviërs; de eenige mohammedaan, bij de samenzwering betrokken, is een zeker
Basitsch, die naar Montenegro is gevlucht.

3525 13 juli 1914 **De aanslag te Serajewo.**

3525 Volgens de "Az Est" van Budapest is het reeds bewezen, dat niet minder dan achttien
personen medeplichtig zijn aan den aanslag op wijlen aartshertog Franz Ferdinand en
zijn gemalin. Van deze achttien hebben er negen rechtstreeks aan de uitvoering van de
daad medegeholpen. Oorspronkelijk was het plan, den troonopvolger te Mostar te
vermoorden; hiervan werd echter afgezien, omdat Franz Ferdinand daar slechts één uur
zou vertoeven. Een aanslag tijdens de manoeuvres in Tarcis was onmogelijk door de
3530 aangebrachte ijzerdraadversperringen. Daarna viel het oog op Hidze na het hofdiner op
den vooravond van den aanslag. De weg van het Kurhaus, waar het diner zou plaats
vinden, tot aan het hotel was te kort en te goed bewaakt door detectives, zoodat het
niet mogelijk was, het plan uit te voeren. Toen werd eindelijk Serajewo uitgekozen.